

Děti bez rodičovské péče, které se nacházejí v jiném členském státě EU než ve svém vlastním

Příručka pro posílení ochrany
dětí zaměřená na oběti
obchodování s lidmi

Rukopis této příručky byl dokončen v červenci 2019.

Mnoho informací o Agentuře Evropské unie pro základní práva (FRA) je k dispozici na internetu. Přístup k těmto informacím lze získat prostřednictvím webových stránek agentury FRA na adrese fra.europa.eu.

Mnoho doplňujících informací o Evropské unii je k dispozici na internetu. Můžete se s nimi seznámit na portálu Europa (<http://europa.eu>).

Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2020

Print	ISBN 978-92-9474-832-4	doi:10.2811/4137	TK-03-19-201-CS-C
PDF	ISBN 978-92-9474-812-6	doi:10.2811/018812	TK-03-19-201-CS-N

© Agentura Evropské unie pro základní práva a Evropská unie, 2020

Ilustrace na obálce: © FRA

Reprodukce povolena pod podmínkou uvedení zdroje.

Děti bez rodičovské péče, které se nacházejí v jiném členském státě EU než ve svém vlastním

Příručka pro posílení ochrany
dětí zaměřená na oběti
obchodování s lidmi

Předmluva

Každá čtvrtá registrovaná oběť obchodování s lidmi v Evropské unii (EU) je dítě. S dívkami i chlapci se obchoduje za účelem pohlavního vykořisťování včetně výroby dětské pornografie, nuceného žebření a trestné činnosti atd. Obchodování s dětmi probíhá směrem do EU i v rámci EU a často i v rámci jejich vlastního členského státu. Jeho cílem se stávají převážně dívky. Počet registrovaných dětských obětí z EU představuje dvojnásobek počtu dětských obětí ze zemí mimo EU.

EU a její členské státy musí respektovat, chránit a prosazovat právo dětí „na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho“, jak vyžaduje článek 24 Listiny základních práv EU. Děti zůstávají středobodem programu EU zaměřeného na boj proti obchodování s lidmi. Právo EU poskytuje dětským obětem obchodování s lidmi bez ohledu na jejich státní příslušnost nebo postavení zvláštní ochranu, která zahrnuje mimo jiné i individuální přístup ke službám v oblasti podpory a zvýšenou ochranu v trestním řízení. Tento citlivý přístup k dítěti je rozvíjen v řadě politických programů s cílem dosáhnout lepší ochrany dětí a jejich rehabilitace.

Ve svém sdělení z roku 2017 o *posílení opatření EU v oblasti boje proti obchodování s lidmi* se Evropská komise zavazuje podporovat právní odborníky a orgány v členských státech EU v jejich zásadním společném úsilí. Úzká spolupráce na všech úrovních – jak na vnitrostátní, tak i na nadnárodní – má klíčový význam pro ochranu práv dětí a pro zajištění pomoci a podpory odpovídající jejich věku a pohlaví včetně péče, zdraví a vzdělání.

Jak je uvedeno ve zmíněném sdělení z roku 2017, je prioritou EU zajistit, aby byly všechny oběti identifikovány a aby měly přístup k přiměřené pomoci a ochraně. Konečným cílem je však samozřejmě zabránit tomu, aby k této trestné činnosti vůbec docházelo. K tomu je nezbytné vidět a přiznat to, co často zůstává nevyřčeno, a hovořit o tom. A úkolem těchto pokynů je právě tyto činnosti podpořit.

Děti představují obzvláště zranitelnou skupinu. Pouhá zranitelnost sama o sobě však k obchodování s lidmi nevede. Motorem obchodování s lidmi jsou vysoké zisky, které z něho plynou, a poptávka po službách, které jsou od obětí vyžadovány. Řada dívek i chlapců je v současné době v EU využívána jako zboží a často se to děje všem na očích. Těží z toho celá řada subjektů jak v legálním, tak v nelegálním sektoru. Pokud chceme tuto otrěsnou realitu změnit, budeme tedy muset bojovat i proti kultuře beztrestnosti a stavět pachatele, vykořisťovatele a ty, kdo děti využívají a zneužívají, před soud.

Agentura EU pro základní práva vypracovala tyto pokyny v úzké spolupráci s Evropskou komisí v rámci mandátu koordinátora EU pro boj proti obchodování s lidmi. Cílem těchto pokynů je přispět ke splnění prvořadých cílů stanovených ve sdělení z roku 2017 o *posílení opatření EU v oblasti boje proti obchodování s lidmi* v souladu se závazky uvedenými ve *společném prohlášení agentur EU z roku 2018 o závazku k řešení problému obchodování s lidmi*, které podepsalo deset agentur EU. Naší hlavní odpovědností zůstává i nadále spolupracovat na vymýcení této trestné činnosti a zajistit uplatňování práv obětí. Jsme to obětem dlužni.

Dr. Myria Vassiliadou

Koordinátorka EU pro
boj proti obchodování s lidmi

Michael O'Flaherty

Ředitel Agentury Evropské
unie pro základní práva

Obsah

PŘEDMLUVA.....	3
JAK POUŽÍVAT TUTO PŘÍRUČKU.....	9
ROZSAH PŘÍRUČKY.....	13
ČÁST 1: PRÁVNÍ RÁMEC A RÁMEC PRO OCHRANU DĚTÍ.....	23
1.1 Právní rámec.....	23
1.2 Zásady práv dítěte.....	30
1.3 Integrované systémy ochrany dětí.....	31
ČÁST 2: DESET NEZBYTNÝCH OPATŘENÍ NA OCHRANU.....	35
Opatření č. 1: Odhalit, identifikovat a předat dítě.....	39
Opatření č. 2: Jmenovat opatrovníka.....	49
Opatření č. 3: Vyslechnout dítě.....	52
Opatření č. 4: Posoudit nejlepší zájmy dítěte.....	61
Opatření č. 5: Koordinovat všechny subjekty v rámci členského státu.....	65
Opatření č. 6: Reagovat na potřeby ochrany.....	73
Opatření č. 7: Stanovit soudní příslušnost a nadnárodní spolupráci.....	82
Opatření č. 8: Podpora dítěte v průběhu soudního řízení.....	99
Opatření č. 9: Stanovit a provádět trvalá řešení.....	108
Opatření č. 10: Sledovat blaho dítěte.....	115
PŘÍLOHA 1: ODKAZY NA PRÁVNÍ PŘEDPISY.....	119
PŘÍLOHA 2: VYBRANÁ LITERATURA A JUDIKATURA.....	123
PŘÍLOHA 3: SEZNAM KONTAKTNÍCH ÚDAJŮ.....	131
PŘÍLOHA 4: PŘEHLED ČINNOSTÍ, KTERÉ BY MĚLY PROVÁDĚT ODPOVĚDNÉ ORGÁNY.....	132

Obrázky a tabulky

Obrázek 1:	Na které děti se tato příručka vztahuje?	13
Obrázek 2:	Počet registrovaných dětských obětí obchodování s lidmi v letech 2015–2016, prvních pět členských států EU	18
Obrázek 3:	Možná rizika rutinního přemísťování dětí do členského státu EU, jenž je jejich státem původu	21
Obrázek 4:	Příslušné nástroje	24
Obrázek 5:	Deset opatření na podporu dětí bez rodičovské péče, které potřebují ochranu, včetně obětí obchodování s lidmi, které se nacházejí v jiném než ve svém vlastním členském státě EU	36
Obrázek 6:	Schengenský prostor, březen 2019	42
Obrázek 7:	Pověření poručníka	51
Obrázek 8:	Informování dítěte a zohledňování jeho názorů při uplatňování všech deseti opatření	53
Obrázek 9:	Prvky, které je třeba zvážit při posuzování nejlepších zájmů	64
Obrázek 10:	Pravidla pro stanovení soudní příslušnosti v případech ochrany dětí ...	84
Obrázek 11:	Předběžná opatření podle článku 20 nařízení Brusel IIa	86
Obrázek 12:	Názorné příklady předběžných a jiných než předběžných opatření ...	87
Obrázek 13:	Skupiny, které mohou být zapojeny do vnitrostátní a nadnárodní spolupráce	88
Obrázek 14:	Oblast působnosti obecného nařízení o ochraně osobních údajů a směrnice o prosazování práva	97
Tabulka 1:	Zásady práv dítěte v mezinárodních nástrojích a nástrojích EU	30
Tabulka 2:	Právo na informace v příslušných právních předpisech EU	53
Tabulka 3:	Výslovné odkazy na pohlaví v příslušných právních předpisech EU ...	55
Tabulka 4:	Odkazy v mezinárodních a regionálních nástrojích a nástrojích EU	74
Tabulka 5:	Opatření na ochranu dětských obětí při trestním řízení stanovená v právu EU	101

Jak používat tuto příručku

Tuto příručku vypracovala Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) ve spolupráci s Úřadem koordinátorky EU pro boj proti obchodování s lidmi v rámci Evropské komise. Jedná se o opatření uvedené ve sdělení z prosince 2017 o [posílení opatření EU v oblasti boje proti obchodování s lidmi](#) v návaznosti na společné prohlášení o řešení problému obchodování s lidmi, které v roce 2018 podepsalo deset agentur EU.

Agentura FRA zmapovala postupy členských států EU a výsledky prodiskutovala se skupinou odborníků. Na základě těchto diskusí byly identifikovány klíčové oblasti, jimž by prospěl strukturovanější soubor obecných zásad. Agentura FRA poté na základě doporučení odborníků vypracovala hlavní prvky této příručky. Její kvalitu posoudila druhá schůzka odborníků, kterou uspořádal Eurojust v Haagu v listopadu 2018. Mezi tyto odborníky patřili například soudci, státní zástupci a zástupci ústředních orgánů podle nařízení Brusel IIa, jakož i zúčastněné strany z řad občanské společnosti, mezinárodních organizací, Eurojustu, Europolu a Evropské komise. V průběhu tohoto procesu byly zohledněny i další příspěvky, a to i v souvislosti s cíleným požadavkem na platformu občanské společnosti EU a elektronickou platformu pro boj proti obchodování s lidmi, včetně příspěvků od zúčastněných stran působících v oblasti práv dítěte.

Tato příručka je určena odborníkům, kteří mohou přijít do přímého kontaktu s dětmi bez rodičovské péče, u nichž je sledována potřeba ochrany a které se nacházejí v jiném než ve svém vlastním členském státě Evropské unie (EU), včetně dětských obětí obchodování s lidmi. Tyto děti obvykle mívají občanství některého z členských států EU, a požívají proto práva na volný pohyb v rámci Evropské unie.

Mezi odborníky, pro něž může být tato příručka užitečná, patří například orgány činné v trestním řízení, sociální pracovníci, zdravotníci, úředníci pro ochranu dětí, opatrovníci, soudci, právníci, organizace občanské společnosti působící v oblasti ochrany dětí, konzulární pracovníci nebo zaměstnanci ústředních orgánů jmenovaných podle nařízení Brusel IIa (nařízení Rady (ES) č. 2201/2003), jakož i další pracovníci, kteří mohou přijít do styku s dětskými oběťmi obchodování s lidmi. Tato příručka je rovněž určena příslušným subjektům zabývajícím se tvorbou právních předpisů, postupů a protokolů, případně vytvářením rámců spolupráce v jednom členském státě nebo mezi různými členskými státy EU.

Tato příručka zohledňuje úkoly a odpovědnost celé řady subjektů. Navrhuje, jak posílit spolupráci v rámci jednoho členského státu EU i mezi různými členskými státy EU. Uvádí rovněž, jakou podporu mohou poskytnout příslušné agentury EU.

Je rozdělena na dvě části. V úvodu je vysvětlen rozsah příručky a její účel.

- **Část 1** vymezuje příslušný právní rámec, jímž se řídí ochrana dětí bez rodičovské péče nebo dětí, u nichž je shledána potřeba ochrany v jiném než v jejich vlastním členském státě EU, včetně dětských obětí obchodování s lidmi. Uvádí čtyři základní zásady ochrany dětí vyplývající z Úmluvy Organizace spojených národů o právech dítěte. Zdůrazňuje, že opatření přijatá za účelem ochrany dětí, na něž se tato příručka vztahuje, musí tvořit nedílnou součást vnitrostátního systému ochrany dětí. V části 1 jsou uvedeny obecné pokyny, které tvoří základ pro opatření uvedená ve 2. části.
- **Část 2** obsahuje klíčovou část této příručky. Deset opatření uvedených v části 2 obsahuje praktické návrhy, jak reagovat na potřeby ochrany těchto dětí od okamžiku jejich identifikace až po nalezení a sledování trvalého řešení.

Příručka obsahuje řadu textových políček s následujícím obsahem:

- Citace: citace z právních nebo politických dokumentů
- Máte zájem o bližší informace?: materiály nebo výsledky výzkumu k dalšímu čtení
- Praktické nástroje: praktické zdroje, jako jsou například příručky, kontrolní seznamy atd.

V přílohách jsou uvedeny další zdroje: odkazy, literatura, seznamy kontaktů a přehled povinností jednotlivých orgánů a fyzických osob v členských státech.

Klíčové pojmy

Dítě: dítětem se rozumí „osoba mladší 18 let“.

Zdroj: ustanovení čl. 2 odst. 6 směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi (2011/36/EU); viz rovněž článek 1 Úmluvy OSN o právech dítěte.

Domněnka dětství: „[Oběť], jejíž věk není znám a u níž existují důvody domnívat se, že se jedná o dítě, musí být považována za dítě, a může tak získat okamžitý přístup k ochraně, podpoře a pomoci.“

Zdroj: ustanovení čl. 13 odst. 2 směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi (2011/36/EU).

Oběť obchodování s lidmi: „oběti obchodování s lidmi“ se rozumí osoba, která se stala obětí obchodování s lidmi, jak je vymezeno v článku 2 *směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi* (2011/36/EU).

Obchodování s lidmi: *směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi* (2011/36/EU) definuje „obchodování s lidmi“ jako „najímání, převoz, převod, ukrývání nebo příjem osob, včetně výměny či předání kontroly nad těmito osobami, za použití hrozeb, síly či jiných forem nátlaku, únosu, podvodu, klamu, zneužití moci či zranitelného postavení nebo poskytnutím či obdržením platby či výhod s cílem získat souhlas osoby, jež má kontrolu nad jinou osobou, za účelem vykořisťování“.

Vykořisťování: „Vykořisťování zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných osob nebo jiné formy pohlavního vykořisťování, nucenou práci či služby, včetně žebření, otroctví či praktiky podobné otroctví, nevolnictví nebo využití jiných osob k trestné činnosti či odebrání lidských orgánů.“

Pokud se takové jednání „týká dítěte, je trestným činem obchodování s lidmi i tehdy, nebylo-li použito žádného ze způsobů uvedených v odstavci 1“.

Zdroj: ustanovení článku 2 směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi (2011/36/EU).

Registrované oběti obchodování s lidmi: tento pojem zahrnuje identifikované oběti i předpokládané oběti obchodování s lidmi.

„Identifikovanými oběťmi“ se rozumí osoby, které byly příslušným úředním orgánem daného členského státu oficiálně označeny za oběť obchodování s lidmi.

„Předpokládanými“ nebo „potenciálními“ oběťmi obchodování s lidmi se rozumí osoby, které splňují kritéria směrnice 2011/36/EU, ale nebyly příslušným úředním orgánem oficiálně označeny za oběti obchodování s lidmi nebo odmítly být oficiálně či právně označeny jako oběti obchodování s lidmi.

Zdroj: Evropská komise, Data collection on trafficking in human beings in the EU (Sběr údajů o obchodování s lidmi v EU), 2018, strana 13.

Dítě, které potřebuje ochranu: „dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.“

Zdroj: ustanovení čl. 20 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

Dítě bez rodičovské péče: dítě, o které přes noc nepečuje alespoň jeden z rodičů, z jakýchkoli důvodů a za jakýchkoli okolností.

Zdroj: směrnice OSN o náhradní péči o děti, odstavec 29.

Opatrovník: nezávislá osoba, která zajišťuje nejlepší zájem a blaho dítěte a za tímto účelem doplňuje omezenou právní způsobilost dítěte. Opatrovník jedná jako zákonný zástupce dítěte ve všech řízeních stejně jako rodič zastupující své dítě.

Zdroj: Výbor OSN pro práva dítěte, General Comment No 6 (obecná připomínka č. 6), odstavec 33.

Trvalé řešení: komplexní, bezpečné a udržitelné řešení je takové řešení, které v co největší míře zajišťuje dlouhodobý nejlepší zájem a blaho dítěte a je z tohoto hlediska udržitelné a bezpečné. Cílem by mělo být zajistit dítěti možnost přechodu do dospělosti v prostředí, které uspokojuje jeho potřeby a plní jeho práva stanovená Úmluvou o právech dítěte.

Zdroj: Výbor OSN pro ochranu práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin a Výbor OSN pro práva dítěte, společná obecná připomínka č. 3 (2017) a č. 22 (2017) o obecných zásadách týkajících se lidských práv dětí v souvislosti s mezinárodní migrací, odst. 32 písm. j).

Ústřední orgány: subjekty určené jednotlivými členskými státy EU na podporu koordinace provádění nařízení Brusel IIa.

Zdroj: nařízení Brusel IIa (ES) č. 2201/2003, články 53 až 55.

Úřad koordinátora EU pro boj proti obchodování s lidmi v rámci Evropské komise vytvořil přehledný soupis pojmů týkajících se obchodování s lidmi. Více informací viz dokument *Key concepts in a nutshell (Klíčové pojmy ve zkratce)*.

Rozsah příručky

V rámci EU neexistuje jednotný přístup k řešení případů dětí bez rodičovské péče, u nichž je shledána potřeba ochrany v jiném než v jejich vlastním členském státě EU, včetně dětských obětí obchodování s lidmi. Cílem této praktické příručky je pomoci odborníkům:

- rozpoznat děti bez rodičovské péče, které potřebují ochranu,
- navrhnout nezbytná opatření ochrany a podpory,
- posoudit nejlepší zájem dítěte,
- dosáhnout trvalého řešení.

Čtenář musí při rozhodování o ochraně dětí a péči o ně zohlednit jejich zvláštní potřeby, které vyplývají mimo jiné z jejich věku, pohlaví a zázemí. Příručka se zaměřuje na obchodování s dětmi za použití přístupu, který zohledňuje pohlaví a je citlivý k dětem, přičemž zohledňuje rovněž důsledky specifické formy vykořisťování, které byly oběti vystaveny.

Děti, na které se příručka vztahuje

Tato příručka se vztahuje na děti, které splňují **všechny tři podmínky** uvedené na obrázku 1.

Obrázek 1: Na které děti se tato příručka vztahuje?

Má **státní příslušnost** nebo **povolení k pobytu** v EU/EHP/CH

Předpokládá se, že potřebuje **ochranu**, např. jako oběť obchodování s lidmi

Je bez **rodičovské péče**

Poznámky: EU = Evropská unie; EHP = Evropský hospodářský prostor; CH = Švýcarsko.
Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Děti v jiném než ve svém vlastním členském státě EU

Tato příručka je zaměřena na děti, které se nacházejí **v jiném než ve svém vlastním členském státě EU**. Ve většině případů jsou tyto děti státními příslušníky některého

z členských států EU. Někdy mohou být držiteli řádného povolení k pobytu v některém z členských států EU.

Děti se mohou stát oběťmi obchodování v rámci některého z členských států EU, aniž by překročily hranice, a i na tyto děti se pak vztahuje celá řada zásad a opatření uvedených v této příručce.

Děti, které potřebují ochranu, včetně dětských obětí obchodování s lidmi

Tato příručka se týká dětí, které **potřebují ochranu**. Jejím cílem je podpořit opatření zaměřená na boj proti obchodování s dětmi a na prevenci tohoto obchodování. Pro řešení problematiky obchodování s dětmi je nutné zohlednit i širší souvislosti. Tato příručka se proto nevztahuje jen na děti, které byly identifikovány jako oběti nebo předpokládané **oběti obchodování s lidmi**. Vztahuje se rovněž na děti, které se nacházejí v jiném členském státě EU a které se mohly stát oběťmi obchodování s lidmi, avšak nebyly jako takové identifikovány, případně jsou vystaveny zvýšenému riziku, že se oběťmi obchodování s lidmi stanou. Tato příručka je označuje jako děti, které „potřebují ochranu“.

Děti, které se nacházejí v jiném než ve svém vlastním členském státě EU, „potřebují ochranu“ v případě, že pro ně nejsou zabezpečeny podmínky pro životní úroveň nezbytnou pro jejich tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj, jak to vyžaduje **Úmluva o právech dítěte** (článek 27). Děti mohou mít nedostatečný přístup ke zdravotnickým službám, pracovat za nevhodných podmínek, zameškávat školní docházku, být pohlavně vykořisťovány či nuceny k žebrání nebo k páchání drobné trestné činnosti. Mohou být také bezdomovci nebo žít na ulici.

Děti bez rodičovské péče

Tato příručka se zaměřuje na **děti bez rodičovské péče**. V zásadě existují dvě různé situace, kdy může být dítě zbaveno svého rodinného prostředí: 1) dítě nemá rodiče, tj. je sirotek, rodiče je opustili, případně se v zemi, kde je identifikováno, nachází bez doprovodu nebo je odloučeno od svých rodičů nebo zákonných opatrovníků; 2) jeho rodiče jsou zbaveni práva vykonávat rodičovskou zodpovědnost v důsledku zneužívání nebo zanedbávání, například pokud se podílejí na vykořisťování dítěte nebo na obchodování s dětmi.

Jsou-li děti doprovázeny rodiči, vztahují se na ně pouze některé části této příručky. Příslušné orgány budou například muset přijmout opatření umožňující identifikaci

dětské oběti, zjištění totožnosti dítěte, vyslechnutí dítěte a posouzení jeho nejlepšího zájmu. Rovněž budou muset určit trvalé řešení, přičemž zohlední úlohu, kterou rodiče sehráli při obchodování s dítětem, místo pobytu rodičů a jakékoli případné soudní rozhodnutí, které upravuje péči o dítě nebo omezuje rodičovská práva.

Co v této příručce nenajdete

Podle článku 2 Úmluvy o právech dítěte mají členské státy EU povinnost chránit děti bez ohledu na jejich postavení. [General Comment No 6 \(obecná připomínka č. 6\)](#) připomíná, že „povinnost států chránit děti v rámci své soudní příslušnosti není omezena na děti, které jsou občany státu, jenž je stranou Úmluvy, a proto, není-li v Úmluvě výslovně uvedeno jinak, musí být dostupná také všem dětem včetně dětí žádajících o azyl a dětí z řad uprchlíků a migrantů bez ohledu na jejich státní příslušnost, přistěhovalecký status nebo fakt, že jsou bez státní příslušnosti“. Přestože některá opatření a návrhy obsažené v této publikaci by bylo možno využít pro různé kategorie dětí, které potřebují ochranu, není tato příručka jako celek určena pro následující kategorie dětí:

Děti, jež se ocitly v konfliktu se zákonem

S dětmi, které spáchaly trestný čin, je třeba zacházet v souladu s běžným systémem spravedlnosti mladistvých v daném členském státě, přičemž je nutné dodržovat záruky stanovené [směrnici o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení](#) (2016/800/EU).

Děti, které žádají o azyl nebo s nimiž probíhá návratové řízení a nejsou státními příslušníky členského státu EU, Evropského hospodářského prostoru ani státními příslušníky Švýcarska

Acquis EU v oblasti azylu a navracení upravuje ochranu dětí bez doprovodu, které žádají o mezinárodní ochranu nebo kterým byla tato ochrana poskytnuta, případně s nimiž probíhá návratové řízení. Toto *acquis* obsahuje soubor pravidel a záruk upravujících poskytování okamžité ochrany a péče. Pokud se žadatelé o azyl přestěhují z jednoho členského státu EU do druhého, určuje se členský stát EU odpovědný za posouzení jejich žádosti, který jim tudíž poskytuje nezbytnou ochranu a péči, v souladu s [dublinkým nařízením](#) (nařízení (EU) č. 604/2013). Ochranná opatření, která stanoví právní předpisy EU v oblasti azylu a migrace, se zpravidla nevztahují na občany EU.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Příručka o evropských právních předpisech

Agentura FRA společně s Evropským soudem pro lidská práva (ESLP) zveřejnila příručku o evropských právních předpisech v oblasti azylu, migrace a hranic. Tato příručka je určena odborníkům v členských státech EU. Prezentuje přístupnou formou právní předpisy EU a judikaturu ESLP a Soudního dvora Evropské unie. Jedna z kapitol této příručky je věnována osobám se zvláštními potřebami, mezi které patří i děti bez doprovodu. Příručka je k dispozici ve 25 jazycích a existuje i zvláštní znění přizpůsobené švýcarskému právu.

Další informace naleznete v Příručce o evropských právních předpisech v oblasti azylu, hranic a přistěhovalectví, 2014.

Proč je zapotřebí příručka pro děti, které pocházejí ze zemí EU?

Právo EU upravující ochranu obětí trestných činů a předcházení obchodování s lidmi a boj proti němu se vztahuje na každého bez ohledu na jeho státní příslušnost. Neexistuje žádný jednotný přístup k řešení případů dětí bez rodičovské péče, u nichž je shledána potřeba ochrany v jiném než v jejich vlastním členském státě EU, včetně dětských obětí obchodování s lidmi.

Ve sdělení o zprávě o opatřeních navazujících na strategii EU pro vymýcení obchodu s lidmi a stanovení dalších konkrétních opatření (prosinec 2017) se uvádí, že Evropská komise a agentura FRA mají vypracovat „praktické pokyny pro posílení meziagenturní a nadnárodní spolupráce s cílem předcházet obchodování s dětmi v EU, zajistit ochranu dětských obětí, nalézt trvalá řešení a zaručit jejich práva v rámci práva EU a mezinárodního práva“.

Celá řada jiných aktů unijního práva, které chrání děti, se však vztahuje pouze na osoby, které nejsou státními příslušníky EU, státními příslušníky státu tvořícího Evropský hospodářský prostor ani státními příslušníky Švýcarska. Existuje zde tedy určitá mezera. Důvody pro vytvoření zvláštní příručky pro děti, které pocházejí z EU, jsou tři.

1. *Občané EU a mnozí držitelé povolení k pobytu mají možnost volného pohybu v rámci EU*

Občané EU mají právo na volný pohyb v rámci EU podle čl. 3 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii (SEU), podle čl. 20 odst. 2 písm. a), článku 21 a hlavy IV Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) a podle článku 45 Listiny základních práv Evropské unie. Občané EU mají právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států EU, ačkoli

právo EU v tomto směru stanoví určitá omezení a podmínky. Zeměpisná oblast volného pohybu se podle dohod s Evropským hospodářským prostorem a Švýcarskem vztahuje i na Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko. Podle [směrnice o volném pohybu](#) (2004/38/ES) platí, že pokud státní příslušníci EU pobývají v jiném než ve svém vlastním členském státě EU po dobu kratší než tři měsíce, nevztahují se na ně žádné požadavky na registraci. Podle článku 21 [Úmluvy k provedení Schengenské dohody](#) se mohou držitelé povolení k pobytu vydaných jedním z členských států EU rovněž volně pohybovat po dobu tří měsíců na území ostatních členských států EU, které zahrnují všechny ostatní členské státy EU a země přidružené k schengenskému prostoru, s výjimkou Irska a Spojeného království. Vzhledem k neprovádění kontrol na hranicích schengenského prostoru a zmírnění registračních povinností je méně pravděpodobné, že státní příslušníci EU a držitelé povolení k pobytu vydaných členským státem EU přijdou do styku s příslušnými orgány. To omezuje pravděpodobnost, že budou identifikováni jako oběti obchodování s lidmi. V porovnání s procesními zárukami, které jsou součástí řízení o navrácení státních příslušníků zemí mimo EU, by navíc přemístění do jejich členského státu původu v rámci EU mohlo proběhnout rychle.

*2. Ochranná opatření byla vypracována především v rámci *acquis* EU v oblasti azylu a migrace*

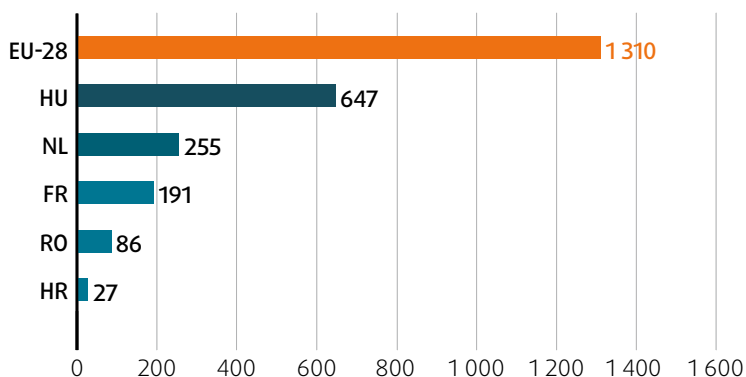
Ochranná opatření, která stanoví *acquis* EU v oblasti azylu a migrace, se zpravidla nevztahují na občany EU. Podle protokolu č. 24 [Smlouvy o Evropské unii](#) a [Smlouvy o fungování Evropské unie](#) o poskytování azylu státním příslušníkům členských států Evropské unie musí být členské státy EU považovány za bezpečné země původu, což znamená, že pokud občan EU podá žádost o mezinárodní ochranu, musí být tato žádost (až na určité výjimky) prohlášena za nepřipustnou. Ochranná opatření uvedená v článku 10 [směrnice o navrácení](#) (směrnice 2008/115/ES) týkající se navrácení a vyhoštění dětí bez doprovodu se vztahují pouze na osoby, které nejsou státními příslušníky členského státu EU, Evropského hospodářského prostoru nebo Švýcarska; totéž platí pro usnadnění stížností dětí, které byly nelegálně zaměstnány, podle článků 9 a 13 [směrnice o sankcích vůči zaměstnavatelům](#) (směrnice 2009/52/ES). Některé nástroje vytvořené v souvislosti s migrujícími dětmi byly určeny pro děti, které pocházejí ze zemí mimo EU a nelze je – případně je lze jen v omezené míře – použít na děti, které pocházejí z Evropské unie.

3. S mnoha dětskými oběťmi se obchoduje v rámci EU

Dívky i chlapci v EU se dosud stávají oběťmi obchodování s lidmi. Toto obchodování probíhá za účelem pohlavního vykořisťování včetně výroby dětské pornografie (zejména v případě dívek), nuceného žebření, nucené trestné činnosti i za jinými účely.

Podle druhé zprávy o pokroku dosaženém v oblasti boje proti obchodování s lidmi, kterou vydala Evropská komise (2018), a dokumentu *Data collection on trafficking in human beings in the EU (Sběr údajů o obchodování s lidmi v EU)* z roku 2018 (tabulka 3.8.8) tvořily děti 23 % všech obětí registrovaných v EU v letech 2015–2016. Z 206 registrovaných dětských obětí bylo 1 310 obětí státními příslušníky EU; přes 84 % z tohoto počtu tvořily dívky. K pěti členským státům EU, ze kterých registrované dětské oběti pocházely nejčastěji, patřilo Maďarsko (647), Nizozemsko (255), Francie (191), Rumunsko (86) a Chorvatsko (27) (obrázek 2). Tyto údaje se týkají osob, které jsou v kontaktu s úřady a jinými organizacemi. Lze se však důvodně domnívat, že mnoho obětí zůstává neodhaleno.

Obrázek 2: Počet registrovaných dětských obětí obchodování s lidmi v letech 2015–2016, prvních pět členských států EU

Zdroj: Evropská komise, 2018 (*Data collection on trafficking in human beings in the EU (Sběr údajů o obchodování s lidmi v EU)*, tabulka 3.8.8).

Komise sice nemá k dispozici statistické údaje o obětech obchodování s lidmi na základě etnického původu, zprávy členských států EU však poukazyvaly na zvýšenou zranitelnost osob z romských komunit, zejména žen a dětí, u nichž obchodníci využívají příbuzenské vztahy. Jak uvedla Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol) v dokumentu *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the EU (Situační zpráva o zločineckých sítích zapojených do obchodování s nezletilými a do vykořisťování nezletilých obětí v EU)* (2018), obzvláště zranitelné jsou děti z romských komunit. Studie Evropské komise s názvem *Study on high-risk groups for trafficking in human beings (Studie o vysoce rizikových skupinách z hlediska obchodování s lidmi)* uvádí zvýšený výskyt dětských sňatků, jejichž oběti i pachatelé pocházejí převážně z určitých skupin v rámci

romské komunity. Skupina odborníků pro opatření proti obchodování s lidmi (GRETA), která sleduje provádění Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, rovněž uvádí případy obchodování s romskými dívkami za účelem nuceného sňatku.

Rizika rychlého přemístění do země obvyklého bydliště dítěte

Pokud úřady členských států EU přijdou do styku s dětmi, o nichž se předpokládá, že pocházejí z EU, jsou bez rodičů a potřebují ochranu, obvykle uplatní jeden z následujících tří přístupů:

1. Většina členských států EU uplatňuje v každém jednotlivém případě řešení *ad hoc*, která nejčastěji vedou po prvním kontaktu s konzulárními úřady k rychlému a rutinnímu přemístění dítěte zpět do členského státu EU, jehož je dítě státním příslušníkem nebo v něm má obvyklé bydliště.
2. Některé členské státy EU uplatňují strukturovanější řešení založená na rámci spolupráce podle [nařízení Brusel IIa](#) (nařízení (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti), přičemž provádějí podrobnější posouzení dané situace. Členské státy EU však považují tento mechanismus za příliš pomalý.
3. Některé členské státy EU využívají pro zajištění spolupráce při přemístění dítěte dvoustranných dohod mezi dvěma členskými státy EU.

Praxe většiny členských států EU – tj. rychlé přemístění dítěte do členského státu EU, v němž má obvyklé bydliště – je založena na úvaze, že všechny členské státy EU jsou v zásadě bezpečné. Tato praxe je rovněž obecně zakotvena v právu dítěte na život s rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmem dítěte podle článku 9 [Úmluvy o právech dítěte](#).

Bez ohledu na význam práva dítěte na život s rodiči se příslušné orgány musí nejprve přesvědčit, zda je návrat do rodinného prostředí pro dítě bezpečný. Aby byla zajištěna udržitelnost uplatněných opatření a nalezeno trvalé řešení, musí být všechna opatření provedena na základě individuálního posouzení konkrétní situace daného dítěte včetně okolností, které vedly k tomu, že se dítě ocitlo bez rodičovské péče a že potřebuje ochranu. Je rovněž třeba posoudit danou rodinu, aby bylo možné určit, zda by navrácení bylo vůbec vhodným řešením v případech, kdy by příčinou vzniku dané situace mohla být sama tato rodina, například v případě, že dítě sama „nabídla“ obchodníkovi s lidmi, dopouštěla se fyzického, psychického nebo pohlavního zneužívání dítěte nebo dítě vyhnala z domova.

Europol zdůrazňuje, že v případech obchodování s lidmi v rámci EU hraje rodina při vykořisťování svých dětí často aktivní úlohu. V některých případech jsou oběťmi obchodování pouze děti, v jiných případech jsou však do obchodování s nimi zapojeni i rodiče, a to buď také jako oběti, nebo jako pachatelé.

Obchodování s dětmi v rámci EU: účast rodičů

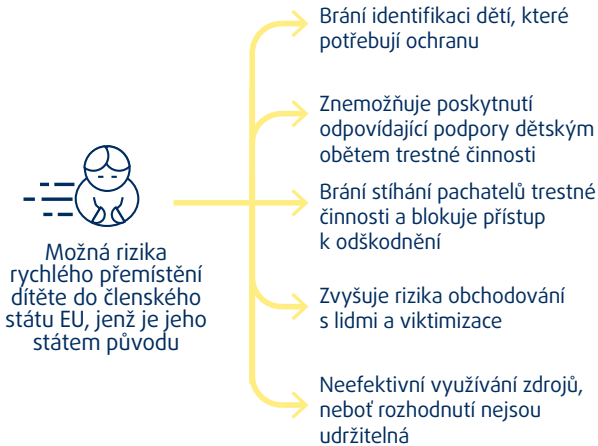
„Jedním z nejzávažnějších aspektů tohoto jevu je úloha rodiny. Europol dostává pravidelné zpravodajské informace obsahující podrobné údaje o dětech, které jejich rodiče prodávají zločineckým sítím, neboť zločinci zneužívají chudobu rodin. V jiných případech se na obchodování s vlastními dětmi a na jejich vykořisťování podílejí sami rodiče.“

Europol situation report: Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the European Union (Situacní zpráva Europolu o zločineckých sítích zapojených do obchodování s nezletilými a do vykořisťování nezletilých obětí v Evropské unii), 2018, s. 8.

Automatické a rychlé přemístění bez odpovídajícího posouzení situace přináší další rizika, jak je patrné na [obrázku 3](#). Děti by například mohly být umístěny zpět do prostředí, v němž byly zneužívány nebo se staly oběťmi obchodování s lidmi, což by znamenalo riziko, že se stanou oběťmi znovu. Rychlé přemístění by rovněž mohlo narušit shromažďování důkazů o trestné činnosti obchodování s lidmi, a zabránit tak stíhání pachatele (pachatelů), případně dítě připravit o odpovídající pomoc a ochranu.

Aby byla zajištěna udržitelnost opatření a ve snaze nalézt trvalá řešení musí být všechna opatření provedena na základě individuálního posouzení konkrétní situace daného dítěte včetně okolností, které vedly k tomu, že se dítě ocitlo bez rodičovské péče a že potřebuje ochranu.

Obrázek 3: Možná rizika rutinního přemístování dětí do členského státu EU, jenž je jejich státem původu

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Příslušné orgány by měly předcházet situacím, kdy se děti, které byly vráceny do svého domovského členského státu EU, znovu stanou obětí obchodování s lidmi (buď tak, že se v rámci tohoto obchodování vrátí zpět do členského státu EU, v němž byly nalezeny, nebo budou přesunuty do jiného členského státu EU), a budou proto opět potřebovat ochranu. Udržitelná opatření zajišťují rovněž účinné využívání lidských a finančních zdrojů členských států EU.

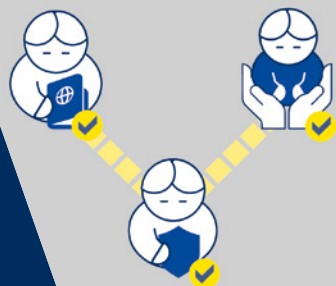
Tato příručka se zaměřuje na posuzování nejlepšího zájmu dítěte v rané fázi a má vést k přijímání opatření, která budou pro dítě vhodnější a trvalého charakteru.

→ *Příloha 2 obsahuje demonstrativní výčet zpráv obsahujících informace o dětech, které se staly oběťmi obchodování s lidmi nebo které jsou jinak zneužívány zločineckými skupinami.*

Část 1: Právní rámec a rámec pro ochranu dětí

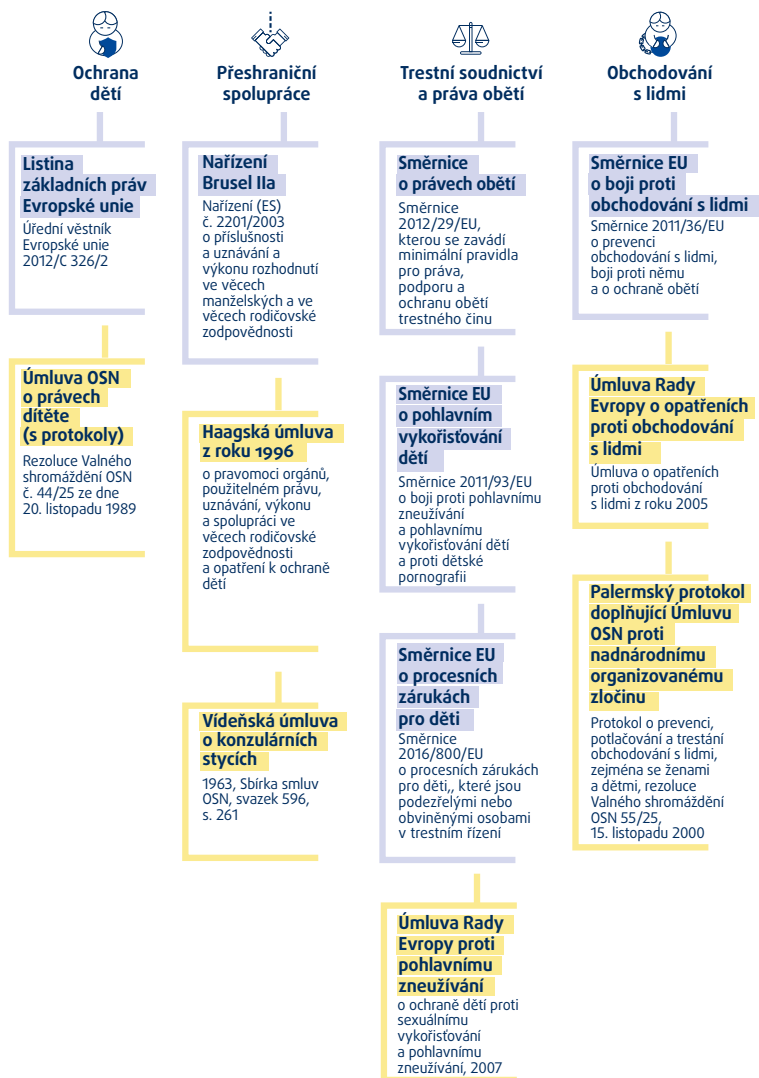

V části 1 je uveden příslušný právní rámec a zásady ochrany dětí, na nichž je tato příručka založena. Ochranu dětí bez rodičovské péče a dětí, u nichž je shledána potřeba ochrany v jiném než v jejich vlastním členském státě EU, upravuje celá řada mezinárodních a evropských nástrojů. Jako vodítko při provádění opatření navrhovaných v části 2 by měly posloužit čtyři zásady ochrany dětí zakotvené v [Úmluvě OSN o právech dítěte](#). Opatření přijatá na podporu dítěte musí být součástí vnitrostátního integrovaného systému ochrany dětí.

1.1 Právní rámec

Tento oddíl stručně představuje nejdůležitější právní nástroje, které tvoří rámec doporučení uvedených v této příručce. Na ochranu dětí v přeshraničních případech lze kromě obecných ustanovení o ochraně dětí uplatnit různé oblasti práva. Lze je rozdělit do tří kategorií: nástroje na podporu přeshraniční spolupráce, nástroje na ochranu obětí trestných činů a nástroje pro boj proti obchodování s lidmi. Jsou uvedeny na [obrázku 4](#).

Obrázek 4: Příslušné nástroje

Poznámky: Nástroje práva EU jsou uvedeny v modré barvě. Nařízení Brusel IIa v současné době prochází revizí a jeho nové znění bude dokončeno pravděpodobně v roce 2019.

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

→ Úplný seznam příslušných závazných a nezávazných nástrojů viz příloha 1: Odkazy na právní předpisy.

1. Obecné nástroje na ochranu dětí

Dva zastřešující dokumenty, které obsahují obecná pravidla týkající se ochrany dětí, jsou Listina základních práv EU a Úmluva Organizace spojených národů o právech dítěte.

- **Listina základních práv EU** ve svém článku 24 stanoví, že děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho a mohou svobodně vyjadřovat své názory. K těmto názorům se musí přihlížet s ohledem na jejich věk a vyspělost (čl. 24 odst. 1). Při všech činnostech týkajících se dětí musí být prvořadým hlediskem nejvlastnější zájem dítěte (čl. 24 odst. 2). Každé dítě má právo udržovat pravidelné osobní vztahy a přímý styk s oběma rodiči (čl. 24 odst. 3). V čl. 5 odst. 3 se zakazuje obchod s lidmi.
- **Úmluva o právech dítěte**, kterou ratifikovaly všechny členské státy EU, zaručuje širokou škálu občanských, kulturních, hospodářských, politických a sociálních práv specifických pro děti. Tato úmluva stanoví povinnost členských států EU chránit děti před násilím, zneužíváním, zanedbáváním, trýzněním nebo vykořisťováním včetně sexuálního zneužívání (článek 19). Článek 20 zaručuje zvláštní ochranu a pomoc dětem dočasně nebo trvale zbaveným jejich rodinného prostředí. Tato úmluva rovněž stanoví ochranu před vykořisťováním včetně sexuálního vykořisťování (články 34 až 36) a povinnost podporovat tělesné i duševní zotavení a sociální reintegraci dítěte, které je obětí využívání za účelem finančního obohacení, zneužívání nebo zanedbání (článek 39). Tato práva se vztahují na každé dítě v jurisdikci smluvních států. Další definice a ochranná opatření jsou uvedeny v **Opčním protokolu k Úmluvě o právech dítěte týkajícím se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie**.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Pokyny OSN týkající se dětí bez doprovodu

Pokyny k zacházení s dětmi bez doprovodu specifikuje Výbor OSN pro práva dítěte, což je dozorní orgán zřízený Úmluvou o právech dítěte, v obecné připomínce č. 6. Ta se zabývá zvláštními potřebami těchto dětí, jako je například počáteční posouzení, ustanovení opatrovníka, sloučení rodiny, trvalá řešení a opatření k prevenci opětovného obchodování. Obecné připomínky tohoto výboru sice nejsou právně závazné, avšak poskytují vodítko k výkladu ustanovení uvedené úmluvy.

Více informací viz General Comment No 6 on the treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin (obecná připomínka č. 6 o zacházení s dětmi bez doprovodu a dětmi odloučenými od rodiny nacházejícími se mimo svou zemi původu), 2005.

2. Nástroje na podporu přeshraniční spolupráce

Nařízení Brusel IIa (nařízení (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti) zřizuje v rámci EU společný soudní prostor. Toto nařízení se vztahuje na všechny „občansko-právní věci týkající se přiznání, výkonu, převedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti“ (čl. 1 písm. b)). Podle 5. bodu odůvodnění se toto nařízení vztahuje na veškerá rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti včetně opatření k ochraně dítěte. Toto nařízení tedy upravuje otázky, jako je například právo péče o dítě, poručenství a ochrana dítěte v souvislosti s majetkem, umístěním a pěstounskou péčí. Soudní dvůr Evropské unie (SDEU) interpretoval pojem „občanskoprávní věci“ tak, že zahrnuje i opatření, která mají z pohledu práva členského státu veřejnoprávní povahu, jako je například rozhodnutí o umístění dítěte do péče mimo vlastní rodinu (věc C-435/06). Nařízení se neomezuje jen na rozhodnutí vydaná soudy, ale vztahuje se na každé rozhodnutí vydané orgánem příslušným ve věcech spadajících do působnosti tohoto nařízení, jako jsou orgány sociální ochrany a ochrany dětí.

Podle čl. 2 odst. 3 se uvedené nařízení vztahuje na všechny členské státy EU s výjimkou Dánska. Vyžaduje, aby byla veškerá rozhodnutí vydaná příslušnými orgány v rámci EU uznávána a vykonávána podle společného souboru pravidel. Toto nařízení proto hraje klíčovou úlohu při ochraně dětí v EU, pokud se vyskytne prvek, který zahrnuje více než jeden členský stát.

Podle čl. 1 odst. 3 písm. g) a 10. bodu odůvodnění se **nařízení Brusel IIa** nepoužije na opatření přijatá v důsledku trestných činů spáchaných dětmi. Soudní dvůr Evropské unie zdůraznil, že se uvedené nařízení nevztahuje na „opatření zadržení dítěte, která byla uložena jako trest za spáchání trestného činu“, ale vztahuje se na přeshraniční umístění dítěte do střediska, kde je dítě zbaveno osobní svobody z terapeutických nebo výchovných důvodů (SDEU, C-92/12 PPU, body 65–66).

Všechny členské státy EU jsou smluvními stranami **Haagské úmluvy z roku 1996** o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (Haagská úmluva z roku 1996).

V rámci EU má **nařízení Brusel IIa** přednost před **Haagskou úmluvou z roku 1996**, pokud má dotčené dítě obvyklé bydliště na území některého z členských států EU a věc se týká záležitosti, na kterou se uvedené nařízení vztahuje. Naproti tomu pokud nelze prokázat, že dítě má obvyklé bydliště v některém z členských států EU, ale nachází se na území některého z členských států EU, vyplývá z toho, že je použitelná Haagská

úmluva z roku 1996. Uvedené nařízení má přednost vždy, pokud jde o uznávání a výkon rozhodnutí jiných členských států EU (článek 61 uvedeného nařízení).

Hlavní rozdíl mezi [nařízením Brusel IIa](#) a [Haagskou úmluvou z roku 1996](#) spočívá v tom, že nařízení Brusel IIa na rozdíl od Haagské úmluvy z roku 1996 neobsahuje pravidla o rozhodném právu. Pokud tedy nastanou pochybnosti o tom, které právo je rozhodné, použije se uvedená úmluva (články 15 až 22).

V roce 2016 byl zahájen proces přezkumu [nařízení Brusel IIa](#), který bude dokončen do léta 2019. Aktualizované znění posílí některá ustanovení uvedená v této praktické příručce.

A konečně [Videňská úmluva o konzulárních stycích](#) vyžaduje, aby státy, které jsou jejími smluvními stranami, poskytovaly prostřednictvím svých konzulárních úřadů podporu dětem z daného státu, které se nacházejí v jiném státě. Ukládá jim například povinnost poskytnout právní a jinou pomoc dítěti, které je zadrženo za spáchání trestného činu (čl. 36 písm. c)), nebo chránit zájmy dítěte, zejména pokud jde o opatrovnictví (článek 5).

3. Nástroje v oblasti trestního soudnictví a ochrany obětí

Při zahájení trestního řízení se na všechny oběti trestných činů včetně dětí vztahuje řada ochranných mechanismů, a to díky [směrnici o právech obětí](#) (směrnice 2012/29/EU). Její články 22 a 24 navíc obsahují zvláštní záruky pro děti během trestního řízení.

[Směrnice o pohlavním vykořisťování dětí](#) (směrnice 2011/93/EU o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii) zavádí řadu záruk a opatření na ochranu dětských obětí pohlavního zneužívání nebo pohlavního vykořisťování. Tato směrnice navíc uvádí definice jednotlivých druhů sexuálního motivovaných trestných činů a stanoví tresty, přitěžující okolnosti a preventivní opatření.

Všechny členské státy EU s výjimkou Irska ratifikovaly Úmluvu Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání (úmluva z Lanzarote).

Pohlavní vykořisťování dětí po internetu jako nejvíce znepokojivý aspekt kyberkriminality

„Pohlavní vykořisťování dětí po internetu představuje i nadále nejvíce znepokojivý aspekt kyberkriminality. Pohlavní zneužívání dětí sice existovalo již před nástupem internetu, ale až internetový rozměr této trestné činnosti umožnil pachatelům trestné

činnosti komunikovat s ostatními on-line a získávat dětskou pornografii v objemech, které byly ještě před deseti lety zcela nepředstavitelné. Neustále vzrůstá počet stále mladších a mladších dětí, které mají přístup k zařízením s připojením na internet a sociálními médii, což pachatelům umožňuje děti kontaktovat způsoby, které jsou v prostředí mimo internet zcela nemožné. Tento trend má značné dopady na způsoby páchání pohavního vykořisťování dětí na internetu.“

Europol, Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) (Zpráva o posouzení hrozeb organizované trestné činnosti na internetu), 2018, kapitola 5.

Směrnice o procesních zárukách pro děti navíc poskytuje řadu procesních záruk pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. Jejím cílem je zajistit, aby byly schopny toto řízení chápat a sledovat a uplatňovat své právo na spravedlivý proces, a zabránit dětem v opakování trestné činnosti a podpořit jejich sociální integraci. Členské státy EU musí tuto směrnici provést do vnitrostátního práva do června 2019.

4. Nástroje na ochranu obětí obchodování s lidmi

Hlavním právním nástrojem EU, který chrání oběti obchodování s lidmi, je [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) (směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí).

Oběti obchodování s lidmi jsou nositeli práv. Mají práva před trestním řízením, v jeho průběhu i po něm a jejich právo na pomoc a podporu není podřízeno jejich účasti v těchto řízeních. Oběti mají během trestního řízení právo na informace, ubytování, materiální pomoc, lékařskou a psychologickou podporu, právní pomoc a ochranu. Některé oběti mohou mít zvláštní potřeby ochrany vzhledem ke specifickým okolnostem, což může být například těhotenství, zdravotní stav, zdravotní postižení, duševní nebo psychická porucha nebo závažná forma psychického, fyzického nebo sexuálního násilí, kterou oběť utrpěla. Ustanovení čl. 11 odst. 7 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) a článek 22 směrnice o obětech vyžadují, aby je členské státy zohlednily na základě individuálního posouzení.

Právní a politický rámec EU pro řešení otázky obchodování s lidmi je genderově specifický a citlivý vůči dětem a uznává, že je zásadní zajistit zohlednění věku, pohlaví a zvláštních potřeb dětských obětí, a to i pokud jde o péči o dětské oběti obchodování s lidmi a o jejich zdraví a vzdělávání.

Články 13–16 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) stanoví další opatření na ochranu dětských obětí obchodování s lidmi včetně domněnky, že jde o dítě, opatrovnictví dětí bez doprovodu, individuálního přístupu k podpůrným službám

a zvýšené ochrany v trestním řízení. Při uplatňování této směrnice musí být prvotním hlediskem nejlepší zájem dítěte v souladu s Listinou základních práv Evropské unie a s Úmluvou o právech dítěte.

Zvláštní pravidla týkající se povolení k pobytu pro oběti obchodování s lidmi, které spolupracují s příslušnými orgány, jsou stanovena ve směrnici Rady 2004/81/ES.

Obchodování s dětmi: přetrvávající nedostatky při provádění právních předpisů EU do vnitrostátního práva

„Z tohoto přehledu je patrné, že členské státy vyvinuly značné úsilí, aby [směrnici EU o boji proti obchodování s lidmi] provedly do svých vnitrostátních předpisů. Stále však existuje značný prostor pro zlepšení, a to zejména pokud jde o: zvláštní opatření na ochranu dětí, předpoklad, že jde o dítě, a posouzení věku dítěte, ochranu před zahájením trestního řízení a při něm, přístup k bezpodmínečné pomoci, odškodnění, nepotrestání, pomoc a podporu příslušníkovi rodiny dětské oběti, jakož i prevenci.“

Evropská komise (2016), zpráva hodnotící v souladu s čl. 23 odst. 1 směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, do jaké míry členské státy přijaly opatření nezbytná k dosažení souladu s touto směrnicí, s. 17.

Důležité jsou rovněž další nástroje na mezinárodní a regionální úrovni: Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a její Palermský protokol „o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi“, a Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi. Všechny členské státy EU oba tyto nástroje ratifikovaly.

Srozumitelný průvodce právy obětí obchodování s lidmi

Evropská komise zveřejnila ve všech úředních jazycích EU publikaci „Práva EU přiznaná obětem obchodování s lidmi“, která poskytuje praktický a komplexní přehled práv obětí obchodování s lidmi na základě Listiny základních práv Evropské unie, právních předpisů EU a judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

Více informací viz Evropská komise (2013), The EU rights of victims of trafficking (Práva EU přiznaná obětem obchodování s lidmi).

1.2 Zásady práv dítěte

Úmluva o právech dítěte stanoví čtyři základní zásady, jimiž se státy, jež jsou jejími smluvními stranami, řídí při provádění a výkladu práv zakotvených v této úmluvě. Patří k nim:

- povinnost zajistit, aby ve veškerých rozhodnutích nebo opatřeních dotýkajících se dítěte představoval zájem dítěte přední hledisko,
- povinnost věnovat patřičnou pozornost názorům dítěte odpovídající jeho věku, zralosti a vývojovým schopnostem,
- práva dítěte na život, zachování života a rozvoj a
- zákaz diskriminace.

Tabulka 1 ukazuje, jak se tyto zásady odrážejí v příslušných mezinárodních nástrojích a nástrojích EU.

Tabulka 1: Zásady práv dítěte v mezinárodních nástrojích a nástrojích EU

Nástroj	Zásada			
	Nejlepší zájem	Právo být vyslyšeno	Právo na život a rozvoj	Zákaz diskriminace
Mezinárodní nástroje				
Úmluva o právech dítěte	Článek 3	Článek 12	Článek 6	Článek 2
Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi	Články 10, 14, 16 a 28	–	–	Článek 3
Rada Evropy – úmluva z Lanzarote	Preambule, čl. 14 odst. 3, čl. 30 odst. 1, čl. 31 odst. 1	Čl. 9 odst. 1, čl. 31 odst. 1 písm. c), čl. 35 odst. 1, čl. 36 odst. 2	–	Článek 2
Haagská úmluva o ochraně dětí	Preambule, články 8 a 9	Čl. 23 odst. 2 písm. b)	–	–
Nástroje EU				
Listina základních práv EU	Čl. 24 odst. 2	Čl. 24 odst. 1	Článek 2	Článek 21

Směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi	8. bod odůvodnění, článek 13	Článek 14	–	–
Směrnice o právech obětí	14. bod odůvodnění, čl. 1 odst. 2	41. a 42. bod odůvodnění, článek 10	66. bod odůvodnění	9. a 66. bod odůvodnění
Směrnice o pohlavním vykořisťování dětí	2., 6. a 30. bod odůvodnění, článek 18	–	–	–
Nařízení Brusel IIa	12. bod odůvodnění, články 12, 15 a 23	19. bod odůvodnění, čl. 11 odst. 2, čl. 23 písm. b) a d), čl. 41 odst. 2 písm. c), čl. 42 odst. 2 písm. a)	–	Článek 59

Pozn.: – = nepoužije se.

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Tyto čtyři zásady musí čtenáři sloužit jako vodítko při provádění deseti opatření uvedených v části 2. Opatření 3 a 4 v části 2 vysvětlují, jak by měla být uplatňována zásada nejlepšího zájmu dítěte a povinnost věnovat náležitou pozornost názorům dítěte. Právo na život a rozvoj vyžaduje, aby státy, které jsou smluvními stranami úmluvy, zabezpečily v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoj dítěte. Pojem „rozvoj“ je zde chápán tak, že zahrnuje tělesný, duševní, duchovní, mravní, psychický a sociální rozvoj dítěte. Zásada zákazu diskriminace zavazuje státy dodržovat práva stanovená v [Úmluvě o právech dítěte](#) a zajistit tato práva každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez jakékoli diskriminace. Ochranné služby by měly být poskytovány nezávisle na jakémkoli postavení dítěte nebo jeho rodičů či zákonných zástupců, a to včetně jejich národnostního, etnického nebo sociálního původu.

1.3 Integrované systémy ochrany dětí

V čl. 19 odst. 1 [Úmluvy o právech dítěte](#) se stanoví povinnost států, které jsou smluvní stranou úmluvy, chránit děti před jakýmkoli násilím, urážením nebo zneužíváním včetně sexuálního zneužívání pomocí zákonodárných, správních, sociálních a výchovných opatření.

Úmluva rovněž ve svém čl. 19 odst. 2 stanoví, že tato ochranná opatření by měla zahrnovat sociální programy zaměřené na poskytování podpory dětem, jakož i jiné formy prevence a zjištění, oznámení, postoupení, vyšetřování, léčení a zásahy soudních

orgánů. Podle Výboru pro práva dítěte a jeho [obecné připomínky č. 13](#) vyžaduje ucelený systém ochrany dětí poskytování komplexních a integrovaných opatření napříč opatřeními uvedenými v čl. 19 odst. 2.

V integrovaném systému ochrany dětí je středobodem dítě. Zajišťuje, aby při ochraně dítěte spolupracovali všichni důležití jednotlivci, organizace a systémy – vzdělávání, zdravotnictví, sociální péče, justice, občanská společnost, komunita, rodina.

Evropská komise definovala [deset zásad pro integrované systémy ochrany dětí](#), které slouží jako vodítko pro reformu systémů ochrany dětí v členských státech EU. Jedná se o tyto hlavní zásady:

1. Každé dítě je uznáváno, respektováno a chráněno jako nositel práv, který má nezadatelná práva na ochranu.
2. Žádné dítě není diskriminováno.
3. Systémy ochrany dětí zahrnují i preventivní opatření.
4. Rodiny jsou podporovány ve své roli hlavního pečovatele.
5. Společnost si je vědoma práva dítěte na osvobození od všech forem násilí a toto právo podporuje.
6. Systémy ochrany dětí zajišťují náležitou péči podle mezinárodních norem: [směrnice OSN o náhradní péči o děti](#).
7. Systémy ochrany dětí mají zavedeny nadnárodní a přeshraniční mechanismy.
8. Dítěti je poskytována podpora a ochrana.
9. Školení zaměřené na identifikaci rizik.
10. Existují bezpečné, dobře propagované, důvěrné a dostupné mechanismy podávání zpráv.

Zásada č. 3 se týká prevence. Je nesmírně důležité identifikovat a řešit základní příčiny, které ohrožují děti a mladé lidi. Faktory zranitelnosti mohou být individuální, ekonomické, společenské nebo kulturní. Zranitelnost tak může záviset na osobní situaci dítěte, na rodinném prostředí, hospodářské situaci nebo na poptávce po určitém způsobu vykořisťování. Orgány na ochranu dětí by měly všechny tyto rizikové faktory řešit v rámci preventivního opatření; totéž by měly činit i další vnitrostátní a místní orgány odpovědné za vzdělávání, zdravotnictví, integraci, zaměstnanost atd.

Děti představují z hlediska obchodování s lidmi obzvláště zranitelnou skupinu, ačkoli jen samotná tato zranitelnost není jediným faktorem, který je pro děti rizikový. Obchodování s lidmi je vysoce výnosná forma organizované trestné činnosti vyvolaná poptávkou, která podporuje vykořisťování. Obchodníci s lidmi zneužívají příležitosti

včetně mezer v právních předpisech a všech zranitelných míst, a to jak strukturálních, tak kontextových, a zaměřují se mimo jiné na ženy a děti, na romskou komunitu a na osoby se zdravotním postižením.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Skupina odborníků pro opatření proti obchodování s lidmi (GRETA) uvedla, že Romové jsou vysoce zranitelní vůči obchodování s lidmi v důsledku strukturálních forem diskriminace na základě etnické příslušnosti a pohlaví, chudoby a sociálního vyloučení. Tyto faktory mají za následek nízkou úroveň dosaženého vzdělání, vysokou míru nezaměstnanosti, domácí násilí a obtížné životní podmínky, které postihují převážně ženy a děti. U neevidovaných dětí existuje vyšší riziko, že se stanou obětí obchodování s lidmi.

Více informací viz GRETA (2018), Trafficking in children (Obchodování s dětmi), tematická kapitola 6. obecné zprávy o obchodování s dětmi na webových stránkách Rady Evropy.

Jedním ze způsobů prevence je podpora rodiny, která má s péčí o děti potíže. To je obzvláště důležité v případě, kdy by sama tato rodina mohla být zapojena do obchodování s vlastními dětmi nebo do jejich vykořisťování, v případě, že rodina vyžaduje, aby dítě odešlo z domova a vypomohlo jí s penězi, případně když děti utíkají z domova, aby unikly před násilím. Obchodníci s dětmi by se mohli zaměřit na děti pocházející z některého z uvedených prostředí, které mohou snadněji podlehnout jejich slibům. Komplexní soubor opatření, která zneužívání nebo vykořisťování umožní předejít, by mohl zahrnovat například všeobecné zásahy sociálních pracovníků, kurzy rodičovství, podporu v domácím prostředí, sociální dávky, programy zaměstnanosti pro dospělé a mladé lidi nebo vzdělávání rodin ohledně rozsahu rizik obchodování s dětmi, kterým jsou vystaveny děti odloučené od rodiny nebo děti, které hledají příležitosti k práci nebo vzdělávání v zahraničí.

Nejsou-li opatření zaměřena na konkrétní otázky nebo konkrétní skupiny dětí začleňována do celkového rámce ochrany, vede to k roztříštěnosti systému ochrany dětí. Děti se často setkávají s více různými problémy v oblasti ochrany dětí a tato roztříštěnost znamená, že jim nebude možno poskytnout komplexní pomoc nebo komplexní řešení.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Mapování systémů ochrany dětí

Agentura FRA provedla průzkum za účelem zmapování vnitrostátních systémů ochrany dětí ve všech 28 členských státech EU. Získané informace zahrnují pět oblastí: právní rámec, odpovědné vnitrostátní orgány, lidské a finanční zdroje, postupy při identifikaci a ohlašování a postupy při umísťování dětí do náhradní péče a systémy sledování.

Z tohoto mapování vyplývá, že roztržitost vnitrostátních legislativních rámců brání některým skupinám dětí, které se potýkají s určitými problémy, v přístupu k některým právům a v získávání vhodných a kvalitních služeb. Jedná se o děti se zdravotním postižením, děti, které jsou příslušníky etnických menšin, děti v systémech spravedlnosti mladistvých, migranty v nelegálním postavení a děti bez doprovodu a děti odloučené od rodiny. Z tohoto mapování rovněž vyplynulo, že jen 13 členských států EU má zavedenu zvláštní vnitrostátní politiku nebo strategii v oblasti ochrany dětí.

Více informací viz FRA, Mapping child protection systems in the EU (Mapování systémů ochrany dětí v EU) a National policy framework (action plan or strategy) (Vnitrostátní rámec politiky (akční plán nebo strategie)) na webových stránkách agentury FRA.

Několik členských států EU zavedlo standardní operační postupy a protokoly, které se využijí v případě podezření, že se dané dítě stalo obětí obchodování s lidmi. Tyto postupy nebo protokoly pomáhají zajistit bezproblémovou spolupráci a jasné rozdělení úloh a odpovědnosti v každém členském státě. Zároveň je nezbytné, aby byly tyto zvláštní postupy vytvořené pro dětské oběti obchodování s lidmi začleněny do celkového vnitrostátního systému ochrany dětí a nefungovaly paralelně s ním.

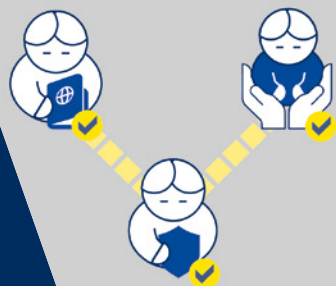
Řešení obchodování s lidmi by mělo být součástí běžných služeb v oblasti ochrany dětí. Integrovaný systém ochrany dětí stále vyžaduje odborné znalosti a reakce na konkrétní problémy, které se ale musí zasadit do kontextu celkového systému. Takováto integrovaná koncepce může reagovat na rozmanité situace, s nimiž se může jednotlivé dítě setkat. Na potřeby dětí včetně obětí obchodování s lidmi dokáže reagovat v zemi, jejímiž státními příslušníky jsou, stejně jako v přeshraničním měřítku.

Opatření Evropské komise v návaznosti na strategii EU pro vymýcení obchodu s lidmi

„Komise bude podporovat členské státy při poskytování komplexní a dostupné ochrany a pomáhat při integraci obětí obchodování s lidmi s ohledem na specifické potřeby každého pohlaví. Bude rovněž monitorovat a poskytovat poradenství ohledně zavádění služeb na vnitrostátní úrovni, které jsou vhodné pro děti, včetně péče, zdravotní péče a vzdělávání pro oběti obchodování s lidmi, a které náležitě zohlední pohlaví, věk a zvláštní potřeby jednotlivých dětí. Navíc podpoří provádění ‚10 zásad EU pro integrované systémy ochrany dětí‘ [10 Principles for integrated child protection systems].“

Evropská komise (2017), sdělení: Zpráva o opatřeních navazujících na strategii EU pro vymýcení obchodu s lidmi a stanovení dalších konkrétních opatření, s. 5.

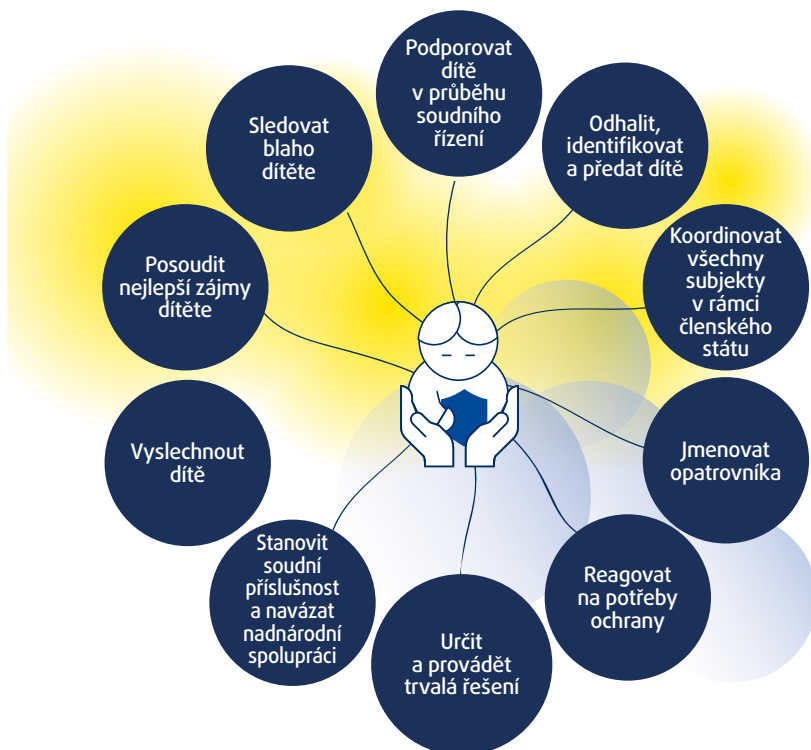
Část 2: Deset nezbytných opatření na ochranu

Část z této příručky popisuje deset opatření na ochranu dětí bez rodičovské péče, u nichž je shledána potřeba ochrany v jiném než v jejich vlastním členském státě EU.

Obrázek 5 znázorňuje, jaká opatření je třeba zvažovat od okamžiku identifikace dítěte do nalezení a uplatnění trvalého řešení. U těchto deseti opatření není předepsána žádná striktní časová posloupnost. Některá z nich jsou důležitá v celém průběhu tohoto procesu, například „vyslechnout dítě“. V závislosti na konkrétním případě, na vnitrostátním mechanismu předávání a na jednotlivých orgánech, které jsou do případu zapojeny na vnitrostátní nebo místní úrovni, mohou být některá z uvedených opatření prováděna souběžně nebo v jiném pořadí.

Obrázek 5: Deset opatření na podporu dětí bez rodičovské péče, které potřebují ochranu, včetně obětí obchodování s lidmi, které se nacházejí v jiném než ve svém vlastním členském státě EU

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Při uplatňování těchto deseti opatření by měl čtenář vzít v úvahu čtyři následující průřezové požadavky.

Prevence: všechny osoby, které přicházejí do styku s dětmi, by měly předcházet všem formám násilí. Preventivní opatření jsou součástí ochranných opatření, která ukládá článek 19 Úmluvy o právech dítěte státům, které jsou jejími smluvními stranami. Prevence by mohla zahrnovat například opatření ke snížení rizik souvisejících se zranitelností oběti a faktorů, které ji zvyšují. Prevence obchodování s lidmi je komplexní a musí se zaměřit na mnoho organizací i jednotlivců zapojených do řetězce obchodování s lidmi. Obzvláštní pozornost je třeba věnovat určitým skupinám zranitelných chlapců a dívek a je nutno neustále bedlivě sledovat vývoj jejich situace,

aby bylo možné včas zasáhnout. Strukturální formy diskriminace na základě pohlaví a etnického původu ohrožují zejména dívky a děti z romské komunity. Některé tyto děti jsou obětmi zneužívání, žijí na ulici nebo se nacházejí v péči ústavů a jiných institucí. Preventivní opatření nespočívají pouze v dostatečně včasných zásazích v jednotlivých případech, ale zahrnují také rozvoj mechanismů podpory rodiny, zásahy v sociální oblasti, systémy zaměstnanosti, alternativy k institucionální péči a širší politická opatření.

Ochranná opatření a prověřování v oblasti ochrany dětí: organizace, které pracují přímo s dětmi, musí mít zaveden systém, který zabrání jakémukoli porušování práv dětí ze strany jejich vlastních zaměstnanců. To by mělo zahrnovat opatření, jako je například strategie, jak reagovat v případě obvinění ze zneužívání dětí, mechanismus pro podávání stížností, který by byl vstřícný k dětem, a kontrola rejstříků trestů zaměstnanců z hlediska odsouzení za zneužívání dětí v minulosti, dříve než budou přiděleni na práci s dětmi. **Směrnice o pohlavním vykořisťování dětí** stanoví v článku 10 povinnost členských států EU přijmout opatření nezbytná k zajištění toho, aby fyzické osobě, která byla odsouzena za sexuálně motivované trestné činy, mohlo být zabráněno ve výkonu profesních činností s dětmi. Stanoví rovněž, že se členské státy se v souladu s **rámčovým rozhodnutím Rady 2009/315/SVV** vzájemně informují o odsouzeních za trestné činy nebo o omezeních práv v souvislosti s prací s dětmi. Tyto kontroly by se neměly provádět pouze při náboru; měly by probíhat pravidelné přezkumy. Kontrolu rejstříku trestů kteréhokoli občana EU umožňuje Evropský informační systém rejstříků trestů (ECRIS).

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Standards politik ochrany dětí v organizacích

Agentura FRA shromáždila informace o systémech ochrany dětí v zemích EU-28 včetně informací o způsobu certifikace a akreditace odborníků a o tom, zda jsou pracovníci prověřováni, či nikoli.

Některé členské státy EU nemají zavedeny postupy vydávání akreditací nebo licencí odborníkům působícím v oblasti ochrany dětí. V případě, že tyto postupy existují, ne vždy jsou jejich součástí i postupy prověřování. Prověřování se provádí nejčastěji při jmenování pracovníka do funkce. Postupy vydávání akreditací a licencí ne vždy zahrnují povinnou odbornou přípravu (počáteční nebo průběžnou) odborníků pracujících s dětmi včetně administrativních pracovníků a zaměstnanců, kteří se podílejí na každodenní péči o děti v ústavech.

Více informací viz FRA (2015), [Certification and accreditation procedures for professionals](#) (Postupy při vydávání certifikací a akreditací odborníků).

Kvalifikace pracovníků: pracovníci, kteří pracují s dětmi, musí být kvalifikováni a musí dodržovat vysoké profesní standardy. Měli by být dostatečně a pravidelně proškolení, aby byli schopni poskytovat vysoce kvalitní služby. Odborná příprava by měla zahrnovat například tato témata: obchodování s lidmi včetně jeho genderových specifíků, práva dětí se zaměřením na zapojení dětí, příslušný právní a správní rámec, komunikace s dětmi, genderové a kulturní aspekty, problematika bezpečnosti, vnitrostátní mechanismy předávání v oblasti obchodování s dětmi, úloha ústředních orgánů zřízených podle [nařízení Brusel IIa](#) a způsob, jak posuzovat nejlepší zájem dítěte za účelem určení trvalého řešení. Některé osoby, jako jsou například zaměstnanci ústředních orgánů, musí spolupracovat se svými protějšky v jiném členském státě; v jejich případě bude užitečná rovněž jazyková příprava. Obzvláště efektivní jsou společné vzdělávací akce s různými profesními skupinami, a je proto třeba je umožňovat.

Včasnost: Dětem je nutno poskytnout podporu rychle. Mimořádná opatření je třeba přijmout neprodleně. Zajištění nejlepšího zájmu dítěte pro účely stanovení trvalého řešení však bude vyžadovat odpovídající individuální posouzení zvláštních okolností každé konkrétní dětské oběti, které není radno uspěchat. Je třeba nalézt správnou rovnováhu mezi včasností a přiměřenou ochranou. Je nutno zohlednit osobní zkušenosti každého jednotlivého dítěte a pomoc je třeba přizpůsobit každému jednotlivému případu s přihlédnutím k věku a pohlaví dítěte a k důsledkům konkrétní formy vykořisťování, jejíž obětí se dítě stalo. Dětská oběť obchodování s lidmi nebo traumatizované dítě, které postrádá odpovídající rodinné vazby, může potřebovat více času na to, aby se zotavilo z traumatických zážitků a aby bylo schopno uvažovat o své budoucnosti.

Opatření č. 1: Odhalit, identifikovat a předat dítě

Odhalení dítěte

Základním předpokladem je mít k dispozici účinné mechanismy umožňující odhalovat děti bez rodičovské péče, které potřebují ochranu, včetně dětských obětí obchodování s lidmi. Účinné odhalování dětí, které potřebují ochranu, v raném stadiu představuje první krok umožňující zajistit, aby se s dětmi zacházelo jako s nositeli práv a aby jim byla poskytnuta odpovídající pomoc a ochrana.

Podle článku 19 Úmluvy o právech dítěte musí státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učinit opatření k ochraně dětí před jakoukoli formou násilí nebo vykořisťování včetně identifikace případů špatného zacházení s dětmi. To vyžaduje účinné mechanismy odhalování dětí, které byly vystaveny jakékoli formě zanedbávání, vykořisťování nebo zneužívání. Pokud nebudou dětské oběti odhaleny v raném stadiu, nebudou schopny smysluplně uplatňovat svá práva.

Zjištění, zda dítě potřebuje ochranu, může být náročné. Každé dítě může na zneužívání nebo vykořisťování reagovat jinak: některé děti mohou vykazovat fyzické známky zneužívání, u jiných se mohou projevit problémy s chováním, mohou trpět depresí či pocity viny, případně nemusí vykazovat žádné emocionální příznaky. Děti si často neuvědomují, že jsou zneužívány, protože si vytvořily citové vazby a samy sebe za oběti nepovažují. Vykořisťovatelé nebo jiní dospělí je mohli navést, jak se mají chovat, aby se vyhnuly pozornosti dospělých nebo státních úředníků. Děti, které potřebují ochranu, například děti na útěku, se mohou vyhýbat kontaktu s jakýmkoli orgánem z obavy, že budou posláni zpět domů.

Děti patří mezi nejzranitelnější skupiny, na které se zaměřuje obchodování s lidmi. Síť obchodování s lidmi se zaměřují obzvláště na ekonomicky znevýhodněné rodiny. Děti, které se staly obětmi obchodování s lidmi, se často samy nepovažují za vykořisťované, naopak svou situaci vnímají jako loajalitu ke své rodině.

Pokud jde o oběti obchodování s lidmi, článek 11 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) požaduje, aby členské státy přijaly opatření nezbytná k tomu, aby byly vytvořeny vhodné mechanismy, jejichž cílem je oběti obchodování s lidmi včas rozpoznat. Článek 18 uvedené směrnice ukládá členským státům povinnost podporovat pravidelnou odbornou přípravu úředníků, u kterých existuje pravděpodobnost, že

se dostanou do styku s oběťmi a potenciálními oběťmi obchodování s lidmi, včetně policistů v přímém výkonu služby.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Výzkum týkající se rozpoznávání obětí obchodu s lidmi

Podle studie Evropské komise týkající se vysoce rizikových skupin z hlediska obchodování s lidmi je hlavní překážkou při rozpoznávání případů obchodování s dětmi skutečnost, že děti nemají kontrolu nad svou situací a nemusí si být vědomy toho, v jakém rozsahu jim tato kontrola chybí. V některých případech, zejména u pohlavního vykořisťování, zajišťují sítě organizované trestné činnosti časté přesuny dětí v rámci jednotlivých zemí i mezi nimi. Cílem je zabránit dětem v navazování vztahů, které by mohly vést k tomu, aby se se svou situací svěřily, maximalizovat zisk a zabránit odhalení.

Viz Evropská komise (2015), Study on high-risk groups for trafficking in human beings (Studie o vysoce rizikových skupinách z hlediska obchodování s lidmi).

Ze zpráv členských států EU vyplývá, že obchodníci se přeorientovali na méně viditelné formy nátlaku, při nichž umožňují obětem určitou míru volnosti pohybu a používají méně zjevné formy zastrašování a hrozeb. Dochází k posunu směrem k psychickému násilí a zneužívání závislosti obětí. Podle názoru členských států se podařilo dosáhnout určitého pokroku v oblasti identifikace obětí, a to v neposlední řadě díky zesílené spolupráci mezi jednotlivými orgány a odvětvími působícími nejen v jednotlivých zemích, ale také na přeshraniční úrovni.

Viz Evropská komise (2018), Staff working document of the Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (Pracovní dokument útvarů Komise ke druhé zprávě o pokroku dosaženém v oblasti boje proti obchodování s lidmi).

Podle Europolu se objevily informace o rodinných klanech, které vykořisťují děti formou nucené trestné činnosti a žebrání. Europol obdržel informace z mezinárodních vyšetřování týkajících se rodinných klanů, jejichž členové jsou státními příslušníky EU a vykořisťují své vlastní děti, děti svých příbuzných nebo děti, kterých se jejich původní rodiny zřekly. Tyto děti se stávaly oběťmi obchodování s lidmi za účelem páčání různých druhů majetkové trestné činnosti, případně byly přinuceny k žebrání a někdy i k žádostem o dary pro fiktivní charitativní organizace.

Viz Europol (2018), Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the European Union (Situační zpráva Europolu o zločineckých sítích zapojených do obchodování s nezletilými a do vykořisťování nezletilých obětí v Evropské unii).

Každý je povinen nahlásit příslušným orgánům jakékoli podezření na zneužívání dítěte. S dětmi bez rodičovské péče, které potřebují ochranu, pravděpodobně přijde do kontaktu široká škála lidí. Tito lidé by měli být při odhalování dětí, které potřebují ochranu, bdělí a iniciativní. Může se jednat například o policisty, soudce, právníky, sociální

pracovníky, zaměstnance nevládních organizací, lékaře, učitele nebo zaměstnance pracující na hraničních přechodech.

S dětmi, které potřebují ochranu, se lze setkat na řadě míst: například na ulicích, v nemocnicích nebo na hraničních přechodech. Odborníci by si měli být vědomi klíčových rizik.

Odborníci, kteří se dostávají do kontaktu s dětmi, se musí vyhýbat stereotypním předpokladům a vyvarovat se potenciálních předsudků založených na domnělém kulturním, náboženském, národnostním nebo etnickém původu, pohlaví nebo na jiných charakteristických znacích dětí nebo dospělých osob, které je doprovázejí.

Příručka agentury FRA o nezákonném profilování

Agentura FRA v roce 2010 vypracovala a v roce 2018 aktualizovala praktickou příručku pro pracovníky orgánů činných v trestním řízení a příslušníky pohraniční stráže, která na základě případových studií popisuje situace, kdy může být profilování užitečné a kdy může být naopak protiprávní nebo kontraproduktivní.

Více informací viz FRA (2018), [Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide](#) (Příručka prevence nezákonného profilování dnes a v budoucnosti).

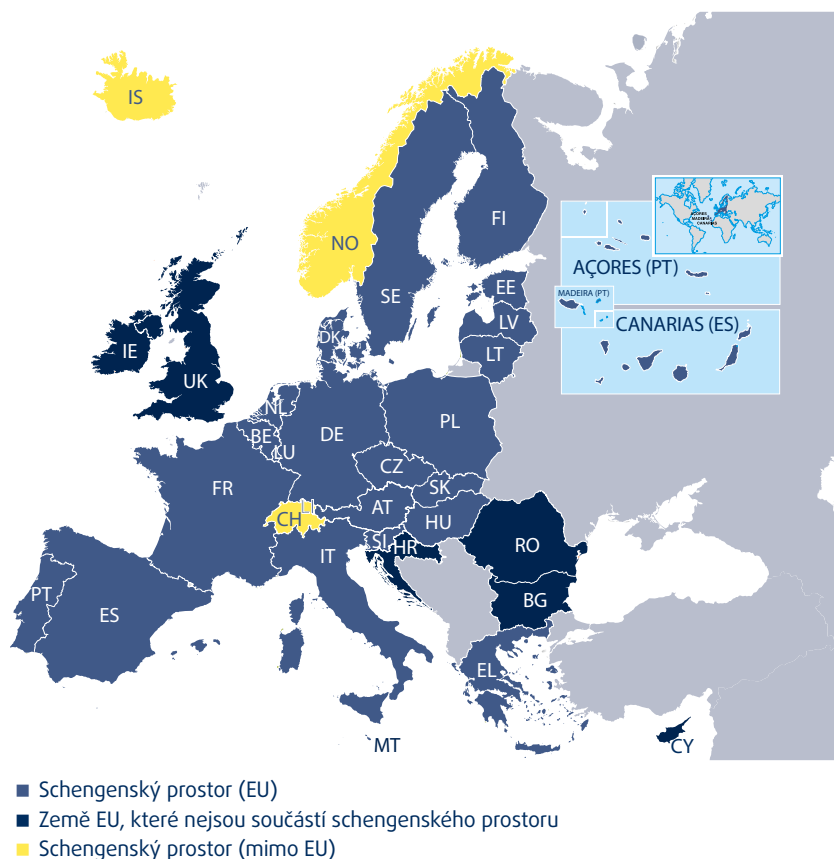
Opatření č. 1 posuzuje odhalování ve dvou širších kontextech. První část se týká nejčastější situace, kdy dochází k odhalení vykořisťovaných, zneužívaných nebo zanedbávaných dětí na území daného členského státu. Druhá část se týká odhalení na vnitřních hranicích, když je dítě na cestě do jiného členského státu EU. Identifikace však není jednorázový proces. Oběti se často nepřihlásí hned při prvním kontaktu s poskytovateli pomoci nebo s orgány činnými v trestním řízení. Úsilí v oblasti identifikace by nemělo být zaměřeno pouze na místa vstupu do země, ale jeho cílem by měla být i vysoce riziková odvětví.

Odhalování na území členského státu EU

Podle [směrnice o volném pohybu \(2004/38/ES\)](#) mají občané EU právo pobytu v jiném členském státě až po dobu tří měsíců. Obdobně platí, že držitelé povolení k pobytu vydaného jedním z členských států EU se mohou volně pohybovat na území ostatních států, které jsou smluvními stranami Schengenské dohody, což zahrnuje všechny členské státy EU a země přidružené k schengenskému prostoru s výjimkou Irska a Spojeného království, po dobu nejvýše tří měsíců.

Součástí schengenského prostoru jsou všechny členské státy EU s výjimkou Bulharska, Chorvatska, Kypru, Irska, Rumunska a Spojeného království. Patří sem rovněž Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko, jak je patrné z obrázku 6. Vzhledem k závažným hrozbám zavedly některé členské státy dočasné kontroly na hranicích. Evropská komise pravidelně zveřejňuje aktualizovaný seznam oznámení o dočasném znovuzavedení ochrany hranic.

Obrázek 6: Schengenský prostor, březen 2019

Zdroj: Evropská komise, 2019.

Po uplynutí tří měsíců může hostitelský členský stát EU stanovit určité podmínky pobytu, které se týkají potvrzení o příjmu (nebo účasti ve vzdělávání) a nemocenského

pojištění, případně toho, že se jedná o rodinného příslušníka osoby, která má nárok na povolení k pobytu (článek 7 [směrnice o volném pohybu](#)). Po uplynutí pobytu v délce tří měsíců může být nutné, aby se státní příslušníci EU zaregistrovali u vnitrostátních orgánů (článek 8). V praxi však děti, které potřebují ochranu, včetně dětských obětí obchodování s lidmi, s největší pravděpodobností zůstanou v členském státě EU bez registrace.

Pokud se dítě nachází v jiném než ve svém vlastním členském státě, musí se jednotliví odborníci a organizace v rámci tohoto státu, jako například policie, sociální pracovníci, učitelé, zdravotničtí pracovníci nebo občanská společnost, chovat aktivně, aby byli schopni odhalit, zda dítě potřebuje ochranu.

Existuje nespočet různorodých situací, konkrétních příběhů a okolností. Stávající výzkumy však poukazují na některé typické příklady:

- dítě, nejčastěji dívka, je pohlavně vykořisťováno na ulici, v nevěstinci, masážním salonu nebo v soukromém ubytování,
- dítě ve věku povinné školní docházky žije jako pracovník v domácnosti nepřibuzné rodiny v nevyhovujících pracovních podmínkách a zároveň často nenavštěvuje školu,
- dítě krade v obchodech věci, jako jsou například kosmetika, telefony, zařízení USB, systémy GPS a jiná elektronická zařízení, případně krade zákaznickým kabelky,
- dítě po celé hodiny žebřá na ulici bez ohledu na povětrnostní podmínky a živí se zbytky jídla z restaurací,
- dítě pěstuje nebo prodává konopí nebo jiné zakázané látky,
- dítě žije na ulici a může se potýkat s problémy v oblasti duševního zdraví nebo konzumace drog,
- dítě se toulá po ulicích a nechodí do školy.

Podle situace, ve které se dítě nachází, existuje u některých osob vyšší pravděpodobnost, že si ho všimnou, než u jiných. Citlivost těchto osob schopných odhalit zranitelné děti je klíčovým faktorem, na němž závisí včasná odhalení a předání dětí, které potřebují podporu.

Odhlování na hranicích při vstupu do země nebo výstupu z ní

Vzhledem k tomu, že v schengenském prostoru neexistují hraniční kontroly, budou děti, které potřebují ochranu, zřídka odhaleny již na hranicích. Pokud jsou hraniční kontroly v rámci EU dosud prováděny – ať již proto, že daná osoba cestuje ze státu, který není členem schengenského prostoru, nebo do tohoto státu, případně proto, že některý ze států Schengenu dočasně znovu zavedl kontroly na vnitřních hranicích –, skýtají příležitost odhalit děti, které mohou potřebovat ochranu.

Nařízení o **Schengenském informačním systému (SIS)** (EU) 2018/1862 představuje cenný nástroj umožňující rozpoznat pohřešované děti a zabránit v dalším cestování dětem, kterým hrozí riziko únosu jedním z rodičů, rodinným příslušníkem nebo opatrovníkem. Záznam v systému SIS o tom, že dítě je v ohrožení, může pomoci rozpoznat děti, u nichž hrozí riziko, že se stanou oběťmi obchodování s lidmi, riziko nuceného sňatku, mrzačení ženských pohlavních orgánů nebo jiných forem násilí na základě pohlaví. Pomáhá také chránit děti před rizikem, že se stanou oběťmi nebo se zapojí do teroristických trestných činů, či rizikem, že budou odvedeny a začleněny do ozbrojených skupin nebo přinuceny k aktivní účasti na páchání násilností. Pro přesnější rozpoznání osob, o nichž byly vloženy záznamy do systému SIS, je možné použít alfanumerické i biometrické kontroly, které zvyšují kvalitu ochrany zranitelných osob. Při používání SIS musí být především zohledněn nejlepší zájem dítěte.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Agentura Evropské unie pro provozní řízení rozsáhlých informačních systémů (eu-LISA)

Agentura Evropské unie pro provozní řízení rozsáhlých informačních systémů v prostoru svobody, bezpečnosti a práva (eu-LISA) je orgánem, který odpovídá za provozní řízení největších centralizovaných informačních systémů EU v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí. To zahrnuje Schengenský informační systém i několik dalších databází, které ukládají především údaje o státních příslušnících zemí mimo EU. Systémy informačních technologií provozované agenturou eu-LISA na centrální úrovni jsou cenným nástrojem pro příslušné vnitrostátní orgány, neboť jim v reálném čase poskytují maximálně přesné informace, čímž posilují boj proti obchodování s dětmi. V závislosti na účelu mohou tyto systémy využívat pohraniční stráže, orgány činné v trestním řízení, vízové, migrační a azylové orgány i soudní a celní orgány.

Více informací viz [webové stránky agentury eu-LISA](#).

S dětmi bez rodičovské péče, které potřebují ochranu, včetně dětských obětí obchodování s lidmi, může přijít do styku celá řada subjektů, jako jsou například zaměstnanci leteckých společností, zaměstnanci letiště nebo příslušníci pohraniční stráže. Ti by měli:

- ✓ být obeznámeni s vnitrostátními administrativními požadavky při výstupu dětí z dané země nebo při vstupu do ní (například souhlas rodičů nebo čestné prohlášení),
- ✓ znát aktuální informace týkající se analýzy rizik obchodování s lidmi, a to i s ohledem na genderovou specifičnost této trestné činnosti, její vzorce a trendy,
- ✓ všimnout si jakéhokoli neobvyklého chování či fyzických nebo emocionálních příznaků u dítěte nebo doprovázející dospělé osoby (osob),
- ✓ věnovat zvláštní pozornost situaci, kdy dospělá osoba, která není rodičem, nedoprovází jen jedno dítě, ale celou skupinu dětí, případně doprovází různé děti při různých příležitostech,
- ✓ podrobně prozkoumat doklady doprovázejících dospělých osob, pokud se nejedná o rodiče nebo zástupce dítěte,
- ✓ nahlédnout do Schengenského informačního systému (SIS II) s cílem ověřit, zda dítě není nahlášeno jako pohřešované,
- ✓ v případě jakýchkoli pochybností přeměřovat dotyčné osoby na kontrolu ve druhé linii. To umožňuje konzultace s orgány v místě původu ohledně doprovázející dospělé osoby i dítěte. Účel a úkoly kontroly ve druhé linii by měly odrážet pokyny z příručky [agentury Frontex VEGA](#),
- ✓ být si vědomi příležitostí v oblasti mezinárodní spolupráce a nadnárodních komunikačních nástrojů a kanálů, které jsou k dispozici, včetně porovnávání informací a analýz prostřednictvím Europolu,
- ✓ pokud se nepodaří nic zjistit, ale i přesto přetrvávají pochybnosti ohledně blaha dítěte, obrátit se na orgány ochrany dítěte. Informace o případu je třeba předat orgánu ochrany dítěte v místě určení s cílem zajistit návštěvu a následné kroky. Je zde však riziko, že dítě ještě před provedením následných kroků zmizí nebo ho sociální služby nebudou moci nalézt. K tomu může dojít například v případě, že dotčené osoby změní adresu nebo poskytnou nepřesné kontaktní údaje.

Podle článku 23 [Schengenského hraničního kodexu](#) (nařízení (EU) 2016/399) jsou členské státy EU oprávněny provádět kontroly na daném území, pokud se nejedná o kontroly hraniční. Takové namátkové policejní kontroly by rovněž mohly usnadnit odhalování ohrožených dětí. Rozpoznání ohrožených dětí při těchto policejních

kontrolách může podpořit také řada výše uvedených bodů, jako je například znalost informací vyplývajících z analýzy rizik ohledně obchodování s dětmi.

Pokyny Evropské komise týkající se rozpoznávání

Evropská komise vypracovala pokyny pro rozpoznávání obětí obchodování s lidmi, které jsou určeny zejména konzulárním službám a příslušníkům pohraniční stráže.

Více informací viz Evropská komise (2013), [Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings](#) (Pokyny pro rozpoznávání obětí obchodování s lidmi).

Příručka agentury Frontex pro děti na letištích (VEGA)

Evropská agentura pro pohraniční a pobřežní stráž (Frontex) vypracovala příručku obsahující pokyny pro příslušníky pohraniční stráže v oblasti ochrany dětí na letištích. Příručka agentury VEGA obsahuje praktické rady; uvádí například, čemu je třeba věnovat pozornost na hraničních přechodech, možné otázky, které lze dětem klást, kontroly v první a ve druhé linii a předávání. Agentura v současné době připravuje podobnou příručku i pro pozemní a námořní hranice.

Více informací viz Evropská agentura pro pohraniční a pobřežní stráž (2015), [VEGA Příručka agentury: Děti na letištích, ohrožené děti na cestách – pokyny pro příslušníky pohraniční stráže](#).

Studie Evropské komise o rizikových skupinách obchodování s lidmi

Zpráva Evropské komise obsahuje oddíl nazvaný „Skupiny dětí, které jsou nejvíce ohroženy obchodováním s lidmi: typologie založená na rizikových profilech“.

Více informací viz Evropská komise (2015), [Study on high-risk groups for trafficking in human beings](#) (Studie o vysoce rizikových skupinách z hlediska obchodování s lidmi).

Dítě, které cestuje bez doprovodu nebo s dospělou osobou, která není jeho rodičem ani zákonným opatrovníkem, bude potřebovat platný cestovní pas nebo průkaz totožnosti a další úřední doklad v souladu s vnitrostátními právními předpisy. Tento úřední doklad je podepsán rodiči dítěte nebo jeho zákonným zástupcem, v některých případech i notářem, a opravňuje dítě k vycestování mimo území členského státu, ve kterém má bydliště. Neexistují žádná společná pravidla pro tuto oblast, která by byla platná v celé EU, a je na rozhodnutí každého členského státu EU určit, zda dítě takové dokumenty potřebuje a které to mají být. Některé členské státy vyžadují doklad o souhlasu rodičů s tím, že dítě může danou zemi opustit samotné nebo s jinou dospělou osobou, která není jeho rodičem (čestné prohlášení). To však samo o sobě k prevenci obchodování s dětmi nestačí.

Standardizovaný formulář souhlasu s cestováním

V pokynech pro správnou praxi Haagské konference o mezinárodním právu soukromém se v části III týkající se preventivních opatření vyzývá, aby státy zvážily přijetí standardizovaného formuláře souhlasu s cestováním, který by tam, kde to bude nutné, prokázal, že k udělení tohoto souhlasu došlo dříve, než bude dítěti umožněno opustit danou jurisdikci (viz oddíl 1.2.2 těchto pokynů). Použití vzorového formuláře pro souhlas s cestováním může zajistit jednoznačnost a zmírnit rizika spojená s různorodými formami souhlasu, které požadují členské státy EU. Státy, které mají v úmyslu vytvořit vnitrostátní vzorový formulář, se vyzývají, aby zohlednily informace uvedené na [webových stránkách Haagské konference](#).

Více informací viz Haagská konference o mezinárodním právu soukromém, [Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III, Preventive Measures](#) (Příručka osvědčených postupů, podle Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, část III, Preventivní opatření), 2005.

Zjišťování totožnosti

Jakmile orgány nabydou dojmu, že dítě potřebuje ochranu, zaměří se při prvním kontaktu s tímto dítětem na zjištění jeho totožnosti. Všechna opatření přijatá za účelem identifikace dítěte a jeho předání příslušným orgánům se musí řídit zásadou zájmu dítěte stanovenou v článku 3 [Úmluvy o právech dítěte](#) a v příslušných nástrojích práva EU (viz tabulka 1).

Z toho rovněž vyplývá, že by se orgány při prvním kontaktu měly vyvarovat příliš rozsáhlých výsledků dítěte ohledně jeho situace, životních podmínek a životního příběhu. První kontakt s dítětem by měl být krátký a měl by se omezit jen na identifikaci dítěte, na zjištění základních informací, jako je například místo pobytu rodičů, a na shromáždění základních informací nezbytných pro zajištění bezprostřední bezpečnosti a blaha dítěte. Další posouzení by mělo být provedeno až následně orgány ochrany dítěte.

V průběhu identifikace by se mělo s dítětem zacházet s respektem a způsobem přiměřeným jeho věku, a pokud nehovoří místním jazykem, mělo by mu být zajištěno tlumočení. Orgány by měly poskytovat informace o klíčových otázkách, jako je například možnost požádat o podporu konzulární úřad, o tom, proč orgány potřebují zjistit totožnost, proč se zpracovávají otisky prstů a jaké jsou další kroky k zajištění ochrany dítěte, způsobem vstřícným k dítěti.

→ *Více informací o tom, jak hovořit s dítětem, naslouchat mu a informovat je, viz také [opatření č. 3: Vyslechnout dítě](#).*

Úkolem policie bude často zjistit totožnost dítěte. V závislosti na okolnostech mohou být nezbytná některá nebo případně všechna následující opatření:

- kontrola dokladů, jsou-li k dispozici, například dokladů totožnosti nebo cestovních pasů, s cílem zjistit jméno dítěte, jeho státní příslušnost, věk atd.,
- sejmutí otisků prstů (v případech starších dětí tam, kde to umožňují vnitrostátní právní předpisy) a vyfotografování dítěte,
- kontrola vnitrostátních databází s cílem zjistit, zda se dítě v minulosti dostalo do kontaktu s policií a z jakého důvodu,
- nahlédnutí do Schengenského informačního systému (SIS II) s cílem ověřit, zda dítě není nahláшено jako pohřešované,
- konzultace s Europolem v případech závažné a organizované trestné činnosti, žádost o kontrolu databází, operativní analýzu a podporu vyšetřování a operací,
- poskytnutí informací konzulárnímu úřadu členského státu, jehož je dítě státním příslušníkem nebo v němž má obvyklé bydliště.

V případech obchodování s lidmi se samy děti mohou vydávat za dospělé, aby se vyhnuly podrobnějšímu sledování a proto, že je k tomu obchodníci s lidmi navedli. Dítě může být rovněž donuceno cestovat s falešným pasem znějícím na dospělé osobu.

Pokud věk dané osoby není i nadále znám, ale existují důvody domnívat se, že se jedná o dítě, pak podle [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) (čl. 13 odst. 2), [směrnice o pohlavním vykořisťování dětí](#) (článek 18) a [směrnice o procesních zárukách pro podezřelé nebo obviněné děti](#) (článek 3), jakož i podle [Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi](#) (článek 10) by měly orgány danou osobu považovat za dítě až do bližšího určení jejího věku. V případě starších adolescentů to může být velmi obtížné.

Pokud se dítě podle vnitrostátních právních předpisů musí podrobit posouzení věku, měla by příslušná metodika používat co nejméně rušivé metody a poskytnout dítěti právo být vyslyšeno, jakož i podporu opatrovníka. Přehled platných právních předpisů, nezbytných záruk a stávajících metod zjišťování věku viz příručka Evropského podpůrného úřadu pro otázky azylu (EASO).

Příručka úřadu EASO týkající se zjišťování věku

Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu (EASO) vypracoval praktické pokyny pro zjišťování věku osob, které nemají doklady prokazující jejich věk. Tato příručka obsahuje

přehled stávajících metod, jejich výhody i nevýhody a záruky, které musí být zavedeny. Tato publikace úřadu EASO sice byla vypracována v souvislosti s postupy mezinárodní ochrany, avšak pokyny v ní uvedené se vztahují i na děti pocházející z EU.

Více informací viz Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu (2018), EASO Practical Guide on age assessment (Praktická příručka úřadu EASO pro určování věku).

Předávání

Děti bez rodičovské péče, které potřebují ochranu v jiném než ve svém vlastním členském státě EU, by měly být předány příslušným vnitrostátním orgánům odpovědným za ochranu dětí. Ty budou muset společně s dalšími příslušnými orgány přijmout okamžitá opatření k zajištění bezpečnosti, přístřeší a pokrytí základních potřeb dítěte. Případ pak budou dále posuzovat orgány pro ochranu dětí.

V případě jistoty nebo podezření, že se dítě stalo obětí obchodování s lidmi, policie daný případ předá rovněž specializované policejní jednotce, vnitrostátnímu mechanismu předávání nebo útvaru odpovědnému za služby v oblasti boje proti obchodování s lidmi, aby bylo možno dítě oficiálně identifikovat jako oběť obchodování s lidmi.

Opatření č. 2: Jmenovat opatrovníka

Mezinárodní právo i evropské právo uznávají význam jmenování opatrovníka dětí bez rodičovské péče za účelem ochrany nejlepších zájmů dítěte a podpory blaha dítěte. Četné odkazy na „zákonného zástupce“ v Úmluvě o právech dítěte nasvědčují tomu, že zákonní zástupci představují klíčový prvek systému ochrany dětí, které jsou dočasně nebo trvale zbaveny svého rodinného prostředí a jejichž zájmy nemohou zastupovat jejich rodiče (viz rovněž Výbor OSN pro práva dítěte, [General Comment No 6 \(obecná připomínka č. 6\)](#), odstavec 33).

Právo EU stanoví v čl. 14 odst. 2 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) povinnost ustanovit opatrovníka nebo zástupce v případě, že osoby, které mají za dítě rodičovskou zodpovědnost, podle vnitrostátního práva nesmějí z důvodu střetu zájmů mezi nimi a dětskou obětí prosazovat nejlepší zájem dítěte nebo jej zastupovat, a to od okamžiku, kdy je dítě příslušnými orgány identifikováno. Ustanovení čl. 16 odst. 3 rozšiřuje tuto povinnost i na dětské oběti obchodování s lidmi bez doprovodu. Kromě toho, pokud se na dítě vztahuje vyšetřování a trestní řízení, ukládá článek 15 příslušným orgánům, aby ustanovily zástupce dítěte v případě, že osoby, které mají za dítě rodičovskou zodpovědnost, podle vnitrostátního práva nesmějí z důvodu střetu zájmů mezi nimi a dětskou obětí dítě zastupovat.

Obdobně [směrnice o pohlavním vykořisťování dětí](#) v článku 20 vyžaduje, aby příslušné orgány určily zvláštního zástupce dětské oběti v případě, že osoby, které mají za dítě rodičovskou zodpovědnost, podle vnitrostátního práva nesmějí dítě z důvodu střetu zájmů mezi nimi a dětskou obětí zastupovat, nebo v případě, že je dítě bez doprovodu nebo odloučeno od rodiny.

Nouzovým opatřením je jmenování dočasného poručníka, které upravuje článek 20 nařízení [Brusel IIa](#). Rozhodnutí o dočasném poručení může přijmout členský stát EU, ve kterém dítě pobývá, a to i v případě, že k rozhodování v dané věci je soudně příslušný jiný členský stát. Povinnosti dočasného poručníka skončí, jakmile případ převezme soud příslušný v dané věci a jmenuje nového opatrovníka nebo přijme jiná dlouhodobá opatření.

Přemístění do země obvyklého bydliště dříve, než je jmenován dočasný poručník, zcela pomíjí význam důkladného posouzení situace dítěte včetně posouzení rodinného prostředí a podmínek, kterým by zde dítě bylo vystaveno. Rychlé přemístění může vést k tomu, že se dítě znovu stane obětí obchodování s lidmi nebo zneužívání. Aby bylo možno zaručit nejlepší zájem dítěte a zabránit budoucímu zneužívání, budou úřady potřebovat určitý čas na posouzení všech okolností. Jmenování poručníka během tohoto období má zcela zásadní význam. Poručník jako důvěryhodná osoba může usnadnit lepší posouzení situace dítěte i rodiny a zajistit, že přijatá rozhodnutí budou trvalá a že budou sledovat nejlepší zájem dítěte.

Jak je znázorněno na [obrázku 7](#), poručníci odpovídají za zajištění blaha dítěte, ochranu nejlepšího zájmu dítěte a za výkon právního zastoupení a doplnění omezené právní způsobilosti dítěte. Poručníkem by měla být osoba, která má nejkompaktnější přehled o potřebách dítěte. Poručník má jedinečnou možnost zajistit kontakt mezi jednotlivými orgány a dítětem. Poručník může vystupovat jako prostředník mezi dítětem a odborníky, kteří dítěti poskytují péči a pomoc, jako jsou například právníci, zdravotní služby, škola, ubytovací zařízení, orgány ochrany dítěte, policie a služby podpory pro oběti.

Poručníci hrají důležitou úlohu rovněž při přeshraničních úkonech v dané věci. Mohou například dítěti pomoci obnovit kontakt s rodinou, spojit se s rodiči dítěte či s jeho širší rodinou v jiném členském státě EU nebo dítě doprovázet při předávání do jiné země.

Obrázek 7: Pověření poručníka

Zdroj: Agentura FRA a Evropská komise, 2014 (Poručenství dětí bez rodičovské péče, s. 15).

Agentura FRA a Evropská komise vydaly příručku o poručenství, která obsahuje komplexní přehled úloh a povinností poručníků a fungování poručenských systémů. V této příručce naleznete podrobnější informace o úloze a povinnostech poručníků, o řízení poručenských systémů nebo o konkrétních úkolech poručníka.

Příručka o poručenství dětí bez rodičovské péče: zvláštní potřeby dětských obětí obchodování s lidmi

Agentura FRA a Evropská komise zveřejnily příručku s cílem posílit vnitrostátní poručenské systémy a zajistit, aby byli poručníci lépe připraveni na řešení zvláštních potřeb dětských obětí obchodování s lidmi. Tato příručka obsahuje pokyny a doporučení pro členské státy EU a stanoví hlavní zásady, struktury a řízení poručenských systémů. Tato příručka je k dispozici ve všech jazycích EU.

Více informací viz FRA (2015), *Guardianship for children deprived of parental care with a particular focus on their role in responding to child trafficking* (Poručenství dětí bez rodičovské péče se zvláštním zaměřením na jejich úlohu při reagování na obchodování s dětmi).

Opatření č. 3: Vyslechnout dítě

Jednou z hlavních zásad mezinárodní a evropské ochrany dětí je právo dítěte svobodně vyjadřovat své názory ve všech záležitostech, které se jej dotýkají. Názorům dítěte se musí věnovat pozornost odpovídající věku a úrovni dítěte, jak je stanoveno v článku 24 Listiny a v článku 12 Úmluvy o právech dítěte.

→ Pokyny k tomu, jak vyslechnout dítě v trestním řízení, viz rovněž [opatření č. 8: Podpora dítěte v průběhu soudního řízení](#)

Názory dětí musí být vážně zohledněny podle úrovně každého jednotlivého dítěte, konkrétní situace a možností, které jsou vzhledem k dané situaci k dispozici. Názor dítěte by mohl mít vliv například na to, zda by měl být opatrovníkem muž či žena, nebo zda sloučení rodiny představuje optimální možnost, či nikoli. Konzultace s dítětem a vážné zohlednění jeho názorů není pouze zákonnou povinností, ale bude mít pozitivní dopad rovněž na proces ochrany dítěte. Dítě si snáze vybuduje důvěru v úřady a bude otevřenější ke spolupráci. Mohlo by to rovněž zabránit případům, kdy se dítě bude skrývat nebo se znovu stane obětí obchodování s lidmi, a zajistit, že přijatá opatření budou udržitelná a využívání veřejných zdrojů bude účinné.

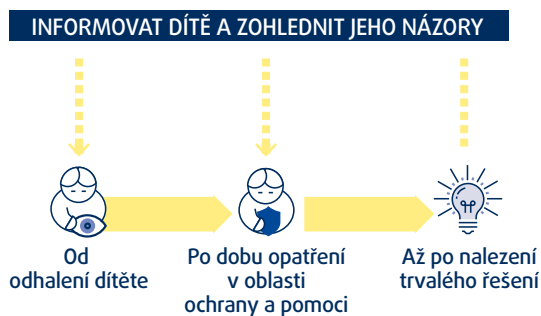

Posílení postavení dětí prostřednictvím jejich zapojení

Vzhledem k tomu, že zkušenosti s násilím ze své podstaty oslabují postavení oběti, jsou zapotřebí citlivá opatření, která zajistí, aby zásahy na ochranu dětí postavení dětí ještě více neoslabovaly, ale aby naopak pozitivně přispívaly k jejich zotavení a k opětovnému začlenění do společnosti na základě jejich pečlivě umožněného zapojení. Výbor konstatuje, že překážkám bránícím zapojení čelí obzvláště marginalizované nebo diskriminované skupiny. Z hlediska ochrany dětí je řešení těchto překážek obzvláště důležité, neboť tyto děti často patří mezi osoby, které jsou násilím postiženy nejvíce.

Viz Výbor OSN pro práva dítěte (2011), *General Comment No 13* (obecná připomínka č. 13), odst. 63.

Informovat děti, naslouchat jim a zohledňovat jejich názory není jen jednorázovou záležitostí při prvním kontaktu s dítětem. Naopak, musí být nezbytnou součástí všech opatření uvedených v této praktické příručce, jak je znázorněno na [obrázku 8](#), tj. od okamžiku nalezení dítěte, které potřebuje ochranu, až dokud se nerealizuje trvalé řešení. V závislosti na konkrétních okolnostech daného případu lze názor dětí zohlednit v otázkách bezpečnosti, řešení v oblasti péče, sloučení rodiny, jmenování opatrovníka, nejlepšího trvalého řešení a celé řady dalších rozhodnutí, která se jich týkají.

Obrázek 8: Informování dítěte a zohledňování jeho názorů při uplatňování všech deseti opatření

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Vhodné informace

Aby dítě mohlo vyjádřit svůj názor, musí mu být poskytnuty komplexní a srozumitelné informace o tom, co se právě děje, o dalších krocích a o všech dostupných možnostech. Děti je třeba se zeptat, které možnosti upřednostňují. Právo na informace a právo být vyslyšeno spolu velmi úzce souvisejí, a proto je nutno aplikovat je současně.

Poskytování vhodných a srozumitelných informací je zásadním prvkem vyslechnutí dítěte a budování důvěry. Pokud dítě nemá dostatek informací nebo dostatečně nechápe určitou situaci, bude tím omezena jeho schopnost vyjadřovat vlastní stanoviska, přijímat rozhodnutí, a dokonce i klást otázky. Tabulka 2 uvádí odkazy na právo na informace obsažené ve vybraných nástrojích práva EU. Vyplyývá z ní, že nejpodrobnější ustanovení obsahuje směrnice o právech obětí.

Tabulka 2: Právo na informace v příslušných právních předpisech EU

Výslovně zmíněné aspekty práva na informace	Nástroj EU		
	Směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi	Směrnice o právech obětí	Směrnice o pohlavním vykořisťování dětí
Obecný odkaz na právo na informace	19. a 21. bod odůvodnění; čl. 11 odst. 5	Článek 1	50. bod odůvodnění
Náhrada výdajů	–	23. bod odůvodnění; článek 14	–

Děti bez rodičovské péče, které se nacházejí v jiném členském státě EU

Tlumočení	Článek 11	34., 35. a 36. bod odůvodnění a článek 7	—
Prostředky a obsah komunikace s obětí	Čl. 11 odst. 6	26., 27., 29., 31., 32., 33. a 40. bod odůvodnění; články 4, 6 a čl. 11 odst. 3	—
Informování obětí se zvláštními potřebami	Článek 11	38. bod odůvodnění; článek 9	—
Poskytování informací jasně a srozumitelně, přičemž se zohlední rovněž zvláštní potřeby obětí	—	21. bod odůvodnění; články 3, 7	—

Pozn.: — = nepoužije se.

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Lépe informované děti jsou rovněž schopny účinněji se zapojit do soudního řízení. To má za následek lepší spolupráci s orgány a děti pak mají pocit, že jsou respektovány a brány vážně. Poskytování dostatečných informací je tak výhodné pro všechny strany.

Tlumočníci

Dítě nemusí vždy hovořit místním jazykem nebo může mít jen velmi základní znalosti tohoto jazyka. Kdykoli je to nutné k zajištění přiměřené komunikace, měl by být povolán kvalifikovaný tlumočník, který bude zároveň proškolen i pro komunikaci s dětmi. Tlumočníci by měli být nezávislí a příslušné orgány by je měly znát a důvěřovat jim. Tlumočnickem by neměla být osoba, která o sobě prohlašuje, že je přítelem nebo rodinným příslušníkem dítěte. Pokud jsou projednávány otázky velmi citlivé, může dítě jako způsob tlumočení preferovat tlumočení po telefonu. Úřad EASO vytvořil [nový modul programu odborné přípravy pro tlumočení v kontextu azylu](#), který je k dispozici na vyžádání. I když se tlumočnické techniky zaměřují na situaci v oblasti azylu, některé z nich by mohly být použitelné i při tlumočení výsledků dětí pocházejících z EU.

Kontrolní seznam pro tlumočnický pracující s dětmi

- ✓ Buďte profesionální, vřelí a přátelští.
- ✓ Neprojevujte emoce, jako například nesouhlas nebo překvapení, bez ohledu na to, jak šokující jsou informace, které uslyšíte.
- ✓ Dítě nesudte.
- ✓ Dítě se nepokoušejte ovládat ani ovlivňovat.
- ✓ Překládejte přesně to, co dítě říká, nic nepřidávejte ani jeho výpověď neshrnujte.
- ✓ Neměňte to, co dítě říká, ani například kvůli lepší gramatice nebo doplnění podrobností.
- ✓ Nepoužívejte žargon ani odbornou terminologii a nepředpokládejte, že jim dítě bude rozumět.
- ✓ Buďte nestranní.
- ✓ Sami nepokládejte žádné otázky.
- ✓ Zachovávejte mlčenlivost; nezveřejňujte žádné informace o dítěti ani neposkytujte jeho kontaktní údaje.

Genderové hledisko

Odborníci si musí být vědomi, že někdy je nutné přizpůsobit komunikaci s dítětem tomu, zda se jedná o dívku, nebo o chlapce. *Tabulka 3* ukazuje, jak se tyto úvahy promítají do dvou ze tří nejdůležitějších právních nástrojů EU.

Tabulka 3: Výslovné odkazy na pohlaví v příslušných právních předpisech EU

Hlediska	Nástroj EU		
	Směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi	Směrnice o právech obětí	Směrnice o pohlavním vykořisťování dětí
Pohlaví	3., 12. a 25. bod odůvodnění; článek 1	9., 17., 56., 57., 61. a 64. bod odůvodnění; čl. 9 odst. 3 písm. b), čl. 22 odst. 3, čl. 23 odst. 2 písm. d), čl. 26 odst. 2	–

Pozn.: – = nepoužije se.

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Pro zohlednění genderového hlediska jsou významné tyto faktory:

- **Pohlaví zúčastněných odborníků:** je třeba se dítěte dotázat, zda by raději komunikovalo s odborníky téhož pohlaví, nebo pohlaví opačného. To nemusí být vždy možné splnit, ale je potřeba důkladně zvážit dostupné možnosti. Genderové aspekty jsou důležité i při náboru pracovníků, aby byl k dispozici dostatečný počet mužů i žen. Je třeba je významně zohlednit minimálně při výběru opatrovníka, který je jednou z klíčových osob odpovědných za vyloučení dítěte a za komunikaci s ním.
- **Stereotypy týkající se chlapců a dívek:** jak odborníci, tak samotné děti mohou mít určité představy a předsudky ohledně toho, jak má vypadat chování chlapců a dívek. Genderová nerovnost a strukturální formy etnické a genderové diskriminace mohou například ovlivnit to, jak děti vnímají samy sebe, a jejich očekávání, jejich sebedůvěru a to, jak vnímají svůj tělesný vzhled. To vše může ovlivnit, jak se vyrovnávají se svými zkušenostmi s vykořisťováním nebo zneužíváním, a rovněž to, jakým způsobem se rozhodnou oznámit, co se jim stalo. Jejich zkušenosti by také mohly mít významný dopad na jejich zotavování.
- **Oznamování pohlavního zneužívání nebo vykořisťování:** pro dívky může být obtížné připustit, že byly pohlavně zneužívány, neboť tuto skutečnost mohou mít spojenou s pocity viny a studu. Také chlapci mohou mít zábrany oznámit pohlavní zneužívání, neboť si mohou kvůli tomu, že byli zneužití, myslet, že nejsou „dost mužní“ nebo „dost silní“.
- **Genderový rozměr obchodování s lidmi:** ženy, dívky, muži a chlapci se v rámci obchodování s lidmi často stávají oběťmi odlišných forem vykořisťování, přičemž u žen a dívek je to v převážné většině vykořisťování pohlavní. Nepříznivé účinky této formy vykořisťování jsou závažné, kruté a mají dlouhodobé genderově specifické dopady na fyzické, gynekologické i psychické zdraví. Opatření proti obchodování s lidmi zaměřená na konkrétní situaci žen a dívek musí být uvedena do souladu s obecnějšími strategiemi boje proti násilí na ženách.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Genderově specifická opatření v boji proti obchodování s lidmi

Vzhledem k tomu, že 95 % registrovaných obětí obchodování s lidmi za účelem pohlavního vykořisťování v EU tvoří ženy nebo dívky, analyzuje tato zpráva ustanovení směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi a směrnice o právech obětí z genderového hlediska. Zpráva obsahuje pokyny pro členské státy ohledně genderově specifických opatření,

jejichž cílem je lépe identifikovat oběti obchodování s lidmi a poskytovat jim pomoc a podporu.

Více informací viz Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE) (2018), Gender-specific measures in anti-trafficking actions: report (Genderově specifická opatření v boji proti obchodování s lidmi: zpráva).

Komunikace vstřícná k dětem

Od okamžiku identifikace dítěte až do nalezení trvalého řešení a uzavření případu bude probíhat interakce a komunikace dítěte s nejrůznějšími odborníky v různých funkcích. Komunikace a interakce s dítětem bude mít mnoho různých podob – například každodenní interakce se zaměstnanci azylového domu, první kontakt s policií po identifikaci, důvěrný rozhovor s opatrovníkem, podrobný forenzní výslech nebo důkladné posouzení nejlepšího zájmu dítěte za účelem určení trvalého řešení.

Komunikace s dětmi, zejména s dětmi, které potřebují ochranu, včetně dětských obětí obchodování s lidmi, vyžaduje značné dovednosti. Tyto děti mohly utrpět traumatické zážitky, mohou snadno pojmout nedůvěru k dospělé osobě nebo ne být ochotny vůbec hovořit. Pracovníci, kteří pracují přímo s dětmi, musí být odborně způsobilí a musí být pravidelně proškolení ohledně toho, jak nejlépe komunikovat s dětmi různého věku a současně zohlednit jejich pohlaví a kulturní zázemí a vyhnout se jakékoli opětovné traumatizaci. Musí chápat fyzický a psychologický dopad stresu a traumatu na dítě. Traumatické zážitky mohou nepříznivě ovlivnit chování dítěte. Dítě může být například neschopno důvěřovat dospělým nebo příslušným orgánům, přičemž způsob, jakým dítě vypráví svůj příběh, nebo dokonce i to, jak si ho pamatuje, může být do značné míry ovlivněn prožitým traumatem. Některé z těchto vzorců chování by mohly snadno být nesprávně interpretovány v tom smyslu, že si prohlášení dítěte vzájemně protirečí.

Proto musí být pracovníci na těchto pozicích dostatečně proškoleni a disponovat dovednostmi potřebnými k tomu, aby mohli vést upřímný a účinný rozhovor s dětmi, které se staly oběťmi obchodování, zneužívání nebo zanedbávání. Odborníci by měli být proškoleni v následujících oblastech: dopad traumatu, jak strukturovat rozhovor, jak klást otevřené, konkrétní a uzavřené otázky, jak řešit překážky v komunikaci, ve schopnosti naslouchat a jak komunikovat se specifickými skupinami, jako jsou například dívky, chlapci, dospívající, děti se zdravotním postižením, děti z romské komunity nebo dětské oběti obchodování s lidmi, a to s ohledem na specifičnost daného trestného činu z hlediska pohlaví a na konkrétní důsledky formy vykořisťování, které bylo dítě vystaveno.

Při informování dítěte a komunikaci s ním by odborníci měli věnovat pozornost následujícím skutečnostem:

- **Názory dítěte:** povinnost děti vyslechnout a zohlednit jejich názory podle věku a vyspělosti není jen prázdnou floskulí. Odborníci musí názory dítěte odpovědně zvážit. Pokud lze tyto názory zohlednit pouze částečně či dokonce vůbec, je třeba dítěti poskytnout odůvodněné vysvětlení a zdokumentovat je.
- **Zapojení dítěte:** odborníci musí na dítě pohlížet nejen jako na oběť, ale také jako na osobu, která má vlastní potenciál. Aby se dítě vymanilo z vlivu obchodníků s lidmi, nebo dokonce vlastních příbuzných, kteří se na jeho zneužívání nebo vykořisťování podíleli, je třeba mu umožnit, aby bylo vnímáno jako individualita vybavená vlastními dovednostmi a silnými stránkami. Příslušné služby by měly identifikovat dovednosti, silné stránky a zájmy dítěte a dále na nich stavět.
- **Soukromí a důvěrnost:** dítě, které se stalo obětí vykořisťování nebo zneužívání, může mít potřebu hovořit o velmi citlivých záležitostech. Proto je třeba zajistit mu soukromí za přítomnosti co nejméně lidí. Dítě musí porozumět tomu, jak budou poskytované informace využity, kdo se o nich dozví a jaká jsou omezení důvěrnosti informací.
- **Přístupnost pro dítě:** někteří odborníci, například opatrovník, by měli být dítěti k dispozici a dítě by k nim mělo mít snadný přístup. Toho je možné dosáhnout například poskytnutím telefonního čísla nebo e-mailové adresy, nabídkou schůzek v časech přizpůsobených časovému rozvrhu dítěte (například v době mimo vyučování) a možností daného odborníka v případě potřeby kontaktovat kdykoliv.
- **Zprostředkování kultury:** při práci s dětmi z jiné kultury nebo náboženství by odborníci měli být proškoleni tak, aby získali kulturně citlivé dovednosti, postoje a schopnosti, které jim umožní zajistit mezikulturní a nezaujatou komunikaci prostou stereotypů. To by mělo zahrnovat znalost dopadu kultury na přesvědčení a chování. Pracovníci by si rovněž měli být vědomi svých vlastních kulturních atributů, které mohou ovlivnit jejich vlastní předpojatost a chování. V případě potřeby by odborníci mohli využívat kulturních mediátorů, tj. osob pocházejících ze stejného kulturního prostředí jako dítě. To by napomohlo vzájemnému chápání kulturních souvislostí a zlepšilo by to komunikaci s dítětem. Například při jednání s romskými dětmi by mohl být užitečný romský profesionální mediátor.
- **Načasování a obsah informací:** příslušní zaměstnanci by měli rovněž pečlivě zvážit, kdy je nejvhodnější doba na to, aby dítěti poskytli určitou informaci. To zahrnuje také schopnost posoudit, kdy by bylo vhodné hovořit o určité problematice.

Nemusí být například účinné vysvětlovat všechny postupy na samém začátku, protože se dítě může cítit zavaleno množstvím informací a nemusí být schopno je všechny pojmout. Je rovněž důležité mít na paměti, že může nastat potřeba dítěti opakovaně v průběhu celého procesu znovu vysvětlovat informace, které mu byly poskytnuty již na začátku. Dítě nemuselo v důsledku svého emocionálního stavu danou informaci pochopit, případně ji mohlo zapomenout. Informace by proto měly být poskytovány i v pozdějších fázích postupu. Dítě by mělo být rovněž jednoznačně informováno, kdy je případ považován za uzavřený.

- **Jazyk přístupný dětem:** veškeré informace musí být poskytovány jasným a jednoduchým jazykem. Je třeba se vyvarovat odborného žargonu. Zaměstnanci by neměli předpokládat, že děti budou automaticky chápat určité pojmy, jako je například „opatrovník“, „právní pomoc“ nebo „posouzení“. Veškeré pojmy je nutno vysvětlit.
- **Přizpůsobení informací různým skupinám:** informace je třeba přizpůsobovat různým věkovým skupinám a úrovni vyspělosti. Například způsob sdělování informací desetiletému dítěti by se měl lišit od způsobu, jakým jsou tytéž informace sdělovány šestnáctiletému dospívajícímu. Starší děti, s nimiž byl veden rozhovor pro účely [průzkumu agentury FRA](#), uváděly, že někdy mají pocit, že s nimi policajní nebo soudní úředníci jednají jako s malými dětmi. To v nich vzbuzuje pocit, že jsou podceňovány nebo že je s nimi jednáno povyšně. Odborníci by také měli zajistit přizpůsobení informací různým úrovním porozumění, neboť děti mohou v některých případech trpět psychosociálním postižením. V takových případech může být nezbytné zapojení specializovaných pracovníků.
- **Kontrola porozumění:** z [průzkumu agentury FRA](#) vyplynulo, že orgány se často domnívají, že dětem ve své péči zajistily dobrou informovanost. Ve skutečnosti však mnoho dětí tyto informace nechápal, ale měly strach požádat o bližší objasnění. Pracovníci se proto musí ujistit, že dítě všechny informace pochopilo. Měli by proto věnovat každému dítěti dostatek času a umožnit mu, aby položilo tolik doplňujících otázek, kolik je zapotřebí.
- **Materiály vstřícné k dětem:** velmi účinné při poskytování informací dětem mohou být písemné nebo audiovizuální materiály v různých jazycích.

Více než 300 dětí dotazovaných pro účely [průzkumu agentury FRA](#) popsalo odborníky s chováním vstřícným vůči dětem následovně:

- ✓ usmívají se a chovají se přátelsky, zdvořile, povzbudivě, empaticky a pozorně,
- ✓ berou děti a jejich situaci vážně,

- ✓ pojmají výslech jako rozhovor mezi dvěma rovnocennými partnery,
- ✓ přizpůsobují svůj přístup a řeč věku dítěte a nejednají s nimi jako s dospělými,
- ✓ hovoří dostatečně zřetelně, takže děti je dobře slyší,
- ✓ pozorně naslouchají,
- ✓ mají neformální přístup a vytvářejí uvolněnou atmosféru,
- ✓ hovoří i o všedních věcech, aby se děti cítily uvolněně,
- ✓ jsou klidní a trpěliví, nezvyšují na děti hlas ani na ně nespěchají,
- ✓ dětem mladším 10 let kladou otázky formou hry,
- ✓ dělají přestávky,
- ✓ nabízejí jídlo, vodu a sladkosti,
- ✓ nenosí uniformy ani úřední paruky a taláry,
- ✓ používají materiály vhodné pro děti,
- ✓ mají zkušenosti s prací s dětmi a prošli v tomto směru i odbornou přípravou,
- ✓ mají o děti skutečný zájem, jsou schopni je zaujmout, jsou jim k dispozici a lze je v průběhu řízení kdykoli kontaktovat.

Unicef – Let’s talk (Promluvme si)

Organizace UNICEF vypracovala praktickou příručku pro účinnou komunikaci s dětskými oběťmi zneužívání a obchodování s lidmi. Je v ní krok za krokem popsán celý postup při výslechu, který pojednává o účelu, přípravě, o výslechu samotném, o ukončení, o překážkách v komunikaci a o řadě dalších důležitých aspektů.

Více informací viz *Unicef (2004), Let’s Talk (Promluvme si)*.

Listen up! Creating conditions for children to speak and be heard (Poslouchejte! Vytváření podmínek pro výpovědi a vyslechnutí dětí)

Rada států Baltského moře vydala v roce 2019 pokyny o vytváření podmínek pro to, aby děti ohrožené vykořisťováním a obchodováním s lidmi mohly vypovídat před odborníky a aby jimi byly vyslechnuty. Při práci na této příručce byly využity konzultace s dětmi a mladými lidmi, kteří měli zkušenosti s vykořisťováním a obchodováním s lidmi.

Více informací viz *Rada států Baltského moře (2019), Creating conditions for children to speak and be heard (Vytváření podmínek pro výpovědi a vyslechnutí dětí)*.

Nástroje pro shromažďování názorů dítěte na opatrovníka

V rámci projektu financovaného z prostředků EU byla vytvořena celá řada praktických nástrojů. Jedním z těchto nástrojů je praktický hodnotící list, jehož cílem je shromáždit názory dítěte na opatrovníka na konci opatrovnictví.

Více informací viz „Connect Tools“ na [webových stránkách projektu Connect](#), 2014.

Opatření č. 4: Posoudit nejlepší zájmy dítěte

Prvořadým požadavkem při jakémkoli jednání s dětmi je zajištění nejlepšího zájmu dítěte. Nejlepší zájem dítěte je jednou ze základních zásad ochrany dítěte. Ta je zakotvena v článku 24 Listiny a v článku 3 [Úmluvy o právech dítěte](#), jakož i v příslušných nástrojích práva EU uvedených v tabulce 1. Nejlepší zájem dítěte je třeba pravidelně vyhodnocovat. Účelem vyhodnocení nejlepšího zájmu je nalézt optimální řešení pro každé konkrétní dítě ve všech fázích přijímání rozhodnutí, které se ho týkají – například při rozhodování o tom, jakou pomoc dítěti poskytnout. Posuzování nejlepšího zájmu obvykle nemá podobu formálního postupu.

V čl. 16 odst. 2 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) se stanoví, že „členské státy přijmou opatření nezbytná k nalezení trvalého řešení, které bude založeno na individuálním posouzení nejlepšího zájmu dítěte“. Podle čl. 14 odst. 1 by toto individuální posouzení mělo řádně zohlednit názory, potřeby a obavy dítěte v zájmu nalezení trvalého řešení situace daného dítěte. Jedná se o formálnější postup, který musí být zdokumentován a při rozhodování orgánů o trvalém řešení je povinný. Neexistuje žádné univerzální řešení, které by se hodilo pro všechny situace. Nejvhodnější trvalé řešení bude záviset na situaci dítěte, na okolnostech případu, na konkrétním druhu vykořisťování a na situaci v rodině.

Užitečným ochranným opatřením pro děti, které nebyly identifikovány jako oběti obchodování s lidmi, je rovněž posouzení nejlepšího zájmu s cílem nalézt trvalé řešení uvedené ve směrnici EU o boji proti obchodování s lidmi. Provádění řešení *ad hoc* za účelem zajištění rychlého přesunu dětí zpět do členského státu EU, v němž má dítě obvyklé bydliště, aniž by bylo provedeno přiměřené posouzení osobní situace dítěte, s sebou nese celou řadu rizik. Příslušné orgány by například mohly předat dítě dříve, než shromáždí důkazy o spáchání trestného činu, což by dětským obětem znemožnilo získat odpovídající podporu a zabránilo by to trestnímu stíhání pachatele (pachatelů). Případně by dítě mohlo být přesunuto do stejného rodinného prostředí,

Děti bez rodičovské péče, které se nacházejí v jiném členském státě EU

v němž bylo zneužíváno nebo se stalo předmětem obchodování s lidmi, a hrozilo by, že se stane znovu obětí.

Co znamená určení nejlepších zájmů za účelem nalezení trvalého řešení

Když nástroje EU odkazují na „zásadu nejlepších zájmů“, obvykle již blíže nerozvádějí, jaké prvky by tato zásada měla zahrnovat. Při hledání trvalého řešení neexistuje žádná jednotná metodika pro určení nejlepších zájmů. Jednotlivé členské státy EU a oblasti ochrany dětí využívají různé přístupy.

Tato praktická příručka stanoví několik hlavních zásad při zodpovídání otázek „kdo“, „kdy“ a „jak“ v případech dětí, které se pohybují uvnitř EU a potřebují ochranu, včetně obětí obchodování s lidmi. Důsledně se řídí doporučeními Výboru pro práva dítěte.

Pokyny OSN týkající se nejlepšího zájmu

Výbor OSN pro práva dítěte vypracoval pokyny k posouzení nejlepšího zájmu, které představují pro vnitrostátní orgány užitečné vodítko.

Více informací viz Výbor OSN pro práva dítěte, General Comment No 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (obecná připomínka č. 14 (2013) o právu dítěte na prvořadé zohlednění jeho zájmů), 29. května 2013, CRC/C/GC/14, oddíl V, A.

Kdo?

Při shromažďování všech informací nezbytných pro určení nejlepšího zájmu dítěte bude mít zásadní význam nadnárodní spolupráce. Do určování nejlepšího zájmu dítěte a rozhodování o něm se často budou muset zapojit orgány na ochranu dětí ze dvou nebo více členských států EU. Bude se zpravidla jednat o orgány členského státu EU, ve kterém se dítě nachází, a o orgány členského státu EU, v němž má dítě obvyklé bydliště (které jsou obecně příslušné v dané věci). V některých případech může být nutné zapojit i další členský stát EU. K tomu by došlo například tehdy, pokud se rodina přestěhovala a je nezbytné, aby orgány v novém místě posoudily situaci v rodině. Při vytváření všech nezbytných kontaktů mezi orgány v jednotlivých členských státech EU mohou v mnoha případech pomoci ústřední orgány zřízené **nařízením Brusel IIa**.

→ Viz rovněž *opatření č. 7: Stanovit soudní příslušnost a nadnárodní spolupráci*.

Posuzování nejlepšího zájmu s cílem nalézt trvalé řešení by měl provádět zpravidla víceoborový tým, který se skládá z vyškolených pracovníků a je odborně veden specialisty v oblasti ochrany dětí. Příslušné orgány musí považovat dítě za ústřední bod celého procesu a dítěti musí být poskytnuty veškeré nezbytné informace. Zvláštní pozornost by měly věnovat vyslechnutí dítěte a zohlednění jeho názorů. Pracovníci zabývající se ochranou dětí by měli rovněž konzultovat svůj postup s dalšími orgány v oblasti zdravotnictví, vzdělávání a prosazování práva.

Klíčovou úlohu by měl hrát opatrovník, který těmto orgánům sdělí své názory na daný případ. Opatrovník je důvěryhodná osoba, která v případě potřeby kdykoli poskytuje informace a usnadňuje komunikaci s dítětem. Opatrovník by měl být přítomen během všech výslechů, pokud si to dítě přeje.

Kdy?

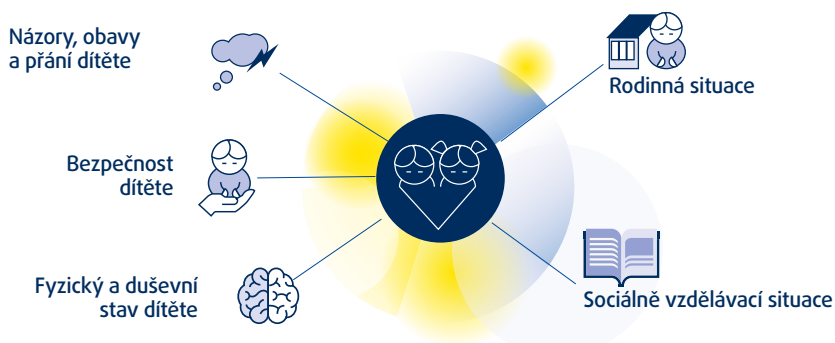
Při práci s dětmi je důležité přijímat rozhodnutí rychle a ve vhodnou dobu. Děti bez rodičovské péče, které potřebují ochranu, včetně dětských obětí obchodování s lidmi, však mohou potřebovat určitý čas, aby si vůči opatrovníkům a orgánům na ochranu dětí vybudovaly důvěru. Dosažení určité míry důvěry je klíčovým předpokladem pro účinné stanovení nejlepšího zájmu.

Na druhé straně mohou nastat případy, kdy prioritou musí být sloučení dítěte s rodinou. Pak by nebylo vhodné, aby byl proces zotavování a budování důvěry příliš dlouhý. V takových případech je na odborném posudku daného odborníka, aby v každém jednotlivém případě přesně stanovil, kdy je vhodné zahájit proces slučování. To je však nutno provést po důkladné konzultaci s dítětem i s opatrovníkem.

Jak?

Při procesu posuzování nejlepších zájmů dítěte je třeba vyslechnout názory dítěte, je však třeba se přitom vyhnout traumatizujícímu dopadu na dítě. Děti těžce snášejí opakované výslechy o stejné věci, zejména pokud tyto výslechy provádí pokaždé jiný odborník. Z tohoto důvodu dospěl Výbor OSN pro práva dítěte ve své [General Comment No 12 \(obecné připomínce č. 12\)](#) k závěru, že děti nesmí být vyslýchány častěji, než je nezbytné. Situaci musí posoudit odborník, který bude muset nalézt správnou rovnováhu. Posouzení nejlepšího zájmu za účelem nalezení trvalého řešení by mělo zohlednit prvky uvedené na [obrázku 9](#).

Obrázek 9: Prvky, které je třeba zvážit při posuzování nejlepších zájmů

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

- **Názory, obavy a přání dítěte:** zohlednění názorů dítěte zajistí nejen respektování jeho práva být vyslyšeno, ale zajistí trvalost a udržitelnost řešení, které bude nakonec zvoleno, bez ohledu na to, jaké řešení to bude. Například děti, které jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo potřebují ochranu, je nutno se zeptat, zda si přejí vrátit se ke své rodině, či nikoli, proč odešly z domova, jak by si přály žít a které pečující osoby upřednostňují. Dítě lze rovněž požádat o názor na to, zda je spokojeno se svým opatrovníkem.

→ Viz také *opatření č. 3: Vyslechnout dítě.*

- **Rodinná situace:** sem spadá určení místa pobytu rodiče (rodičů) nebo blízkých příbuzných a posouzení jejich schopnosti a ochoty o dítě pečovat. Při tomto posouzení je třeba zjistit, zda má dítě k dispozici vhodného pečovatele (rodiče, opatrovníka nebo jinou dospělou pečující osobu). V tomto posouzení rodiny je rovněž třeba vyhodnotit, zda situace v rodině není taková, že rodina z finančních nebo emocionálních důvodů není schopna nebo ochotna o dítě pečovat (například v případech, kdy se rodina podílela na vykořisťování dítěte), nebo zda by přemístění dítěte nemohlo vést k jeho odmítnutí z důvodu jeho stigmatizace nebo obtíží při opětovném začleňování. Pokud není možné přemístění do rodiny, mělo by toto posouzení rovněž zvážit možnost svěření do péče členů širší rodiny nebo do pěstounské péče. Přiměřenou péči a ochranu může dítěti případně poskytnout i vhodný státní úřad v členském státě obvyklého bydliště dítěte.
- **Fyzický a duševní stav dítěte:** posouzení by se mělo zabývat zdravotním stavem dítěte a vyhodnotit případný dopad jednotlivých trvalých řešení na stav a zotavení dítěte.

- **Sociálně vzdělávací situace** zahrnuje životní podmínky v členském státě EU, kde se dítě nachází, a v členském státě EU, v němž má obvyklé bydliště. Měla by pod ni spadat například i veškerá diskriminace v případech etnických menšin. Toto posouzení by mělo zahrnovat otázky, jako jsou například bytové podmínky a přístup ke školnímu nebo odbornému vzdělávání. V závislosti na délce pobytu pod něj může spadat rovněž posouzení míry integrace dítěte v hostitelské zemi.
- **Bezpečnost dítěte:** posouzení by mělo zahrnovat bezpečnostní rizika pro dítě a jeho příbuzné v členském státě (členských státech) EU, kde se dítě a jeho rodina nacházejí.

Živé a zdravé

UNHCR a Unicef vypracovaly příručku na podporu členských států s cílem zajistit dodržování nejlepšího zájmu dětí bez doprovodu a odloučených dětí v Evropě. Ta uvádí praktický přehled způsobů, jak uvést do praxe zásadu nejlepšího zájmu, od identifikace po monitorování trvalého řešení. Přestože se tato příručka zaměřuje na děti bez doprovodu ve vzdálenějších oblastech, je její obsah relevantní i pro děti, které se pohybují v rámci EU.

Více informací viz Unicef/UNHCR (2014), [Safe and sound \(Živé a zdravé\)](#).

Opatření č. 5: Koordinovat všechny subjekty v rámci členského státu

Na poskytování podpory dítěti, která je nezbytná pro zajištění jeho bezprostředních potřeb v oblasti bezpečnosti a ochrany, se bude v závislosti na vnitrostátní situaci a na konkrétním případě zpravidla podílet několik orgánů. Přehled v příloze 4 uvádí nejobvyklejší z těchto subjektů.

Každý členský stát EU musí zajistit jednoznačné vymezení úlohy každého subjektu i mechanismů koordinace mezi nimi. Předem schválené mechanismy koordinace by měly rovněž obsahovat jednoznačné pokyny pro koordinaci s protějšky v jiných členských státech EU, zejména v členském státě EU, kde dítě pobývalo dříve.

→ Viz také [opatření č. 7: Stanovit soudní příslušnost a nadnárodní spolupráci](#)

Odborníci by mohli zohlednit tyto koordinační nástroje:

- Obecné koordinační mechanismy, které by mohly zahrnovat například strategie, normy, provozní postupy a protokoly.

- Vnitrostátní mechanismy předávání, které mohou obsahovat protokoly vymezující konkrétní úlohy a povinnosti jednotlivých osob nebo organizací. Tyto protokoly by měly objasňovat řízení případu a mohly by zahrnovat například pokyny, jak zajistit výměnu informací, aniž by došlo k porušení práva na soukromí a ochranu osobních údajů, kroky v případě postoupení jednotlivých druhů případů a kontaktní místo každé organizace, případně informaci, jak se s ní spojit v případě mimořádné události nebo v případě, že je dítě identifikováno v noci.
- Pravidelné sdílení informací o trendech včetně zajištění toho, že budou vytvořena cílenější preventivní opatření.
- Budování společných kapacit a odborná příprava různých organizací, například společná odborná příprava policistů a organizací na podporu obětí ohledně identifikace dětských obětí.
- Společné nástroje, například v případech, kdy různé orgány používají stejný systém správy případů nebo pořádají pravidelná zasedání týkající se správy případů.
- Pravidelné hodnocení koordinace, na nichž se setkávají odborníci s cílem přezkoumávat, hodnotit a zlepšovat stávající koordinační mechanismy.

Vnitrostátní mechanismy předávání, jejichž cílem je pomoci obětem obchodování s lidmi

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) vytvořila příručku s pokyny, jak navrhovat a zavádět udržitelné mechanismy a struktury s cílem bojovat proti obchodování s lidmi a podporovat oběti. Poskytuje rovněž informace o různých modelech zajišťování spolupráce mezi vládními a nevládními orgány činnými v oblasti boje proti obchodování s lidmi.

Více informací viz Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) (2004), [National referral mechanisms – joining efforts to protect the rights of trafficked persons: A practical handbook](#) (Vnitrostátní mechanismy předávání – společnými silami k ochraně práv obětí obchodování s lidmi: praktická příručka).

Řešení obchodování s lidmi by mělo být součástí práce běžných služeb na ochranu dítěte a zapracováno do zákonů, legislativy, politik a pokynů. Členské státy EU by měly předcházet tomu, aby se případy obchodování s lidmi řešily prostřednictvím paralelních systémů. Proto je důležité dítě předat bezprostředně po jeho identifikaci vnitrostátnímu systému ochrany dětí. Policie, která je s největší pravděpodobností prvním orgánem, jenž s dítětem přijde do styku, by měla zajistit, aby byl případ co nejdříve předán všem příslušným orgánům a agenturám včetně systému ochrany dětí. Tak by byl zajištěn koordinovaný a ucelený přístup. Za tímto účelem by orgány

činné v trestním řízení měly zintenzivnit vyšetřování a stíhání případů obchodování s lidmi a rovněž posílit nadnárodní spolupráci v oblasti vymáhání práva a soudnictví v rámci EU i mimo ni. Měly by si také vzájemně vyměňovat zpravodajské informace o rizikových profilech s ostatními členskými státy.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Pokrok v oblasti vnitrostátních mechanismů předávání

V členských státech bylo zřízeno mnoho formalizovaných i neformalizovaných vnitrostátních mechanismů předávání. Členské státy se snaží zajistit, aby tyto mechanismy fungovaly ještě dokonaleji a účinněji. Hlásí narůstající nadnárodní spolupráci včetně spolupráce s třetími zeměmi, mezinárodními organizacemi a občanskou společností. Kromě toho uznávají, že spolupráce a zavedené sítě snížily délku postupů, a zdůrazňují podporu v podobě financování z EU.

Více informací viz Evropská komise (2018), druhá zpráva Komise o pokroku dosaženém v oblasti boje proti obchodování s lidmi, s. 9.

Komplexní přístup k boji proti obchodování s lidmi vyžaduje úzkou spolupráci nejrůznějších subjektů na všech úrovních. Zahrnuje práci v celé řadě oblastí včetně prosazování práva, správy hranic, práce, rovnosti žen a mužů, práv dětí, shromažďování údajů a vnějších vztahů EU.

→ Viz informace o národních zpravodajích ve 28 členských státech EU na webových stránkách: [stránky EU o národních zpravodajích](#)

Podle článku 19 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) jmenovaly členské státy národní zpravodaje nebo obdobné mechanismy. Ti jsou pověřeni těmito úkoly: posuzování tendencí v oblasti obchodování s lidmi, měření výsledků opatření na boj proti němu, shromažďování statistických údajů a podávání zpráv. Na úrovni EU přispívá ke koordinované a konsolidované reakci EU na obchodování s lidmi koordinátor EU pro boj proti obchodování s lidmi. To zahrnuje zajištění úzké spolupráce na úrovni EU v rámci [sítě národních zpravodajů EU nebo obdobných mechanismů](#), prostřednictvím [platformy občanské společnosti EU](#) proti obchodování s lidmi a koordinační sítě kontaktních míst agentur EU v příslušných agenturách EU.

Tento oddíl obsahuje seznam orgánů, jejichž činnost je zpravidla nutno koordinovat. U každého z těchto orgánů jsou uvedeny jednotlivé úkoly, jejichž plněním bývají obvykle pověřeny. Tyto úkoly se neomezují pouze na okamžitou reakci, ale zahrnují i kroky, které jsou popsány v následných opatřeních. Seznam organizací, úloh a povinností, které jsou zde uvedeny, však není vyčerpávající. Tento seznam

obsahuje pouze obecné pokyny, které je třeba přizpůsobit konkrétním vnitrostátním nebo místním podmínkám.

Vnitrostátní mechanismy předávání by měly objasnit, který orgán je pověřen celkovou koordinací, a to s ohledem na úlohu, kterou mohou hrát orgány pro ochranu dětí spolu s ústředními orgány jmenovanými podle [nařízení Brusel IIa](#).

1) Orgány činné v trestním řízení

- Neprodleně provedou počáteční posouzení toho, zda by dítě mohlo potřebovat ochranu, nebo zda by dokonce mohlo být obětí obchodování s lidmi; další posouzení provedou zpravidla sociální služby nebo orgány ochrany dítěte.
- Zjistí totožnost dítěte, a to včetně vyhledávání v příslušných rozsáhlých systémech informačních technologií, k nimž mají přístup.
- Shromažďují informace o dítěti, dospělých osobách, které ho doprovázejí, a o dalších okolnostech daného případu včetně informací od orgánů činných v trestním řízení v jiných členských státech EU a zváží další operativní spolupráci. Europol poskytuje odborné znalosti a podporu, centralizované databáze a komunikační kanál.
- Provedou posouzení rizik a v případě potřeby zavedou po konzultaci s opatrovníkem a orgány ochrany dítěte ochranná opatření.
- Informují dítě, které spáchalo trestný čin, o tom, že má právo obrátit se na konzulární úřady své země původu, jak je stanoveno v článku 36 [Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích](#).
- Trestné činy v plném rozsahu vyšetří včetně zjištění, zda nejsou potenciálně ohroženy ještě další děti (nebo dospělí), s cílem předcházet trestné činnosti, odhalovat ji a zahájit soudní řízení.
- Předají dítě orgánům ochrany dítěte a informují policejní jednotku specializovanou na děti a oběti obchodování s lidmi nebo zneužívání.
- Zahájí operace s cílem lokalizovat potenciální oběti. Mohou rovněž nastat situace, kdy orgány činné v trestním řízení lokalizují pouze obchodníka s lidmi, avšak mají k dispozici i důkazy, například na základě videomateriálů nebo fotografií, o existenci dětských obětí. Orgány činné v trestním řízení a soudní orgány zahájí – často v koordinaci s Eurojustem a s orgány jiných členských států EU – další šetření za účelem lokalizace těchto obětí.

2) Sociální služby a orgány ochrany dítěte

- Přijímají všechny případy jako první článek v řetězci vzájemného předáváníí.
- Každému dítěti založí a vedou individuální a důvěrný spis.
- Odhalují případy dětí, které potřebují ochranu, při sledování sociálních případů, na které je upozorní školské nebo zdravotnické orgány, sousedé nebo jiné osoby.
- Poskytují okamžitou pomoc a ochranu buď přímo, nebo prostřednictvím subdodavatelských nevládních nebo jiných organizací.
- Jmenují dočasného opatrovníka nebo zajistí jmenování opatrovníka.
- Posoudí nejlepší zájmy dítěte s cílem společně s opatrovníkem a soudem určit trvalá řešení.
- Vyžádají si sociální zprávu od sociálních služeb v zemi obvyklého bydliště prostřednictvím ústředních orgánů v souladu s [nařízením Brusel IIa](#).
- Naslouchají dítěti a pravidelně zohledňují jeho názory.
- Informují opatrovníka dítěte ohledně všech opatření a rozhodnutí týkajících se dítěte a konzultují je s ním.
- Odkáží dítě na vhodnou pomoc a podporu včetně vnitrostátních mechanismů předáváníí v případě dětských obětí obchodování s lidmi.

Orgány ochrany dítěte v zemi obvyklého bydliště by měly:

- Vyhledat rodinu a navázat s ní kontakt, je-li to v nejlepším zájmu dítěte.
- Posoudit rodinnou situaci a celkovou situaci dítěte.
- Vypracovat sociální zprávu pro sociální služby v zemi, kde se dítě nachází, kterou je možno předat prostřednictvím ústředních orgánů v souladu s [nařízením Brusel IIa](#).
- Projednat dočasná opatření a doporučené trvalé řešení s orgány ochrany dítěte v místě, kde se dítě nachází.
- Sledovat blaho dítěte, pokud je přesunuto zpět do země obvyklého bydliště, a podle potřeby podávat zprávy ústřednímu orgánu a jiným subjektům.

- Odkázat dítě na vhodnou pomoc a podporu včetně vnitrostátních mechanismů předávání v případě dětských obětí obchodování s lidmi.

3) Opatrovník

- Funguje jako hlavní kontaktní osoba a spojovací článek mezi dítětem a jednotlivými službami nebo osobami kolem dítěte.
- Naslouchá dítěti a pravidelně zohledňuje jeho názory.
- Funguje pro dítě jako hlavní důvěryhodná osoba.
- Sleduje blaho dítěte a zajišťuje, aby byly dítěti poskytovány vhodné služby včetně bezplatného právního poradenství a právního zastupování.
- Funguje jako právní zástupce nebo koordinuje jednotlivé úkony v případě, že byl dítěti přidělen právník.
- Podporuje orgány ochrany dítěte při posuzování nejlepšího zájmu dítěte a při určování trvalých řešení.

→ Viz rovněž *opatření č. 2: Jmenovat opatrovníka*.

4) Konzulární úřady

- Poskytují právní a jinou pomoc dítěti, které je zadrženo za spáchání trestného činu, v souladu s čl. 36 písm. c) [Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích](#).
- Poté, co byly informovány v souladu s čl. 37 písm. b) [Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích](#), chrání zájmy dítěte, zejména ve vztahu k opatrovnictví v souladu s článkem 5 uvedené úmluvy.
- Zprostředkovávají spojení mezi orgány obou členských států EU při plné koordinaci s ústředními orgány podle [nařízení Brusel IIa](#).
- Poskytují kontaktní údaje na různé orgány v zemi (bývalého) obvyklého bydliště.
- Prohledávají příslušné rozsáhlé systémy informačních technologií, k nimž mají přístup.
- Podporují dítě nebo zapojené odborníky a organizace poskytováním překladatelských/tlumočnických nebo právních služeb.
- Pomáhají při hledání příbuzných.

- Získávají úřední dokumenty a vydávají cestovní doklady.
- Poskytují zapojeným odborníkům nebo organizacím podporu v podobě informací o zákonech o ochraně dětí v zemi (bývalého) obvyklého bydliště.
- Zajišťují cesty a poskytují zálohu na náklady nebo tyto náklady hradí.

5) Ústřední orgán zřízený podle nařízení Brusel IIa

- Funguje jako hlavní ústřední bod pro koordinaci komunikace mezi členským státem EU, v němž se dítě nachází, a členským státem obvyklého bydliště dítěte. V souvislosti se žádostmi podanými podle uvedeného nařízení by ústřední orgán mohl koordinovat komunikaci mezi sociálními službami, soudci a dalšími odborníky ve všech členských státech EU. Obecné funkce a úkoly jsou popsány v článcích 53 až 55 nařízení [Brusel IIa](#).
- Předává sociálním službám nebo orgánům ochrany dítěte žádosti o sociální zprávu týkající se celkové situace dítěte.
- Jedná jako prostředník mezi soudy nebo usnadňuje kontakty mezi nimi.
- Poskytuje bezplatně informace a pomoc osobám, které mají za dítě rodičovskou zodpovědnost, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte a nevystavuje to dítě riziku, že se znovu stane obětí obchodování s lidmi nebo vykořisťování.
- Sděluje informace o vnitrostátních právních předpisech a postupech.
- Podle potřeby spolupracuje s opatrovníkem dítěte a koordinuje s ním svou činnost v souvislosti se žádostmi podanými podle uvedeného nařízení.
- Podporuje koordinaci vnitrostátních organizací zapojených do daného případu v souvislosti s žádostmi podanými podle uvedeného nařízení.

6) Soudní orgány

- Poskytují konzulárním úřadům informace o stavu státní příslušnosti dítěte, pokud je dosud nemají k dispozici. Ustanovení čl. 37 písm. b) [Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích](#) vyžaduje, aby orgány informovaly příslušný konzulární úřad o záměru ustanovit dítěti opatrovníka.
- Jmenují dočasného opatrovníka dítěte.
- Navážou kontakt se soudem členského státu EU, v němž má dítě obvyklé bydliště, s cílem rozhodnout o soudní příslušnosti. Tento kontakt lze navázat

prostřednictvím ústředních orgánů podle [nařízení Brusel IIa](#) nebo prostřednictvím Evropské soudní sítě a zavedené Haagské sítě styčných soudců.

- Rozhodují o dočasných opatřeních u občanskoprávních soudů.
- Vynášejí rozsudky ve věcech obchodování s lidmi a jiné trestné činnosti u trestních soudů.
- Zajišťují, aby dítě mělo zákonného zástupce a přístup k právnímu poradenství.
- V případě potřeby provádějí dokazování, a to i v případě, že dítě již bylo přemístěno do jiného členského státu.

Významnou úlohu by mohla hrát rovněž řada dalších organizací:

- [Mezinárodní organizace pro migraci \(IOM\)](#) poskytuje různé formy pomoci dětským obětem obchodování s lidmi, jako je například pomoc při předávání dítěte, přijímání na letišti, dočasné ubytování v cílové zemi, lékařské a psychologické poradenství, sociální a právní poradenství a granty pro opětovné začlenění.
- [Mezinárodní sociální služba](#) může usnadnit celou řadu kontaktů, vypracovávat sociální zprávy o dítěti a rodinné situaci, které si vyžádá soud a orgány péče o dítě, případně poskytovat podporu při předávání dítěte.
- Jiné organizace občanské společnosti mohou poskytovat pěstounskou péči nebo specializované ubytování pro děti, které potřebují ochranu. To se týká zejména těch organizací, které poskytují podporu obětem. Právo a politika EU oceňují významný podíl občanské společnosti na boji proti obchodování s lidmi. Směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi výslovně odkazuje na důležitou úlohu organizací občanské společnosti a vyžaduje, aby s nimi členské státy spolupracovaly.

Evropská platforma občanské společnosti EU pro boj proti obchodování s lidmi

Provoz Evropské platformy občanské společnosti EU pro boj proti obchodování s lidmi byl zahájen v roce 2013 a v současné době tato platforma sdružuje více než 100 nevládních organizací z celé EU i mimo ni, které se zabývají obchodováním s lidmi. Dále ji doplňuje internetová platforma ePlatform, která sdružuje další organizace.

Více informací viz [webové stránky Evropské komise](#).

Opatření č. 6: Reagovat na potřeby ochrany

Jakmile se dítě octne bez rodičovské péče a je u něj shledána potřeba ochrany, bude mít po prvním počátečním posouzení, které provedou orgány ochrany dítěte, a po ustanovení opatrovníka nárok na řadu služeb v oblasti ochrany. Tato podpora by měla zahrnovat základní potřeby, jako je například přístřeší, i potřeby specializovanější, jako jsou například psychosociální a psychiatrická pomoc či kopírovací služby. Potřebná podpora bude záviset na konkrétních okolnostech a zkušenostech dítěte, jakož i na jeho věku a pohlaví, přičemž budou zohledněny důsledky konkrétní formy zanedbávání, vykořisťování nebo zneužívání, které bylo dítě vystaveno.

V článku 27 Úmluvy o právech dítěte se uvádí, že „státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj“. Úmluva ukládá členským státům povinnost zabezpečit blaho dítěte a poskytovat odpovídající péči a podporu všem dětem, které jsou zbaveny svého rodinného prostředí, včetně dětí bez doprovodu, a zejména dětem, které byly zneužívány (článek 19 a článek 20).

Konkrétně v případě obětí obchodování s lidmi stanoví čl. 11 odst. 3 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) povinnost orgánů členských států EU přijmout opatření nezbytná k zajištění toho, aby byla obětem poskytnuta pomoc a podpora. Článek 11 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) vyžaduje, aby členské státy EU reagovaly na zvláštní potřeby obětí, z nichž některé mohou být patrné až později. Jako zvláštní potřeby jsou zmiňovány těhotenství, zdravotní stav, zdravotní postižení, duševní či psychická porucha nebo závažná forma utrpeného psychologického, fyzického nebo sexuálního násilí. Oběti trestného činu obecně musí mít přístup ke službám podpory pro oběti podle článku 8 [směrnice o právech obětí](#). Zamýšlená opatření v oblasti pomoci a podpory by měla být poskytována bez ohledu na ochotu dětí spolupracovat při šetření nebo podat formální stížnost.

V některých případech může být pro poskytnutí pomoci a podpory nezbytné, aby dítě legálně pobývalo v hostitelské zemi. Podle [směrnice o volném pohybu](#) se sice státní příslušníci EU mohou volně pohybovat a pobývat v jiném členském státě EU, avšak u pobytu delšího než tři měsíce mají povinnost se zaregistrovat u orgánů tohoto členského státu. Pro účely registrace může být nezbytné, aby splnili určité podmínky, které stanoví článek 7 uvedené směrnice, čehož však nemusí být schopni. Může například nastat situace, že nejsou zapsáni do školy nebo nemají zdravotní pojištění. Dokud není stanoveno trvalé řešení pro dítě a pro přístup k příslušným podpůrným službám je vyžadována jeho registrace, měly by odpovědné orgány v členských státech EU příznivě posoudit prodloužení práva dítěte na pobyt.

Ve všech případech by mělo být dítě informováno o možnostech podpory a jeho bezprostřední potřeby a volby by s ním měly být konzultovány. [Směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) (článek 14) a [směrnice o pohlavním vykořisťování dětí](#) (článek 19) stanoví povinnost zohlednit názory dítěte při rozhodování o konkrétních opatřeních na podporu dítěte.

S ochranou dětí bez rodičovské péče, u nichž je shledána potřeba ochrany v jiném než v jejich vlastním členském státě EU, jsou často spojena i rozhodnutí o nouzovém umístění. To bude vyžadovat použití nařízení [Brusel IIa](#). Podle článku 20 nařízení Brusel IIa může členský stát, v němž se dítě nachází, přijmout nouzová zajišťovací opatření přípustná podle jeho vnitrostátního práva, a to bez ohledu na to, zda je či není k rozhodování ve věci samé příslušný soud jiného členského státu. Počáteční mimořádná opatření k zajištění okamžitých potřeb si vyžadují opětovné posouzení a musí být pravidelně upravována, zejména pokud nebylo na počátku provedeno řádné individuální posouzení z důvodu naléhavosti případu nebo pokud došlo ke změně okolností.

→ Viz také [opatření č. 7: Stanovit soudní příslušnost a nadnárodní spolupráci](#)

[Tabulka 4](#) uvádí přehled pomoci, na kterou mají nárok děti, u nichž je shledána potřeba ochrany, včetně dětských obětí obchodování s lidmi, podle [Úmluvy o právech dítěte](#) a právních nástrojů EU v oblasti obětí a trestního soudnictví.

Tabulka 4: Odkazy v mezinárodních a regionálních nástrojích a nástrojích EU

Nástroj	Ubytování	Vzdělávání	Zdravotní péče	Psycho- logická podpora	Vyhle- dává- ní ro- dinných přísluš- níků	Bezepeč- nost	Indivi- duální posou- zení
Mezinárodní a regionální nástroje							
Úmluva o právech dítěte	Článek 27	Článek 19, čl. 23 odst. 3 a 4, čl. 24 odst. 2 písm. e) a f), články 28, 29, 32, 33	Články 17, 23, 24, 25, 39	Články 23, 39	Čl. 22 odst. 2	Článek 3 a 19	–
Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi	Čl. 12 odst. 1 písm. a)	Čl. 12 odst. 1 písm. f) a odst. 4	Čl. 12 odst. 1 písm. b) a odst. 2	–	Čl. 10 odst. 4 písm. c)	Čl. 12 odst. 2	Čl. 12 odst. 7

Nástroj	Ubytování	Vzdělávání	Zdravotní péče	Psychologická podpora	Vyhledávání rodinných příslušníků	Bezpečnost	Individuální posouzení
Rada Evropy – úmluva z Lanzarote	–	Článek 6	Čl. 14 odst. 4	Čl. 14 odst. 1 a 4	–	Článek 5, čl. 14 odst. 3, čl. 31 odst. 1 písm. b) a f)	Čl. 14 odst. 1
Nástroje EU							
Směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi	Čl. 11 odst. 5	6., 22. a 25. bod odůvodnění; čl. 14 odst. 1	12., 20. a 25. bod odůvodnění; čl. 11 odst. 7	22. bod odůvodnění; čl. 11 odst. 5	–	18. bod odůvodnění; čl. 11 odst. 5	18., 19., 20. a 23. body odůvodnění; čl. 12 odst. 3 a 4, článek 14 a 16
Směrnice o právech obětí	38. bod odůvodnění; článek 9	62. bod odůvodnění; čl. 26 odst. 2	9., 56. a 64. bod odůvodnění	38. a 39. bod odůvodnění; čl. 4 odst. 1 písm. a), čl. 9 odst. 1 písm. c)	–	38. a 52. bod odůvodnění; čl. 9 odst. 3, článek 12	55., 56., 58., 59. a 61. bod odůvodnění; článek 1, čl. 2 odst. 2 písm. a), čl. 21 odst. 1, článek 22 a 23
Směrnice o pohlavním vykořisťování dětí	–	34. bod odůvodnění; článek 23	36. bod odůvodnění	31. a 37. bod odůvodnění	–	–	článek 19

Pozn.: – = nepoužije se.

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Ubytování

V článku 27 Úmluvy o právech dítěte se uvádí, že „státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj“. To zahrnuje i odpovídající bydlení.

Konkrétně v případě obětí obchodování s lidmi požaduje čl. 11 odst. 5 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#), aby členské státy poskytovaly vhodné a bezpečné ubytování. Ubytování by mělo být pro dané dítě vhodné s ohledem na jeho věk a pohlaví, rizika a zvláštní potřeby dítěte (jako je například zdravotní postižení nebo trauma). Děti bez rodičovské péče nesmí být ubytovány s dospělými, s nimiž nejsou v příbuzenském vztahu, a to ani v případě, že jejich zkušenosti mohou být podobné (např. dívky a ženy, které se staly oběťmi pohlavního vykořisťování). Typy ubytování by mohly zahrnovat například dětské domovy, ubytování v pěstounské rodině nebo speciální bezpečné azylové domy.

Důležitým aspektem, který je třeba při hledání nejvhodnějšího ubytování zohlednit, je bezpečnost. Dítě se může stále nacházet pod vlivem osoby, která se vůči němu dopustila vykořisťování nebo obchodování s lidmi; pachatel této trestné činnosti se také může pokusit s dítětem navázat kontakt. Situaci dítěte a jeho bezpečnostní potřeby budou muset posoudit orgány činné v trestním řízení. V některých případech může být zapotřebí zajistit pro dětské oběti specializované azylové domy. Tyto azylové domy se zpravidla nacházejí na utajených místech s cílem chránit děti před pachatelem a jeho sítí. Tyto azylové domy jsou pečlivě sledovány a přístup do nich je omezen.

S ohledem na bezpečnostní rizika a na hlediska nejlepšího zájmu může být dítě za výjimečných okolností zpočátku umístěno do ubytovacího zařízení, které je zbavuje svobody. Ochranu dítěte nebo prevenci jeho útěku je však nutno vyvážit i s dalšími právy dítěte, jako je například právo na svobodu. Zákon umožňuje zbavit dítě svobody jen ve velmi výjimečných případech.

Vzdělávání

Článek 28 Úmluvy o právech dítěte uznává právo dítěte na vzdělání. Vzdělávání by mělo být poskytnuto co nejdříve s cílem usnadnit zotavení oběti a normalizaci každodenního života.

Pro oběti obchodování s lidmi stanoví čl. 14 odst. 1 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#), že „členské státy zajistí v přiměřené době dětským obětem a dětem obětí, kterým je poskytována pomoc a podpora v souladu s článkem 11, přístup ke vzdělání podle svých vnitrostátních právních předpisů“.

O tom, zda je dítě připraveno na účast na určitých vzdělávacích činnostech nebo na zařazení do běžného vzdělávacího systému, by mělo rozhodovat společně samo dítě, opatrovník, orgány na ochranu dětí a personál azylového domu. Bude to záviset

na psychickém stavu dítěte, na jeho znalosti místního jazyka, na jeho předchozím vzdělání a na očekávané délce pobytu. Členské státy EU by však měly dítěti umožnit přístup ke vzdělání co nejdříve s cílem podpořit jeho zotavení, zlepšit jeho pocit vlastní hodnoty a pomoci mu převzít kontrolu nad vlastním životem a budoucností.

V případech, kdy je zřejmé, že dítě bude ve velmi krátké době (např. 1 nebo 2 měsíce) přemístěno do členského státu svého obvyklého bydliště, mělo by se úsilí zaměřit na přípravu integrace dítěte do vzdělávacího systému v členském státě EU, do kterého je dítě přemísťováno. Patří sem například zápis dítěte do školy nebo přihlášení k odborné přípravě, přípravné práce s rodiči za účelem usnadnění integrace dítěte do školy, řešení dalších praktických problémů souvisejících se školným, dopravou atd.

Poskytovatelé služeb by rovněž měli podporovat přístup dítěte k volnočasovým aktivitám včetně herních a rekreačních činností přiměřených jeho věku, zralosti a zájmům. To je důležité zejména pro ty děti, které budou pravděpodobně brzy přemístěny do jiného členského státu. Tyto činnosti by měly být nabízeny v ubytovacích zařízeních nebo případně v komunitě a měly by usnadňovat komunikaci a vztahy dítěte s vrstevníky a místní komunitou. Zajištění zachování takové každodenní rutiny by přispělo k zotavení dítěte.

Směrnice OSN o náhradní péči

Valné shromáždění OSN přijalo směrnice o náhradní péči o děti. Ty obsahují mezinárodní zásady týkající se prevence odloučení od rodiny, slučování rodin, modelů náhradní péče, sledování a podpory za účelem následné péče. Tyto směrnice se vztahují na všechny veřejné a soukromé subjekty a na všechny osoby zabývající se zařizováním péče pro děti, které potřebují péči během pobytu v zemi jiné než zemi jejich obvyklého bydliště (odstavec 140).

Více informací viz Valné shromáždění Organizace spojených národů, *Guidelines for the alternative care of children* (směrnice o náhradní péči o děti), rezoluce přijatá dne 18. prosince 2009.

Zdravotní péče

Článek 24 Úmluvy o právech dítěte zakotvuje právo dítěte na dosažení nejvyšší dosažitelné úrovně zdraví. Orgány by měly reagovat na krátkodobé i dlouhodobé zdravotní potřeby dítěte, včetně fyzického zotavení a psychologické nebo psychiatrické pomoci v případech posttraumatické stresové poruchy.

V případě obětí obchodování s lidmi vyžaduje čl. 11 odst. 5 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#), aby členské státy poskytovaly nezbytnou lékařskou péči včetně

psychologické pomoci. Ustanovení čl. 11 odst. 7 vyžaduje rovněž poskytování pomoci v případě zvláštních potřeb obětí včetně těch, které souvisejí s jejich zdravotním stavem, zdravotním postižením nebo duševní či psychickou poruchou.

Psychosociální péče má zásadní význam pro zotavení dětí, které se staly obětí jakéhokoli typu zneužívání. To může platit zejména pro děti, na jejichž vykořisťování nebo zneužívání se podíleli i jejich rodiče. V členském státě EU, ve kterém se dítě nachází, může být nezbytné poskytnout jako okamžitá naléhavá opatření i další zdravotnické služby, jako jsou například detoxikační programy pro dětské uživatele drog. Jakmile se dítě usadí, může být navíc zapotřebí přijmout i dlouhodobější opatření.

Psychologické potřeby dětí se mohou projevit až v pozdější fázi, až si odborní pracovníci získají důvěru dítěte a dítě bude ochotno sdělit více informací o svých zkušenostech. Děti, které trpí poruchami chování, by se mohly sebepoškozovat nebo se chovat agresivně vůči odborníkům nebo jiným dětem. Mohly by rovněž odmítat podřídit se kázní nebo odmítat veškerou interakci s ostatními. Odborníci, kteří poskytují služby dětem, by měli být proškoleni a měli by být schopni poskytovat ochranu a pomoc i dětem s těmito poruchami chování.

Dívky i chlapci by měli mít přístup ke službám v oblasti reprodukčního zdraví, jak navrhl Výbor pro práva dítěte ve své [General Comment No 15 on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health](#) (obecné připomínce č. 15 o právu dítěte na dosažení nejvýše dosažitelné úrovně zdraví). To by mělo platit zejména pro ty děti, které se staly obětmi pohlavního zneužívání nebo vykořisťování, pro účely prevence sexuálně přenosných nemocí nebo jejich léčby. Pro dívky, které se staly obětmi pohlavního zneužívání, má přístup ke službám reprodukčního zdraví zásadní význam, zejména v případě těhotenství. Děti by měly dostat příležitost zvolit si pohlaví zdravotnického personálu, který je bude ošetřovat.

Studie o genderovém rozměru obchodování s lidmi

Studie o genderovém rozměru obchodování s lidmi zdůraznila, že „obchodování s lidmi je závažný trestný čin a porušování lidských práv s obzvláště děsivými dlouhodobými důsledky pro jeho oběti. Oběti obchodování s lidmi za účelem pohlavního vykořisťování se setkávají se sexuální brutalitou, která způsobuje závažné poškození jejich zdraví a blaha. V důsledku tohoto sexuálního násilí může u žen docházet k vaginálním poraněním, jejichž důsledkem je vysoká míra výskytu sexuálně přenosných infekcí a riziko nákazy HIV, jakož i vysoká míra výskytu posttraumatických stresových poruch, úzkostí a deprese. Oběti žijí ve strachu před následky, které by postihly je samotné nebo jejich rodiny, pokud by se pokusily uniknout; značně vysoké procento těch, kteří se o uniknutí pokusí, se navíc stane obětmi obchodování s lidmi znovu“. Dále uvádí, že „poškození psychologického

zdraví způsobené groomingem, nucením, výhrůžkami, izolací, každodenním násilím jako normou, užíváním omamných látek a traumatem, vyplývajícím z toho, že se daná osoba stala obětí obchodování za účelem pohlavního vykořisťování, je závažné a trvalé“.

Evropská komise (2015), Study on the gender dimension of trafficking in human beings (Studie o genderovém rozměru obchodování s lidmi).

Vyhledávání rodinných příslušníků

Rodina je základní jednotkou společnosti a přirozeným prostředím pro růst a blaho všech svých členů, zejména dětí. Je nutno plně chránit právo dítěte na rodinný život. Důležitými složkami systému ochrany každého dítěte jsou zamezení odloučení od rodiny a zachování jednoty rodiny. Podle čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte má dítě v případě oddělení od rodičů právo udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči a rodinnými příslušníky, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte. V průběhu tohoto procesu je třeba zohledňovat názory dítěte a opatrovníka. Orgány by měly obecně žádat o souhlas dítěte s navázáním kontaktu s rodinou v souladu s věkem a vyspělostí dítěte.

Studie o vysoce rizikových skupinách z hlediska obchodování s lidmi

„Přestože je odebrání dítěte z rodiny bezpochyby krajním opatřením, je třeba se v případech, kdy sama rodina představuje nefunkční prostředí a podílí se na vykořisťování dítěte, zaměřit na včasné odhalování a na poskytování řešení v oblasti náhradní péče.“

Evropská komise (2015), Study on high-risk groups for trafficking in human beings (Studie o vysoce rizikových skupinách z hlediska obchodování s lidmi), s. 85.

Důležitými zásadami při pátrání po rodinných příslušnících je nejlepší zájem dítěte, účast dítěte a včasnost. Před vynaložením úsilí o obnovení kontaktu by úřady měly posoudit způsobilost rodičů, aby bylo zajištěno, že rodiče dítě neohrozí a že se nepodíleli na obchodování s dítětem či na jeho zneužívání. Při pátrání po rodinných příslušnících je třeba zvážit, kolik informací týkajících se zkušenosti dítěte z obchodování s lidmi by mělo být jeho rodině sděleno. Některé informace by mohly vystavit rodinu i dítě nebezpečí ze strany obchodníků s lidmi. Další informace, které by se týkaly například pohlavního vykořisťování, by pro děti mohly znamenat stigma jak v rámci rodiny, tak v rámci celé komunity. Rovněž je třeba pečlivě vyhodnotit rizikové situace, kdy je rodina vystavena tlaku z důvodu zadluženosti vůči obchodníkům s lidmi.

Pátrání po rodinných příslušnících spadá zpravidla do pravomoci sociálních služeb nebo orgánů ochrany dítěte v úzké spolupráci s opatrovníkem. V případech, kdy se dítě a rodina nacházejí v různých členských státech EU, bude nutná spolupráce

orgánů na ochranu dětí z různých členských států EU s cílem posoudit rodinnou situaci. V případě dětí, které se pohybují v rámci EU, by ústřední orgány zřízené podle [nařízení Brusel IIa](#) mohly usnadnit kontakt a přímo požádat orgány ochrany dítěte příslušného členského státu EU o vypracování zprávy o sociální situaci dítěte. V některých případech by mohly být ústřední orgány rovněž pověřeny tím, aby informovaly rodiče o situaci dítěte, ledaže by to bylo v rozporu s nejlepším zájmem dítěte. Rovněž dítě by mělo být informováno o snaze vyhledat jeho rodinné příslušníky.

Bezpečnost

Článek 19 Úmluvy o právech dítěte ukládá státům povinnost přijmout opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním. Orgány odpovídají za zajištění bezpečnosti dítěte. To zahrnuje jak vytváření prostředí pro zotavení, tak prevenci opakovaného výskytu zneužívání nebo vykořisťování.

V případě obětí obchodování s lidmi vyžaduje čl. 11 odst. 5 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#), a v případě obětí trestných činů obecně čl. 9 odst. 3 [směrnice o právech obětí](#), aby orgány poskytly bezpečné ubytování. V souvislosti se službami restorativní justice stanoví článek 12 [směrnice o právech obětí](#) opatření na ochranu obětí před sekundární či opakovanou viktimizací, zastrašováním či odvetou.

Orgány činné v trestním řízení by měly společně s opatrovníkem a s orgány ochrany dítěte provést počáteční posouzení bezpečnosti. V případě potřeby by měly být konzultovány také další osoby, například zdravotníci a pracovníci azylových domů. Posuzování bezpečnosti by mělo být prováděno opakovaně a mělo by být pravidelně aktualizováno. Osoby, které rozhodují o trvalém řešení, budou potřebovat rovněž konkrétní posouzení rizik týkajících se situace v zemi obvyklého bydliště.

→ Viz také [opatření č. 9](#): Stanovit a provádět trvalá řešení

Kontrolní seznam: klíčové prvky posuzování rizik

- ✓ Informovat dítě o účelu posouzení rizik a ověřit, zda dítě porozumělo.
- ✓ Zajistit, aby bylo dítě vyslechnuto a aby jeho názorům byla přikládána náležitá váha v souladu s jeho věkem a vyspělostí a s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu.
- ✓ Zajistit identifikaci genderových rizik, pokud jde například o typ vykořisťování nebo zneužívání, jehož obětí se dítě stalo.
- ✓ Přijmout další opatření za účelem řešení obzvláštní zranitelnosti dívek a chlapců trpících zdravotním postižením.
- ✓ Zohlednit další potřeby v případech dětí, které jsou lesbické, gay, bisexuální, transgender nebo intersexuální.
- ✓ Nabídnout dítěti možnost, aby vyjádřilo své preference ohledně toho, zda by úředník provádějící hodnocení rizik měl být muž nebo žena, a to zejména v případech pohlavního zneužívání nebo vykořisťování.
- ✓ Shromažďovat informace o pachatelích, jejich společnících a o síti kontaktů dítěte včetně doprovázejících dospělých osob, příslušníků širší rodiny v zemi, kde se dítě nachází, a o dalších dětech, s nimiž byla oběť případně v kontaktu.
- ✓ Posoudit stupeň bezpečnostní hrozby a navrhnout odpovídající preventivní opatření (např. pokud jde o ubytování, přístup k dítěti, kontakt s rodinnými příslušníky atd.).
- ✓ Pravidelně posuzovat riziko útěku dítěte a přijmout preventivní opatření. Vytvoření vztahu důvěry a zajištění vysoce kvalitní péče je nejlepším způsobem, jak zabránit mizení dětí.
- ✓ Zmizení dítěte je nutno neprodleně nahlásit policii a dalším příslušným orgánům.
- ✓ Aktualizovat posouzení bezpečnosti a zdokumentovat veškeré změny nebo nové informace, které jsou k dispozici.

Příručka pro odborníky z praxe v oblasti trestního soudnictví

Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) vytvořil praktickou příručku zaměřenou na podporu odborníků z praxe v oblasti trestního soudnictví v otázkách prevence obchodování s lidmi, ochrany jeho obětí, stíhání jeho pachatelů a mezinárodní spolupráce potřebné k dosažení těchto cílů. Tato příručka obsahuje 14 modulů. Modul 5 této příručky je zaměřen na posouzení rizik a na klíčové otázky, které je třeba při posuzování rizik zohlednit.

Více informací viz UNODC (2009), Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners (Příručka v oblasti boje proti obchodování s lidmi pro odborníky z praxe v trestním soudnictví).

Opatření č. 7: Stanovit soudní příslušnost a nadnárodní spolupráci

Státy mají povinnost chránit všechny děti, které spadají do jejich soudní pravomoci. K tomu je potřeba vyjasnit, kterému státu náleží pravomoc přijímat jednotlivé druhy opatření a kdy tak může učinit. Členské státy EU proto musí za tímto účelem vzájemně spolupracovat.

Stanovení soudní příslušnosti je pouze jedním z důvodů, proč je nezbytná existence účinných mechanismů spolupráce mezi členskými státy EU. Pro účinné řešení nadnárodní trestné činnosti je nezbytná vzájemná spolupráce policejních a soudních orgánů. Bez spolupráce mezi členským státem EU, v němž bylo dítě nalezeno, a členským státem obvyklého bydliště dítěte bude ve většině případů obtížné posoudit nejlepší zájem dítěte a rozhodnout o nejhodnějším trvalém řešení.

Pro systémy ochrany dětí jsou nezbytné mechanismy nadnárodní spolupráce

„S ohledem na rostoucí výskyt dětí v přeshraničních situacích, u nichž nastala potřeba uplatnit opatření na ochranu dětí, zintenzivňujeme úsilí prostřednictvím vyjasnění úloh a povinností, sledováním aktuálních informací o zemi původu, zajištěním vnitrostátního kontaktního místa pro otázky ochrany dětí, přijetím postupů/pokynů/protokolů/procesů, například pokud jde o přenesení odpovědnosti v rámci azylových řízení (dublinké nařízení), při zvažování umístění do péče mimo danou zemi nebo při vyhledávání rodinných příslušníků a ochrany v případech obchodování s dětmi.“

Evropská komise (2015), Reflection paper on integrated child protection systems (Diskusní dokument o integrovaných systémech ochrany dětí), zásada č. 7.

Odborníci mohou využívat řadu mechanismů spolupráce mezi členskými státy EU, které stanoví zákon nebo vznikly praxí. Ty se dělí na mechanismy občanského práva a na mechanismy práva trestního.

Otázky občanského práva včetně ochrany dětí

Podle článku z [Úmluvy o právech dítěte](#) musí státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, respektovat práva zakotvená v této úmluvě a zabezpečit je každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez diskriminace a bez ohledu na postavení dítěte.

Výkon práv dětí

„Povinnosti státu podle této úmluvy se použijí v rámci hranic daného státu, a to i pro děti, které se ocitnou v jurisdikci daného státu při pokusu o vstup na území této země. Požívat práv tedy mohou nejen děti, které jsou státními příslušníky státu, jenž je stranou této úmluvy, a proto, není-li v této úmluvě výslovně uvedeno jinak, také všechny děti – včetně dětí žádajících o azyl a dětí z řad uprchlíků a migrantů – bez ohledu na jejich státní příslušnost, přistěhovalecký status nebo absenci státní příslušnosti.“

Výbor OSN pro práva dítěte (2005), General Comment No 6 on the treatment of unaccompanied children (obecná připomínka č. 6 o zacházení s dětmi bez doprovodu), odstavec 12.

To znamená, že každé dítě má nárok na určitá okamžitá ochranná opatření v členském státě EU, ve kterém se nachází, jako je například přístřeší, potraviny nebo lékařská pomoc, dokud nebude jeho situace dále posouzena a nebude nalezeno trvalé řešení.

Právo EU v oblasti civilního soudnictví – konkrétně [nařízení Brusel IIa](#) – a mezinárodní právo soukromé stanoví, zda jsou soudy členského státu EU příslušné k tomu, aby přijímaly opatření na ochranu dětí v nadnárodních situacích, které se týkají více než jednoho členského státu. Uvedené nařízení odráží zásady [Haagské úmluvy z roku 1996](#), která rovněž stanoví pravidla pro určení, zda mají orgány strany úmluvy pravomoc přijímat taková opatření v situacích s přeshraničním prvkem. Pokud má dotčené dítě obvyklé bydliště v některém z členských států EU, musí členské státy EU uplatnit uvedené nařízení, a nikoli uvedenou úmluvu.

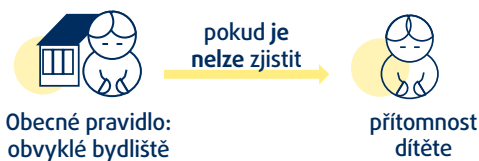
Pravidla pro určení příslušnosti

Článek 8 nařízení Brusel IIa stanoví, že k přijímání opatření na ochranu dítěte jsou zpravidla příslušné soudy v členském státě EU, na jehož území má dítě „obvyklé bydliště“. Toto ustanovení odráží článek 5 **Haagské úmluvy z roku 1996**, podle kterého mají orgány smluvního státu obvyklého bydliště dítěte pravomoc přijímat opatření na ochranu tohoto dítěte. V případě, že nelze zjistit obvyklé bydliště dítěte, dítě je uprchlíkem nebo se jedná o dítě mezinárodně přemístěné, jsou k přijetí opatření na ochranu dítěte příslušné orgány členského státu, ve kterém se dítě nachází (článek 13 **nařízení Brusel IIa**). Obdobný důvod příslušnosti založený na tom, že se dítě nachází na území smluvního státu, je uveden v článku 6 **Haagské úmluvy z roku 1996**. V důsledku toho by se v případě, že nelze určit obvyklé bydliště dítěte na území některého z členských států EU, použila **Haagská úmluva z roku 1996**. Pravidla stanovení soudní příslušnosti viz **obrázek 10**.

Pokud jde o děti bez doprovodu, které jsou oběťmi obchodování s lidmi, čl. 16 odst. 2 **směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi** stanoví, že členský stát, který identifikuje oběť, musí přijmout opatření nezbytná k nalezení trvalého řešení.

Nařízení Brusel IIa hovoří o příslušnosti „soudu“, avšak vztahuje se na jakýkoli orgán příslušný k rozhodování ve věcech spadajících do oblasti působnosti tohoto nařízení, jako jsou například sociální orgány a orgány na ochranu dětí (viz čl. 2 odst. 1 uvedeného **nařízení** a **Praktický průvodce** pro uplatňování **nařízení Brusel IIa**).

Obrázek 10: Pravidla pro stanovení soudní příslušnosti v případech ochrany dětí

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Článek 15 **nařízení Brusel IIa** rovněž výjimečně umožňuje postoupení věci k projednání vhodněji umístěnému soudu.

Aby bylo toto postoupení zákonné, mělo by mít dítě k danému členskému státu zvláštní vztah a postoupení by mělo být v zájmu dítěte. Zvláštní vztah k členskému státu EU existuje v případě, že:

- v něm dítě získalo obvyklé bydliště poté, co bylo zahájeno řízení u soudu země původu, nebo
- druhý členský stát je bývalým obvyklým bydlištěm dítěte nebo
- je dítě jeho státním příslušníkem nebo
- je obvyklým bydlištěm nositele rodičovské zodpovědnosti nebo
- dítě vlastní v tomto jiném členském státě jmění a věc se týká opatření k ochraně dítěte ve vztahu ke správě, zachování a nakládání s tímto jměním.

Podpora nadnárodní spolupráce mezi soudci

„V článku 15 je uvedeno, že pro účely postoupení by soudy měly spolupracovat buď přímo, nebo prostřednictvím ústředních orgánů. Může být obzvláště užitečné, aby spolu dotyční soudci komunikovali za účelem posouzení, zda jsou v daném případě splněny požadavky na postoupení věci, zejména zda je postoupení v zájmu dítěte. Pokud oba soudci hovoří společným jazykem nebo rozumí společnému jazyku, měli by se kontaktovat přímo telefonicky nebo e-mailem. Užitečné mohou být i jiné formy moderních technologií, například konferenční hovory. V případech jazykových problémů mohou soudci využít tlumočnicků, umožňují-li to zdroje. Soudcům mohou být nápomocny rovněž ústřední orgány.“

Evropská komise (2016), Praktický průvodce pro uplatňování nařízení Brusel IIa, s. 36.

V některých případech je zahájeno soudní řízení o stejném dítěti ve více různých členských státech EU. V takovém případě čl. 19 odst. 2 nařízení [Brusel IIa](#) stanoví, že pokud se obě řízení týkají téže věci, je v zásadě příslušný soud, který řízení zahájil jako první. Soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, musí řízení přerušit a vyčkat, až první soud rozhodne o tom, zda je příslušný či nikoli. Pokud má první soud za to, že je příslušný, musí se druhý soud prohlásit za nepřislušný.

Jak určit obvyklé bydliště

Pojem „obvyklé bydliště“ není v [nařízení Brusel IIa](#) definován a je nutno ho určit na základě všech konkrétních okolností každého jednotlivého případu. Mohou nastat jednoznačné případy, kdy je jako obvyklé bydliště určeno místo, kde mělo dítě bydliště předtím, než se přestěhovalo.

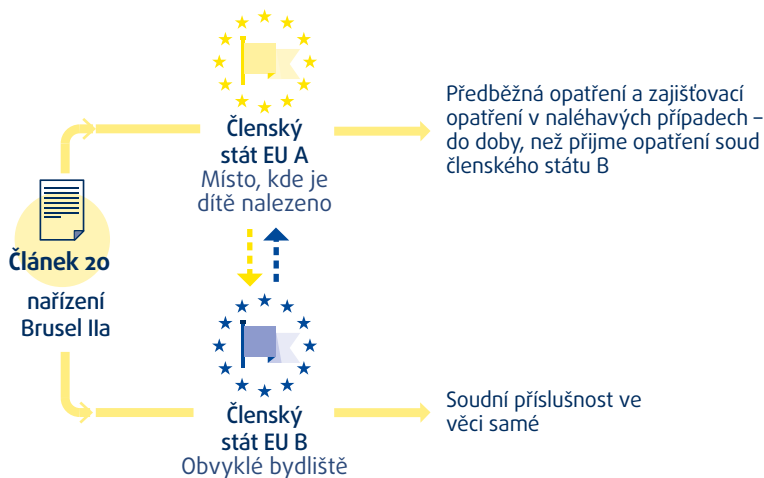
Mohou však nastat i případy, kdy určení obvyklého bydliště není tak jednoznačné. Například dítě, které pochází z jednoho členského státu EU, mohlo po určitou dobu žít v jiném členském státě EU, avšak nebylo zde integrováno do žádné sociální, vzdělávací

ani jiné struktury tohoto státu, případně mohlo v posledních letech žít v několika členských státech EU souběžně a cestovat mezi nimi tam a zpět.

Předběžná zajišťovací opatření

Článek 20 nařízení **Brusel IIa** umožňuje členskému státu EU přijmout předběžná a zajišťovací opatření, pokud jde o určitou osobu, i když je k rozhodování ve věci samé příslušný jiný členský stát EU. Členské státy EU tak mohou přijmout první nouzová opatření na ochranu dítěte. Tato opatření jsou dočasná a jejich účinek je omezen na členský stát, ve kterém byla přijata. Orgány státu, ve kterém se dítě nachází, by měly komunikovat s orgány státu obvyklého bydliště s cílem určit dlouhodobá opatření, která budou pro dítě nejvhodnější. **Obrázek 11** znázorňuje vztahy mezi oběma těmito členskými státy EU. Předběžná opatření by měla být prováděna v zájmu zachování blaha dítěte a jeho ochrany a měla by hájit nejlepší zájmy dítěte.

Obrázek 11: Předběžná opatření podle článku 20 nařízení Brusel IIa

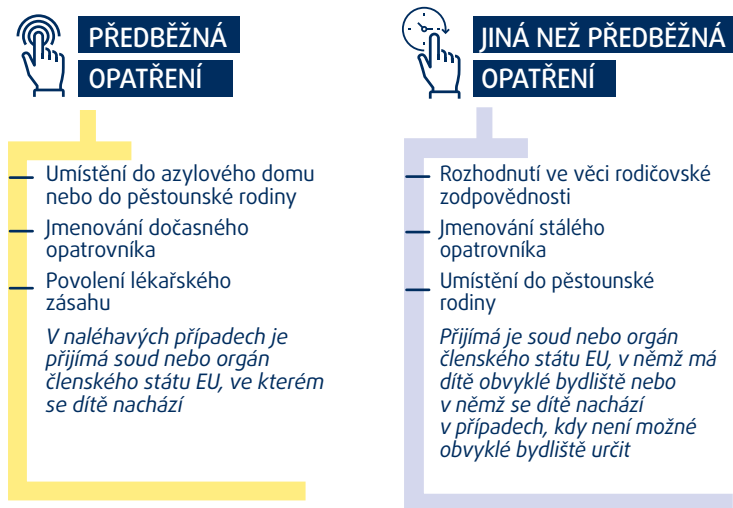
Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Je třeba jasně rozlišovat mezi předběžnými opatřeními v naléhavých případech (která jsou přijímána v zemi, kde se dítě nachází) a jinými než předběžnými opatřeními (která by měla podle obecného pravidla přijímat země obvyklého bydliště dítěte). Je proto třeba určit, která země je příslušná v daném případě.

Obrázek 12 uvádí názorné příklady rozdílu mezi předběžnými a jinými než předběžnými opatřeními. Mezi předběžná zajišťovací opatření patří například jmenování dočasného opatrovníka nebo umístění do pěstounské rodiny.

Obrázek 12: Názorné příklady předběžných a jiných než předběžných opatření

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Poté, co orgány členského státu EU, v němž se dítě nachází, a členského státu EU, v němž má dítě obvyklé bydliště, posoudí otázky příslušnosti a dlouhodobé ochrany dítěte, musí být jako prvořadé hledisko upřednostněn nejlepší zájem dítěte. Aby se zabránilo případům opakované viktimizace nebo opětovného obchodování s lidmi, je nutno upřednostnit co nejbezpečnější prostředí, které dítěti zajistí největší ochranu.

Ústřední orgány zřízené podle nařízení Brusel IIa

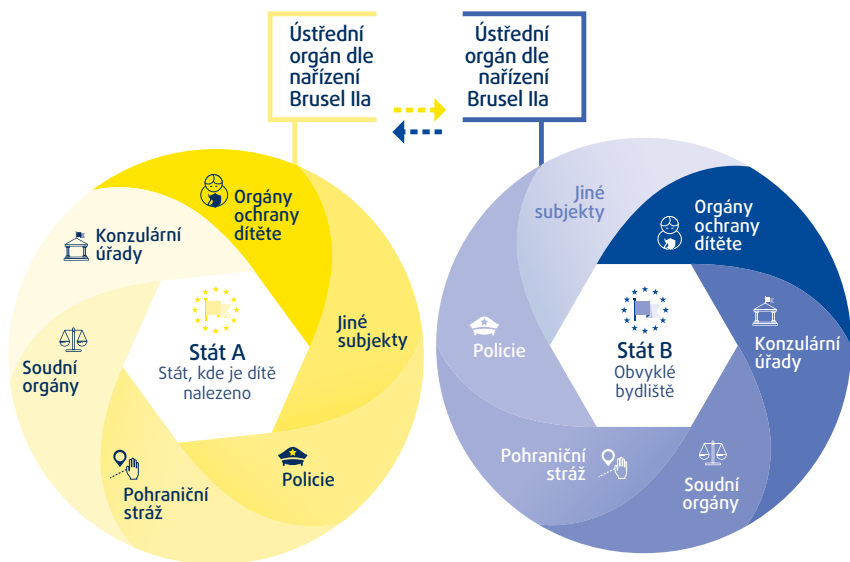
Nařízení Brusel IIa věnuje celou jednu kapitolu spolupráci mezi členskými státy EU. Článek 53 stanoví, že každý členský stát by měl určit jeden nebo více ústředních orgánů, které budou nápomocny při používání tohoto nařízení. V členských státech EU již byly jmenovány ústřední orgány pro používání Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980 a Haagské úmluvy o ochraně dětí z roku 1996. V některých členských státech EU podporují tytéž orgány i provádění nařízení Brusel IIa. Haagská konference zřídila neformální mezinárodní haagskou síť soudců, která funguje v záležitostech mezinárodní ochrany dětí jako komunikační kanál a styčné místo pro spolupráci

s dalšími soudci v rámci jejich jurisdikcí a se soudci v jiných smluvních státech, jakož i s jejich vnitrostátními ústředními orgány.

→ *Příloha 3: Obsahuje odkaz na seznam kontaktů ústředních orgánů.*

Aby mohly ústřední orgány vykonávat své povinnosti, musí udržovat úzký vztah s různými organizacemi na úrovni členských států, jako jsou například orgány ochrany dítěte, soudní orgány, policie, státní zastupitelství a poskytovatelé služeb. Jak je znázorněno na **obrázku 13**, může tato spolupráce zahrnovat několik různých organizací.

Obrázek 13: Skupiny, které mohou být zapojeny do vnitrostátní a nadnárodní spolupráce

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Z hodnocení provádění nařízení Brusel IIa vyplynulo, že jeden z problémů při účinné koordinaci představuje skutečnost, že některé ústřední orgány nemají dostatek zdrojů. Pokud by EU a její členské státy posílily ústřední orgány, přispělo by to významným způsobem k ochraně kategorií dětí, na něž se tyto praktické pokyny vztahují.

Zapojení ústředních orgánů je někdy vnímáno jako zdoluhavé. Proto často komunikace probíhá přímo a neprochází přes žádný z ústředních orgánů, aby se tak předešlo

zpožděním. Například sociální služby nebo orgány ochrany dítěte se mohou v naléhavých případech obrátit přímo na orgány ochrany dítěte v zemi původu nebo obvyklého bydliště dítěte a požádat o posouzení sociální situace dítěte, případně se mohou vzájemně kontaktovat policejní orgány různých členských států EU za účelem objasnění totožnosti dítěte.

Ústřední orgány zřízené podle [nařízení Brusel IIa](#) mohou případně tam, kde je to významné pro vyhovění konkrétní žádosti podle tohoto nařízení:

- fungovat jako ústřední bod pro veškerou komunikaci mezi příslušnými orgány v jednom členském státě EU a příslušnými orgány v jiném členském státě nebo
- usnadňovat kontakt mezi příslušnými orgány odpovědnými za konkrétní případ a umožňovat jim přímou komunikaci.

O jejich konkrétní úloze by se mělo rozhodovat podle konkrétní situace v jednotlivých zemích, podle lidských a finančních zdrojů, které mají ústřední orgány k dispozici, a na základě okolností daného případu. Ústřední orgány budou zpravidla upřednostňovat velmi naléhavé případy.

Ústřední orgány by mohly mít obecný přehled o případech, na nichž se podílely, včetně případů již uzavřených, a mít povědomí o úloze a schopnostech partnerských orgánů a agentur. Členské státy EU by měly určit, jakým způsobem spolu budou ústřední orgány a další orgány v dané zemi komunikovat a vzájemně se koordinovat.

Článek 55 [nařízení Brusel IIa](#) stanoví, že ústřední orgány musí v jednotlivých případech na žádost shromažďovat a vyměňovat si informace o situaci dítěte, o probíhajících řízeních a o rozhodnutích týkajících se dítěte. Jednou z jejich klíčových úloh je usnadňovat komunikaci soudů v různých členských státech v určitých případech týkajících se rodičovské zodpovědnosti (čl. 55 písm. c) a d)). Článek 56 uvádí možnost dočasně umístit dítě v jiném členském státě EU, což je opatření, které vyžaduje předchozí souhlas tohoto státu.

Členské státy EU mohou v rámci procesu určování trvalého řešení předkládat nebo přijímat například následující žádosti:

- zprávy o sociální situaci dítěte,
- informace o tom, kde se nachází dítě a jeho rodina, je-li to nezbytné pro vyhovění konkrétní žádosti podle [nařízení Brusel IIa](#),

- jednání o konkrétním případě se všemi zúčastněnými stranami, jedná-li se o přeshraniční případ,
- jednání o přechodu soudní příslušnosti,
- navázání kontaktu s rodinou a doprovod dítěte při návštěvě jeho rodiny,
- poskytnutí dokumentace, jako je například identifikační číslo, školní vysvědčení nebo rodný list,
- informace o předchozích řízeních týkajících se rodičovské zodpovědnosti nebo o předchozích vyšetřováních v rámci prosazování práva,
- informace o alternativních možnostech péče v případech, kdy o dítě nejsou schopni pečovat rodiče,
- přijetí okamžitých opatření.

Model nadnárodního mechanismu předávání

Mezinárodní organizace pro migraci zahájila provoz on-line platformy, která obsahuje model nadnárodního mechanismu předávání vytvořený jako jeden z výsledků strategie EU pro vymýcení obchodu s lidmi 2012–2016.

Tato platforma přispívá k zajištění toho, aby oběti obchodování s lidmi měly v průběhu celého procesu přístup ke svým právům, a to zejména v případě přeshraničního předávání. Propojuje experty a odborníky z různých zemí, kteří se podílejí na identifikaci, předávání, poskytování pomoci, navrácení a monitorování pomoci obětem obchodování s lidmi.

Více informací viz Mezinárodní organizace pro migraci (2017), [Transnational referral mechanism model – TRM](#) (Model nadnárodního mechanismu předávání – TRM).

Nadnárodní ochrana dětí

Sekretariát Rady států Baltského moře vypracoval pokyny a praktickou příručku o ochraně dětí v případech zahrnujících nadnárodní prvek, které popisují praktické prvky spolupráce mezi členskými státy.

Více informací viz Rada států Baltského moře (2015), [Guidelines for promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases](#) (Pokyny týkající se podpory lidských práv a nejlepšího zájmu dítěte v nadnárodních případech ochrany dětí), a [Transnational child protection: practical guide for caseworkers and case officers](#) (Nadnárodní ochrana dítěte: praktická příručka pro sociální pracovníky a vyšetřující úředníky).

Další mechanismy spolupráce mezi členskými státy EU

Kromě ústředních orgánů zřízených podle článku 53 nařízení Brusel IIa existují i další mechanismy spolupráce, například:

- **Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci.** Jedná se o flexibilní síť zřízenou rozhodnutím 2001/470/ES, která sdružuje vnitrostátní soudní orgány. Mezi její hlavní úkoly patří vyřizování případů mezi vnitrostátními kontaktními místy, usnadnění přeshraničního přístupu ke spravedlnosti prostřednictvím informací, jmenování styčných soudců a hodnocení a sdílení zkušeností s fungováním konkrétních právních nástrojů EU v občanských a obchodních věcech. Články 54 a 58 nařízení Brusel IIa popisují situace, kdy by ústřední orgány, které jsou členy této sítě, měly tuto síť využívat ke vzájemné komunikaci. Pravidelné využívání této sítě může přispět k účinnější spolupráci mezi soudci a ústředními orgány i mezi soudci samotnými.
- **Evropský soudní atlas.** Ten pomáhá lidem vyhledávat příslušné občanskoprávní soudy a kontaktní údaje v jiných členských státech EU.

→ Více informací o justiční spolupráci v občanských věcech viz [portál e-Justice – spolupráce v občanských věcech](#).

Dokazování

Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 (jehož změnu navrhla Evropská komise v květnu 2018) upravuje spolupráci soudů v různých členských státech EU při dokazování v občanskoprávních a obchodních věcech, včetně otázek rodinného práva. Soud může buď požádat příslušný soud jiného členského státu o provedení dokazování, nebo o to, aby směl v tomto jiném členském státě EU provést dokazování přímo. Uvedené nařízení navrhuje dokazování prostřednictvím videokonferencí a telefonních konferencí. Na [portálu e-Justice](#) lze nalézt celou řadu dokumentů, kontaktů a získaných poznatků, jakož i vnitrostátních informací o tom, kde je k dispozici potřebné vybavení. Uvedeny jsou zde i pokyny k využívání [videokonferencí](#), které mají zjednodušit a podpořit komunikaci mezi justičními orgány v různých členských státech EU, a to jak pro občanskoprávní, tak pro trestněprávní účely.

Dvoustranné dohody o spolupráci

Některé členské státy EU přijaly dvoustranné dohody, které výslovně upravují ochranu a přemísťování v případě, že se děti, které jsou státními příslušníky jejich země,

nacházejí v jiném členském státě EU. Dvoustranné dohody však nemusí vždy obsahovat dostatečné procesní záruky a mohou orgánům bránit v účinné ochraně dítěte. Členské státy EU by měly pokud možno využívat stávající struktury vytvořené všemi členskými státy EU a pro všechny členské státy EU v právním rámci EU. Členské státy EU by se měly vyvarovat vytváření paralelních struktur. U paralelních struktur hrozí, že budou poskytovat podporu pouze v části případů, přičemž budou některé děti opomíjet, vytvářet dvojí standardy a oslabovat mechanismy zřízené podle [nařízení Brusel IIa](#) a [Haagské úmluvy z roku 1996](#).

Problematika trestního práva

U některých trestných činů stanoví právo EU pravidla pro určení příslušnosti. Je tomu tak například u obchodování s lidmi. Podle čl. 10 odst. 1 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) musí členské státy přijmout opatření nezbytná ke stanovení své soudní příslušnosti v případě, že:

- trestný čin byl spáchán zcela nebo zčásti na jejich území nebo
- pachatel je jejich státním příslušníkem.

Jiné možnosti rozšíření soudní příslušnosti ve vztahu k trestným činům spáchaným mimo území členského státu jsou uvedeny v čl. 10 odst. 2 a v čl. 10 odst. 3 uvedené směrnice.

Děti, které jsou účastníky řízení jako oběti nebo svědkové, budou mít v každém případě nárok na zvláštní ochranu a podpurná opatření, právní pomoc a zastupování a odškodnění.

→ Více informací viz rovněž [opatření č. 8: Podpora dítěte v průběhu soudního řízení](#)

Obecně lze říci, že EU vyvinula různé nástroje pro policejní a justiční spolupráci, které fungují na různých úrovních. Za prvé, agentury EU jako Europol a Eurojust poskytují operativní a jinou podporu členským státům v situacích s přeshraničním prvkem.

Jak Eurojust podporuje soudní orgány

Eurojust zprostředkovává spolupráci a koordinaci soudních orgánů při vyšetřování a stíhání v členských státech v případech, kdy se tyto orgány zabývají závažnou přeshraniční a organizovanou trestnou činností včetně obchodování s lidmi. Eurojust vybízí vnitrostátní orgány,

aby jej zapojovaly do všech přeshraničních případů obchodu s lidmi s přihlédnutím k jejich složitosti a naléhavosti, pokud jde o identifikaci a ochranu všech obětí, zejména dětí, a současně usilovaly o stíhání a likvidaci celého řetězce obchodování s lidmi.

Eurojust určil pro otázky ochrany dětí kontaktní místo, které provádí řadu činností včetně: i) zajišťování přístupu Eurojustu k osvědčeným postupům v této oblasti; ii) sledování práce vnitrostátních orgánů, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů v oblasti ochrany dětí a iii) vedení statistických přehledů všech případů, kterými se Eurojust v souvislosti s tímto tématem zabývá.

Eurojust pořádá koordinační schůzky, při nichž se setkávají vnitrostátní justiční orgány z různých zemí u jednoho stolu. Cílem je usnadnit výměnu informací, vyřizování žádostí o vzájemnou právní pomoc nebo provádění donucovacích opatření (tj. příkazů k prohlídce a zatýkacích rozkazů), prevenci konfliktů jurisdikcí, souvisejících otázek či jiných právních či důkazních problémů nebo jejich řešení. Při koordinačních schůzkách mohou účastníci snadno projednat a dohodnout vyšetřovací úkony a strategie stíhání.

Další nástroj používaný ve složitých případech, které vyžadují výměnu informací v reálném čase v souvislosti s rozsáhlými opatřeními prováděnými současně v několika zemích (např. zatýkání, prohlídky, zajišťování důkazů nebo zabavování majetku), představuje koordinační centrum Eurojustu. Koordinační centra neustále vzájemně propojují všechny zúčastněné orgány prostřednictvím specializovaných telefonních linek a počítačů, a prostřednictvím Eurojustu probíhá rychlé předávání informací z jednoho orgánu do druhého.

Příslušný vnitrostátní orgán členského státu se může ohledně konkrétního trestního případu obrátit na odpovídající národní sekci v Eurojustu. Tato národní sekce otevře v rámci Eurojustu případ pro všechny zúčastněné členské státy, případně i pro třetí země.

Více informací viz [webové stránky Eurojustu](#).

Jak Europol podporuje orgány činné v trestním řízení

Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol) podporuje donucovací orgány členských států při předcházení všem formám závažné mezinárodní organizované trestné činnosti a v boji proti nim. Členským státům EU poskytuje podpůrné služby od usnadnění zabezpečené výměny údajů až po poskytování operativní a strategické analýzy, odborných znalostí a operativní podpory při trestním vyšetřování.

Europol podporuje činnosti členských států v oblasti vymáhání práva těmito způsoby: usnadňuje výměnu informací mezi Europolem a styčnými důstojníky vyslanými do Europolu členskými státy a zeměmi, jež s Europolem uzavřely dohodu o spolupráci (ti slouží jako propojovací článek mezi vyšetřovateli členských států a odborníky Europolu), poskytuje členským státům operativní analýzu a podporu při jejich operacích, poskytuje odborné znalosti a technickou podporu při vyšetřování a operacích prováděných v rámci EU pod dohledem členských států, které za ně nesou právní odpovědnost, vytváří strategické zprávy (např. posouzení hrozeb) a analýzu trestné činnosti na základě informací a zpravodajství poskytovaných členskými státy nebo shromážděných z jiných zdrojů.

Projekt analýzy (AP) Phoenix je operativní projekt Europolu, který se zabývá obchodováním s lidmi v rámci Evropského centra pro boj proti závažné organizované trestné

činnosti. Konkrétním úkolem projektu AP Phoenix je podporovat příslušné orgány členských států EU, jakož i institucí EU a přidružených zemí mimo EU a mezinárodních organizací při předcházení a potírání forem trestné činnosti, které spadají do mandátu Europolu v souvislosti s obchodováním s lidmi. Jednu z hlavních priorit v rámci projektu AP Phoenix představuje obchodování s dětmi. Projekt umožňuje uchovávání a zpracovávání údajů a informací o obětech obchodování s lidmi, a to jak z řad dospělých, tak z řad dětí, jakož i osob podezřelých ze spáchání trestného činu pro operativní účely.

Informace včetně osobních údajů podezřelých a obětí si lze s projektem AP Phoenix i se všemi ostatními zúčastněnými stranami bezpečně vyměňovat prostřednictvím nástroje Europolu pro úřední komunikaci – aplikace sítě pro bezpečnou výměnu informací (SIENA), která je k dispozici všem členským státům. Centralizace informací v databázi Europolu má zjevný a přímý přínos pro vyšetřování *ad hoc*. Umožňuje také Europolu získat úplný a zevrubný zpravodajský obraz o obchodování s lidmi v celé Evropě.

Europol je schopen podporovat příslušné orgány členských států při předcházení závažné trestné činnosti dotýkající se dvou nebo více členských států a v boji proti ní. V současné době Europol poskytuje podporu na požádání. Článek 6 *nařízení o Europolu* však umožňuje Europolu, aby požádal příslušné orgány členských států o zahájení vyšetřování.

Více informací viz [webové stránky Europolu](#).

Jak CEPOL podporuje orgány činné v trestním řízení a jiné orgány

Agentura EU pro vzdělávání a výcvik v oblasti prosazování práva (CEPOL) je agentura Evropské unie, která se věnuje rozvoji, realizaci a koordinaci vzdělávání a výcviku pracovníků donucovacích orgánů. Agentura CEPOL pořádá pobytové kurzy a provozuje on-line moduly a jeden on-line kurz o obchodování s lidmi, který se zaměřuje také na obchodování s dětmi. CEPOL má rovněž k dispozici výměnný program typu Erasmus, který umožňuje pracovníkům orgánů činných v trestním řízení strávit jeden týden s jejich protějšky v jejich zemi a vzájemně si vyměňovat znalosti a osvědčené postupy.

Více informací viz [webové stránky agentury CEPOL](#).

Kromě podpory, kterou poskytují agentury EU, existuje i celá řada právních nástrojů EU, které zlepšují a usnadňují spolupráci mezi donucovacími orgány a soudy, jako je například [evropský zatýkácí rozkaz](#) a [evropský vyšetřovací příkaz](#). [Evropská úmluva o vzájemné pomoci](#) stanoví formu a metody spolupráce mezi členskými státy EU ve vztahu k trestnímu řízení. Mezi vybrané zdroje, které jsou k dispozici pro podporu spolupráce mezi členskými státy EU, patří například:

- **Evropská soudní síť pro trestní věci:** EU zavedla tento nástroj s cílem vytvořit síť národních kontaktních míst pro usnadnění justiční spolupráce v trestních věcech. Zahnuje styčné soudce.

- **Evropský soudní atlas:** pomáhá vyhledávat příslušné občanskoprávní soudy a kontaktní údaje v jiných členských státech EU.
- **Společné vyšetřovací týmy (SVT):** tento nástroj spolupráce je založen na dohodě mezi příslušnými orgány dvou nebo více členských států EU (soudními, tj. soudci nebo státními zástupci, a orgány činnými v trestním řízení), která je uzavřena na omezenou dobu a za konkrétním účelem s cílem provádět trestní vyšetřování v jednom nebo více dotčených státech. Tyto týmy umožňují přímé shromažďování a výměnu informací a důkazů bez potřeby využívat tradiční kanály vzájemné právní pomoci. Společné vyšetřovací týmy jsou účinným nástrojem spolupráce, který usnadňuje koordinaci vyšetřování a stíhání vedeného souběžně v několika členských státech nebo v případech s přeshraničním rozměrem. Eurojust a Europol se mohou do společných vyšetřovacích týmů zapojit jak samostatně, tak společně.

Praktický průvodce pro společné vyšetřovací týmy

Sít společných vyšetřovacích týmů vypracovala společně s Europolem a Eurojustem praktického průvodce pro společné vyšetřovací týmy. Ten poskytuje poradenství, pokyny, užitečné informace a odpovědi na často kladené dotazy osob z praxe. Sekretariát sítě společných vyšetřovacích týmů podporuje národní odborníky působící v této síti a sídlí v rámci Eurojustu v Haagu.

Více informací viz Rada Evropské unie, Praktický průvodce pro Společné vyšetřovací týmy, 2017, který je dostupný ve všech úředních jazycích EU na [webových stránkách Europolu](#).

- **Evropský informační systém rejstříků trestů (ECRIS):** jedná se o nástroj, který poskytuje soudcům, státním zástupcům a příslušným správním orgánům snadný přístup k uceleným informacím o dřívější trestné činnosti kteréhokoli občana EU bez ohledu na to, ve kterém členském státě byla daná osoba v minulosti odsouzena.
- **Evropský informační systém rejstříků trestů státních příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti (ECRIS-TCN):** po vytvoření tento systém doplní stávající Evropský informační systém rejstříků trestů pro občany EU (ECRIS). Příslušným vnitrostátním orgánům dá přístup do systému informačních technologií, který bude obsahovat informace o totožnosti státních příslušníků zemí mimo EU, zemí Evropského hospodářského prostoru a švýcarských státních příslušníků odsouzených trestním soudem v Evropské unii. Součástí informací o totožnosti budou alfanumerické údaje a údaje o otiscích prstů.

Vzorové memorandum o porozumění

Pracovní skupina Rady států Baltského moře pro boj proti obchodování s lidmi vypracovala vzorové memorandum o porozumění s cílem zlepšit spolupráci mezi orgány činnými v trestním řízení a poskytovateli služeb nebo nevládními organizacemi. Toto memorandum slouží jako šablona, kterou je nutno upravit podle situace v daném státě.

Více informací viz *Rada států Baltského moře (2011)*, *Model memorandum of understanding (Vzorové memorandum o porozumění)*.

→ Více informací o justiční spolupráci v trestních věcech viz *portál e-Justice – spolupráce v trestních věcech*.

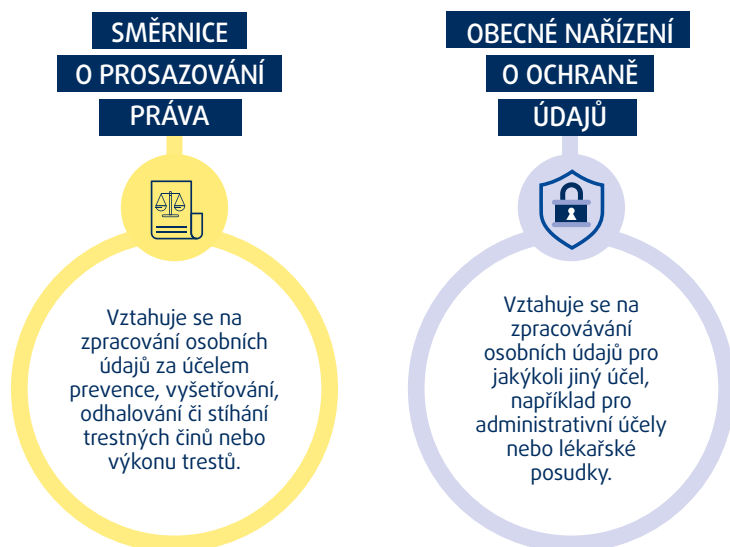
Důvěrnost, ochrana údajů a sdílení informací

Vzhledem k potřebě sdílet informace s více zúčastněnými orgány v rámci různých členských států EU i napříč těmito státy, nazírané s ohledem na právo dítěte na respektování soukromého života a právo na ochranu osobních informací, musí orgány zvážit postupy, které respektují soukromí dítěte a chrání důvěrné informace.

Článek 8 *Listiny základních práv Evropské unie* zakotvuje právo na ochranu osobních údajů a článek 7 zakotvuje právo na respektování soukromého a rodinného života. Právo EU obsahuje dva nástroje, které jsou významné pro tuto příručku a které vstoupily v platnost v květnu 2018: *obecné nařízení o ochraně osobních údajů* (nařízení (EU) 2016/679 známé rovněž jako GDPR) a *směrnici o ochraně údajů používaných policií a orgány činnými v trestním řízení* (směrnice (EU) 2016/680 známá rovněž jako směrnice o prosazování práva).

Jak je patrné z *obrázku 14*, pokud příslušný orgán zpracovává osobní údaje pro účely prevence, vyšetřování, odhalování či stíhání trestných činů, použije se *směrnice (EU) 2016/680*. Pokud příslušné orgány zpracovávají osobní údaje pro jiné než výše uvedené účely, použije se obecný režim podle *obecného nařízení o ochraně osobních údajů*.

Obrázek 14: Oblast působnosti obecného nařízení o ochraně osobních údajů a směrnice o prosazování práva

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Některá ustanovení jsou v obou těchto právních nástrojích stejná nebo podobná. Jako výchozí bod pro jakékoli zpracování údajů slouží zásady zákonnosti a korektnosti, účelového omezení, minimalizace údajů, omezení uložení, přesnosti údajů, integrity a důvěrnosti údajů (článek 5 obecného nařízení o ochraně osobních údajů, článek 4 směrnice o prosazování práva). Kromě toho lze většinu práv subjektu údajů uplatnit podle obou uvedených předpisů (viz články 12 až 23 obecného nařízení o ochraně osobních údajů a články 12 až 18 směrnice o prosazování práva). Při předcházení a vyšetřování trestné činnosti podléhají práva každého jednotlivce zvláštním omezením, neboť by mohla ohrozit probíhající vyšetřování a postupy. Povinnosti správců údajů, pokud jde o oznámení o porušení zabezpečení údajů (články 33 až 34 obecného nařízení o ochraně osobních údajů, články 30 a 31 směrnice o prosazování práva) nebo záznamy o činnostech zpracování (článek 30 obecného nařízení o ochraně osobních údajů, článek 24 směrnice o prosazování práva) jsou v obou uvedených kontextech obdobné.

Děti zasluhují zvláštní ochranu, protože si mohou být méně vědomy rizik a důsledků spojených se zpracováním údajů. Pokud jsou informace a sdělení o zpracování

údajů určeny dítěti, měly by být podávány za použití jasných a jednoduchých jazykových prostředků, aby jim děti snadno porozuměly (článek 12 obecného nařízení o ochraně osobních údajů).

Příručka o evropských právních předpisech v oblasti ochrany údajů

Příručka agentury FRA, evropského inspektora ochrany údajů (EIOÚ) a Rady Evropy uvádí přehled platných právních rámců EU a Rady Evropy v oblasti ochrany údajů včetně obecného nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR) a směrnice o prosazování práva. Vysvětluje rovněž klíčovou judikaturu a shrnuje významná rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie (SDEU) a Evropského soudu pro lidská práva. Tato příručka bude k dispozici ve všech jazycích EU.

Více informací viz FRA (2018), Handbook on European data protection law (Příručka o evropských právních předpisech v oblasti ochrany údajů).

Potřeba zachovávat důvěrnost, soukromí a pravidla pro ochranu údajů nebrání sdílení informací za účelem ochrany dítěte za předpokladu, že jsou dodrženy určité záruky. **Obecné nařízení o ochraně osobních údajů** stanoví, že je zákonné sdílet informace za účelem ochrany životně důležitých zájmů subjektu údajů (v tomto případě dítěte) nebo za účelem splnění úkolu prováděného ve veřejném zájmu nebo při výkonu veřejné moci (článek 6 obecného nařízení o ochraně osobních údajů).

Při poskytování pomoci dětem bez rodičovské péče, které potřebují ochranu, zahrnuje právo na respektování soukromého života, ochranu osobních údajů a důvěrnost v praxi následující aspekty:

- Pokud orgány shromažďují osobní údaje o dítěti, musí být dítěti poskytovány informace stručným, transparentním, srozumitelným a snadno přístupným způsobem za použití jasných a jednoduchých jazykových prostředků.
- Shromážděné informace musí být přiměřené, důležité a omezené na nezbytný rozsah s ohledem na daný případ a účel.
- Informace nesmí být nikdy sdíleny s osobami, které k danému případu nemají žádný vztah; je třeba vyhnout se poskytování osobních údajů, které by mohly vést k identifikaci dítěte, veřejnosti nebo sdělovacím prostředkům.
- Zaznamenané informace musí být přesné a v případě potřeby aktualizované.

- Děti musí být informovány o tom, jaké informace budou sdíleny s kým a proč; odborníci na ochranu dítěte by měli po konzultaci s opatrovníkem získat souhlas dítěte s výjimkou případů, kdy to není bezpečné nebo vhodné.
- Tyto informace lze sdílet i bez souhlasu, je-li to nezbytné k ochraně životně důležitých zájmů dítěte nebo jiné osoby; je třeba vést záznamy o tom, jaké informace byly poskytnuty a komu.
- Zapojené orgány ochrany dítěte by mohly instruovat ústřední orgány ohledně toho, jak sdílet informace s druhým členským státem EU tak, aby zůstalo zajištěno soukromí (např. nahrazení jmen kódy).
- Orgány musí dodržovat vnitrostátní pravidla pro uchovávání údajů a nesmí údaje uchovávat déle, než je nezbytně nutné.
- Je nutno mít k dispozici opatření k zajištění bezpečnosti a k prevenci ztráty, zničení nebo poškození. Lze například kódovat vyšetřovací spisy a nepoužívat jméno dané osoby; používají-li se tištěné dokumenty, měly by být uchovávány pod zámekem a na bezpečném místě; elektronické soubory by měly být chráněny pomocí individuálních hesel s omezeným přístupem a měly by být zajištěny na bezpečných serverech, nikdy na soukromých počítačích, paměťových jednotkách USB nebo jiných zařízeních na ukládání dat.

Opatření č. 8: Podpora dítěte v průběhu soudního řízení

Dítě, které se stalo obětí obchodování s lidmi, zneužívání nebo vykořisťování nebo které z jiného důvodu potřebuje ochranu, může být účastníkem různých druhů občanskoprávních řízení. Dítě může být v první řadě účastníkem trestního řízení vedeného proti osobě nebo osobám, které dítě využívaly k obchodování s lidmi, zneužívaly je nebo je vykořisťovaly, a to jako oběť nebo jako svědek. Řízení se však může týkat i otázek občanského nebo správního práva, jako je například odškodnění, vzdělání, rodičovská zodpovědnost, posouzení věku, jmenování opatrovníka nebo umístění do pěstounské nebo ústavní péče.

Právo EU přiznává konkrétní práva a záruky dětem, které se staly obětí trestného činu, a některé záruky i dětským svědkům některých trestných činů, jako je například pohlavní zneužívání nebo obchodování s lidmi. Právní předpisy EU obsahují podrobné záruky pro děti, které jsou účastníky trestního řízení, avšak

nikoli správních, nebo zejména občanskoprávních soudních řízení, které se řídí především vnitrostátním právem.

Trestní řízení

Výpověď před trestním soudem v roli oběti nebo svědka může být stresující zkušeností pro kohokoli, tím spíše pak pro dítě. Dětem je třeba poskytovat právní a sociální podporu před zahájením řízení, v jeho průběhu i po jeho skončení. To usnadní jejich účast i shromažďování dostatečných důkazů a úspěšné stíhání pachatelů. Sníží se tím také riziko újmy pro dítě.

Konec kultury beztrestnosti za obchodování s lidmi

„V souvislosti s obchodováním s lidmi se objevuje kultura beztrestnosti, kdy osoby zapojené do modelu trestné činnosti nebo do řetězce obchodování s lidmi nečelí žádným následkům svých činů. Zatýkáni, trestní stíhání a odsouzení pachatelů trestné činnosti a fakt, že za své činy nesou odpovědnost, posilují obecné i konkrétní odstrašující účinky a fungují jako prvek prevence. To se týká nejen obchodníků s lidmi, ale i jejich spolupachatelů a osob, které vědomě využívají služeb poskytovaných oběťmi. Kulturu beztrestnosti podporují nedostatky v právních předpisech nebo nedůsledné uplatňování právních předpisů, které již existují. Boj proti kultuře beztrestnosti a zvyšování odpovědnosti spočívá v posílení počtu vyšetřování, stíhání a trestání nejen obchodníků s lidmi, ale i těch, kteří z této trestné činnosti těží a dopouštějí se vykořisťování obětí.“

Evropská komise (2018), Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell (Spolupráce při řešení obchodování s lidmi: klíčové pojmy ve zkratce), s. 5.

Právo EU poskytuje záruky dětským obětem

EU v zájmu ochrany dětí a předcházení sekundární viktimizaci definovala v několika nástrojích komplexní soubor procesních záruk pro dětské oběti trestných činů. **Tabulka 5** uvádí přehled záruk stanovených **směrnicí EU o boji proti obchodování s lidmi, směrnicí o pohlavním vykořisťování dětí a směrnicí o právech obětí**. Z této tabulky vyplývá, že uvedené záruky pro dětské oběti obchodování s lidmi nebo pohlavního vykořisťování jsou podobné těm, které stanoví právní předpisy EU pro dětské oběti trestných činů obecně.

Tabulka 5: Opatření na ochranu dětských obětí při trestním řízení stanovená v právu EU

Opatření	Právní nástroj EU		
	Směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi	Směrnice o právech obětí	Směrnice o pohlavním vykořisťování dětí
Bezplatné právní poradenství	Čl. 15 odst. 2	Čl. 9 odst. 3 písm. b)	Čl. 20 odst. 2
Bezplatné právní zastoupení	Čl. 15 odst. 2	Čl. 24 odst. 1 písm. c)	Čl. 20 odst. 2
Výslechy probíhají bez zbytečného prodlení	Čl. 15 odst. 3 písm. a)	Čl. 20 písm. a)	Čl. 20 odst. 3 písm. a)
Prostory upravené pro účely výslechů	Čl. 15 odst. 3 písm. b)	Čl. 23 odst. 2 písm. a)	Čl. 20 odst. 3 písm. b)
Výslechy jsou prováděny vyškolenými odborníky	Čl. 15 odst. 3 písm. c)	Čl. 23 odst. 2 písm. b)	Čl. 20 odst. 3 písm. c)
Výslechy vede tatáž osoba	Čl. 15 odst. 3 písm. d)	Čl. 23 odst. 2 písm. c)	Čl. 20 odst. 3 písm. d)
Minimalizace počtu výslechů	Čl. 12 odst. 4 písm. a) a čl. 15 odst. 3 písm. e)	Čl. 20 písm. b)	Čl. 20 odst. 3 písm. e)
Právo být doprovázen svým zástupcem nebo jinou dospělou osobou	Čl. 15 odst. 3 písm. f)	Čl. 3 odst. 3 a čl. 20 písm. c)	Čl. 20 odst. 3 písm. f)
Videozáznamy z výslechů	Čl. 15 odst. 4	Čl. 24 odst. 1 písm. a) a čl. 23 odst. 3 písm. a)	Čl. 20 odst. 4
Jednání s vyloučením veřejnosti	Čl. 15 odst. 5 písm. a)	Čl. 23 odst. 3 písm. d)	Čl. 20 odst. 5 písm. a)
Jednání prostřednictvím videospojení	Čl. 15 odst. 5 písm. b)	Čl. 23 odst. 3 písm. b)	Čl. 20 odst. 5 písm. b)
Programy na ochranu svědků	Čl. 12 odst. 3	–	–

Pozn.: – = nepoužije se.

Zdroj: Agentura FRA, 2019.

Směrnice o právech obětí stanoví řadu ochranných mechanismů, které se vztahují na všechny oběti trestných činů včetně dětí. Navíc obsahuje zvláštní záruky pro děti. Tato směrnice uvádí, že u dětí musí být v důsledku jejich zranitelnosti vůči sekundární viktimizaci provedeno individuální posouzení s cílem zjistit jejich potřeby zvláštní ochrany (článek 22). Podle čl. 22 odst. 4 se u dětských obětí předpokládá, že mají

potřeby zvláštní ochrany v důsledku své zranitelnosti vůči sekundární a opakované viktimizaci, zastrasování a odvetě. To jim dává právo na všechna ochranná opatření při trestním řízení určená všem obětem s potřebami zvláštní ochrany, která jsou uvedena v článku 23, jakož i na zvláštní záruky pro děti uvedené v článku 24.

Ustanovení o netrestání

Dětská oběť zneužívání nebo vykořisťování se mohla sama dopustit trestného činu, jako je například krádež nebo trestný čin související s prostitucí, držení falešných dokladů totožnosti nebo podvod se sociálními dávkami.

Pokud orgány nebo jiné organizace přijdou do styku s dítětem bez rodičovské péče, které potřebuje ochranu, mělo by být prioritou zajistit bezpečnost tohoto dítěte, poskytnout mu ochranu, zvážit jeho nejlepší zájmy a zajistit mu přístup k právům a zárukám, na něž má nárok.

V případě dětských obětí obchodování s lidmi nebo obětí pohlavního vykořisťování obsahují právní předpisy EU ustanovení o netrestání. Podle článku 8 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) a článku 14 [směrnice o pohlavním vykořisťování dětí](#) musí členské státy zajistit, aby příslušné vnitrostátní orgány měly pravomoc trestně nestíhat oběti s lidmi nebo jim neukládat tresty. Tato ustanovení o netrestání se týkají trestných činností, které byly oběti přinuceny spáchat v přímém důsledku trestného činu, jehož oběťmi se staly. Ustanovení o netrestání je zakotveno rovněž v článku 26 [Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi](#).

Povinnost dítě netrestat je založena na skutečnosti, že dětská oběť obchodování s lidmi nebo pohlavního vykořisťování není nezávislá a nemůže se svobodně jednoznačně nebo informovaně rozhodnout nebo odolávat, je-li nucena ke spáchání trestného činu. Výklad povinnosti netrestat vstřícný vůči dítěti by znamenal, že pokud existuje úzká vazba mezi trestným činem a obchodováním s lidmi nebo zneužíváním, jehož se dítě stalo obětí, nemělo by být proti němu zahájeno trestní stíhání, případně by mělo být zastaveno.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Praktické provádění ustanovení o netrestání

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) vypracovala dokument, který zkoumá zásadu netrestání v právních předpisech a problémy při jejím provádění v praxi. Závěr tohoto dokumentu obsahuje praktické pokyny a formulaci politických

a legislativních doporučení.

Více informací viz Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) (2013), Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking (Politická a legislativní doporučení týkající se účinného provádění ustanovení o netrestání s ohledem na oběti obchodování s lidmi).

Odborníci, kteří přicházejí do kontaktu s dětmi, by měli být kvalifikovaní a odpovídajícím způsobem proškolení ohledně propojení potenciálních trestných činů spáchaných dítětem s trestnými činy obchodování s lidmi nebo pohlavního vykořisťování. Měli by mít na paměti, že k prokázání obchodování s dětmi není podle čl. 2 odst. 5 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) nutné prokazovat, že obchodníci s lidmi použili hrozby, síly či jiných forem nátlaku.

Odborníci se musí vyhýbat stereotypům a tomu, aby spojovali určité skupiny dětí, jako například skupiny určitého etnického původu nebo národnosti, s určitým druhem trestných činů nebo s trestnou činností obecněji. Každé dítě si v průběhu identifikace zaslouží přesné a nestranné posouzení. Řádná identifikace může zabránit sekundární traumatizaci dětí, kterou by mohly utrpět, pokud by byly předány do systému trestního soudnictví jako podezřelé osoby.

Děti, jež se ocitly v konfliktu se zákonem

V některých situacích mohou vnitrostátní orgány zahájit trestní řízení proti dítěti rovněž tak, že jeho případ postoupí prostřednictvím obvyklých postupů soudnictví pro mladistvé. V těchto případech by se uplatnily záruky stanovené ve [směrnici o procesních zárukách pro děti](#).

K postoupení do systémů soudnictví pro mladistvé by nemělo docházet příliš brzy, neboť to může zabránit identifikaci v případech, kdy dítě sdělí, že se stalo obětí, až v pozdější fázi. Orgány by měly vzít v úvahu historii dítěte, jeho sociální a rodinné zázemí a povinnost zajistit ochranu všem dětem bez diskriminace. Podle 9. bodu odůvodnění směrnice o procesních zárukách pro děti by dětem, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení, měla být věnována zvláštní pozornost, aby zůstal zachován potenciál jejich rozvoje a opětovného začlenění do společnosti.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Minimální věk trestní odpovědnosti

Organizace Child Rights International Network (CRIN) poskytuje aktualizované informace o minimálním věku trestní odpovědnosti v členských státech EU a v dalších evropských zemích.

Více informací viz Child Rights International Network (CRIN), Minimum ages of criminal responsibility in Europe (Minimální věk trestní odpovědnosti v Evropě).

Občanskoprávní řízení

Nařízení **Brusel IIa** se použije v případech umístění dítěte do pěstounské rodiny nebo ústavní péče, a to buď jako dočasné opatření podle článku 20, nebo jako dlouhodobé opatření, pokud se dítě již nachází v členském státě EU, který je soudně příslušný. Neobsahuje žádné konkrétní procesní záruky na ochranu dětí v občanskoprávním řízení. Ochranu dětí v občanskoprávním řízení upravují vnitrostátní právní předpisy. Jedinou výjimkou je povinnost vyslechnout dítě v případech mezinárodních únosů, jak je stanoveno v čl. 11 odst. 2. **Nařízení Brusel IIa** se však v současné době přezkoumává a v budoucnu bude vyžadovat výslech dítěte ve všech případech týkajících se rodičovské zodpovědnosti.

Článek 17 **směrnice o boji proti obchodování s lidmi** vyžaduje, aby oběti obchodování s lidmi měly přístup ke stávajícím systémům odškodnění obětí násilných trestných činů. Podle čl. 15 odst. 2 téže směrnice mají oběti právo na neprodlený přístup k bezplatnému právnímu poradenství a bezplatnému právnímu zastoupení, a to i za účelem uplatňování nároku na odškodnění.

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ INFORMACE?

Postupy na podporu dětí v soudním řízení

Záruky v trestním řízení se podle výzkumu agentury FRA zaměřeného na děti a soudnictví v členských státech EU jeví jako podrobnější než záruky v řízení občanskoprávním, pokud jde o přístup k právní pomoci, orgán odpovědný za výslech dítěte, způsob, jakým je dítě vyslechnuto a rozsah informací, které jsou dítěti poskytovány. U občanskoprávního řízení panuje větší rozdílnost: v závislosti na typu právního problému, o který se jedná, může být výslech dítěte povinný, nepovinný nebo nemusí být nijak upraven. Z výzkumu agentury FRA vyplývá, že využívání záruk je rovněž příliš často ponecháno na uvážení soudců nebo jiných subjektů a není založeno na posouzení konkrétních potřeb dítěte.

Více informací viz agentura FRA (2015), Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States (Justice vstřícná k dětem – perspektivy a zkušenosti odborníků

týkající se účasti dětí v občanskoprávních a trestních soudních řízeních v 10 členských státech EU).

Záruky na podporu dítěte

Každý zúčastněný odborník musí v praxi uplatnit všechny soubory záruk stanovených v právních předpisech EU a členských států. Tato příručka navíc navrhuje i jiná opatření, která sice nejsou závazná, ale mohou dítě v průběhu soudního řízení podpořit.

Procesní záruky zaměřené na ochranu dítěte a zabránění opakované traumatizaci jsou důležité nejen v trestním řízení, ale jsou nezbytné i v řízení občanskoprávním s cílem zabránit kontaktu mezi dětskou obětí a pachateli. To je důležité zejména v okamžiku, kdy byli do obchodování s dítětem nebo jeho zneužívání zapojeni i jeho rodiče. [Pokyny Rady Evropy o justici vstřícné k dětem](#) proto poskytují nezávazné pokyny pro všechny druhy řízení týkajících se dětí včetně řízení trestního, občanského a správního.

Barnahus

V roce 1998 vznikl na Islandu první Barnahus (Dům dětí) v Evropě, jehož cílem je zajistit ochranu dětských obětí a svědků násilí pomocí zásahů šetrných k dítěti a rychlého přístupu ke spravedlnosti a péči. Předpokládá se, že do roku 2019 bude jedna nebo více institucí typu Barnahus fungovat ve více než 20 zemích. Regionální instituce, evropské hnutí Barnahus a síť PROMISE usilují o to, aby v souladu s evropskými standardy bylo zřízeno ještě více Barnahusů.

Hlavní zásadou, na níž je hnutí Barnahus založeno, je účastnické právo dítěte být vyslyšeno a na to, aby mu byly poskytnuty odpovídající informace. Další důležitou zásadou, kterou je nutno uplatňovat ve všech fázích vyšetřování, diagnostiky, posuzování potřeb a poskytování služeb, je multidisciplinární spolupráce a spolupráce mezi agenturami například v oblasti prosazování práva, trestního soudnictví, ochrany dětí a sociálních a zdravotnických služeb s cílem zabránit opětovné traumatizaci dítěte a zajistit, aby byly výsledky v jeho nejlepším zájmu. Zcela zásadní je přivést dítě ke sdělení informací, a je nesmírně důležité, aby byl forenzní výslech veden podle protokolu založeného na důkazech a aby byl při prohlášení dítěte z hlediska důkazní platnosti dodržen řádný postup, přičemž je třeba předejít tomu, aby dítě bylo během soudního řízení nuceno svou výpověď opakovat. Projekt PROMISE vypracoval normy kvality, které používá většina institucí typu Barnahus.

Více informací viz [Promise Project](#).

Odborníci v oblasti práva a sociální práce, kteří byli dotazováni pro účely [průzkumu agentury FRA o justici vstřícné k dětem](#), vyjádřili řadu obav, které jsou společné jak pro občanskoprávní, tak i pro trestní řízení. Stejně obavy projevovaly i dotazované děti. Dotazovaní odborníci doporučili uplatňování procesních záruk rovnocenně vůči všem dětem včetně těch, které jsou účastníky občanskoprávního řízení. Děti, které jsou

účastníky jak trestního, tak občanskoprávního řízení – jako jsou případy opatrovnictví v souvislosti s případy zneužívání – si stěžují, že procesní záruky, které jsou dostupné v trestním řízení, nejsou dostupné v řízení občanskoprávním.

Četná doporučení či návrhy, které z tohoto výzkumu vyplynuly, mohou přesahovat rámec požadavků jednotlivých nástrojů práva EU, mohly by však tvořit součást vnitrostátního právního rámce.

Orgány, které pracují s dětmi v občanskoprávním nebo trestním řízení, mohou požadavky práva EU pojmout jako výchozí bod a doplnit je o opatření vedoucí k odstranění nedostatků, které vyplynuly z výzkumu agentury FRA. Měly by zvážit následující opatření:

- ✓ **Zajistit vysoce kvalitní chování odborníků.** Respektující, vstřícné a empatické chování odborníků je nejdůležitějším předpokladem pro to, aby byl prožitek dítěte co nejméně problémový a co nejužitečnější. Odborníkům je nutno poskytnout školení a praktické pokyny. Měly by být zavedeny koordinační mechanismy pro jednotlivé odborníky podílející se na jednom případě.
- ✓ **Omezit počet výsledků.** Děti se cítí stresovány, pokud mají vypovídat více než jednou a před mnoha lidmi. Mělo by být možné klíčový výslech dítěte nahrát a použít ho jako základ při vyšetřování. Přenos svědectví nahraného na video by navíc mohl nahradit výslech daného svědka u soudu, ale zpravidla pouze v případě, že by obžalovaný a jeho advokát měli možnost klást v průběhu nahrávání otázky.
- ✓ **Omezit počet přítomných osob.** Děti obecně dávají přednost tomu, aby při jednáních bylo přítomno co nejméně lidí, a chtějí být informovány o tom, jakou úlohu přítomné osoby při jednání mají. Výsledky dětí u soudu by měly probíhat bez přítomnosti veřejnosti.
- ✓ **Zkrátit délku řízení.** Děti často uvádějí, že řízení jsou zdlouhavá. Kritizují prodlevy mezi jednáními v jednotlivých fázích řízení a to, že musí absolvovat velké množství často repetitivních výsledků a jednání se značným počtem odborníků. Mnoho dětí rovněž konstatovalo, že jednání sama o sobě jsou příliš dlouhá, což bylo často mimo jiné i důsledkem příliš dlouhé doby čekání na to, až budou moci podat svědectví.
- ✓ **Vyhnout se kontaktu s obžalovaným a jeho rodinou.** Tuto zásadu je třeba dodržovat nejen v soudní síni při jednání, ale i na chodbách soudní budovy, v čekárnách a na toaletách.
- ✓ **Konzultovat s dítětem druh procesních záruk.** Některé děti, které jsou účastníky trestního řízení, přikládají velkou důležitost tomu, aby mohly učinit

informované rozhodnutí o dostupných procesních zárukách, k čemuž musí znát možné důsledky preference volby některých opatření před jinými, jako je například volba videozáznamu namísto obrazovky s cílem vyhnout se vizuálnímu kontaktu s obžalovaným.

- √ Pokud je to možné, **zeptajte se dítěte**, zda by jednání měl vést muž, nebo žena.
- √ **Zeptejte se dítěte, zda a kdy je bude v průběhu jednání doprovázet osoba**, které důvěřuje. Může se jednat o osobu poskytující podporu, jako je například sociální pracovník, nebo o dospělou osobu, které dítě důvěřuje, jako je například rodič, pěstoun nebo pečovatel.
- √ **Vést výslech v prostoru vhodném pro děti.** Děti zpravidla vnímají soud nebo jiné důstojné prostředí jako zastrašující a děsivé a spojují si je s trestnou činností. Z tohoto důvodu dávají přednost tomu, aby výslechy probíhaly mimo prostředí soudu nebo v jednacích síních na soudech, které jsou zařízeny vstřícně k dětem – za předpokladu, že chování odborníků vnímají rovněž jako vstřícné k dětem.
- √ **Zajistit, aby dítěti byla poskytnuta právní pomoc a zastoupení.** Děti, kterých se agentura FRA dotazovala, jen málokdy uváděly, že je jim poskytována právní podpora. Některé děti nevnímají právníky nebo právní zástupce jako zdroje podpory, protože tyto odborníci dětem podle jejich názoru neposkytují informace o řízení. Odborníci, kterých se agentura FRA dotazovala, upozorňují na řadu problémů týkajících se přístupu k právní pomoci, například na neexistenci pokynů ohledně postupu při žádosti o bezplatnou právní pomoc, na nedostatečnou odbornou přípravu a dostupnost právníků specializovaných na děti a na problémy, pokud jde o včasné a systematické jmenování právních zástupců.
- √ **Zajistit, aby dítě bylo dobře informováno.** Děti považují informace za naprosto zásadní. Děti, kterých se agentura FRA dotazovala, si často stěžují, že během řízení jim nejsou poskytovány aktuální informace a informace o tom, jak se jejich případ vyvíjí – například informace o místě pobytu obžalovaných v trestním řízení. Děti navrhují, že by informace měly být poskytnuty s takovým předstihem, který by jim umožnil se na jednání připravit, a poté by měly být poskytovány konzistentně a v pravidelných intervalech v průběhu celého řízení. Rovněž by chtěly, aby jim byly v přiměřené lhůtě poskytovány informace o pravděpodobných čekacích dobách před zahájením jednání, o délce řízení a o vynesení rozsudku a jeho důsledcích. Odborníci by měli dítě informovat v jazyce, kterému rozumí, přičemž by v případě potřeby měli zajistit tlumočnické služby.
- √ **Vyhnut se situacím, které dítě děsí.** Řada dětí, kterých se agentura FRA dotazovala, uvedla, že se z důvodu nedostatečných procesních záruk dostaly

do kontaktu s obžalovanými. Taková nežádoucí setkání s obžalovanými a jejich příbuznými, k nimž často dochází před jednáním nebo po něm, jsou pro dítě hlavním zdrojem strachu. Pocit bezpečí dětí je navíc ohrožen i tím, že neexistují oddělené vchody, případně u soudu nejsou zavedena dostatečná bezpečnostní opatření, například časy příchodu a odchodu účastníků jednání nejsou koordinovány tak, aby nedocházelo k setkáním dětí s obžalovanými. Dětem působí strach také nevhodné chování odborníků, zastrašující prostředí a celkové nedostatečné zachovávání důvěrnosti informací včetně sdílení informací, ke kterému dítě nedalo souhlas. Děti zažívají v souvislosti s řízením někdy takovou úzkost, že si přejí jen, aby řízení co nejdříve skončilo, i když to není v jejich nejlepším zájmu. Je třeba, aby se odborníci uvedeného jednání vyvarovali.

- ✓ **Zajistit soukromí a ochranu údajů.** Děti, kterých se agentura FRA dotazovala, uvedly, že jsou vyděšené a vystresované v důsledku nedostatečné důvěrnosti a ochrany údajů. Obávají se, že by podrobnosti o jejich případu a o celém řízení mohly proniknout na veřejnost. Děti uvádějí, že je rozrušuje, když jsou lidé okolo nich informováni o jejich úloze v soudním řízení, o jejich rodinné situaci nebo o rozhodnutích soudu. V některých případech děti rovněž uvádějí, že je jejich vrstevníci nebo místní společenství šikanují nebo stigmatizují kvůli informacím, které o nich prozradili učitelé, rodiče, příbuzní nebo odborníci, případně které pronikly na veřejnost prostřednictvím sdělovacích prostředků.

Kontrolní seznamy pro odborníky účastnící se soudního řízení

Agentura FRA vypracovala na základě rozsáhlého výzkumu provedeného s odborníky a dětmi, kteří se účastní soudního řízení, praktický kontrolní seznam opatření pro odborníky, která je třeba učinit, mají-li být soudní řízení vstřícná vůči dětem.

Více informací viz agentura FRA (2017), [Justice vstřícná k dětem – kontrolní seznam pro odborníky](#).

Opatření č. 9: Stanovit a provádět trvalá řešení

Po posouzení nejlepších zájmů, které bylo vysvětleno v opatření č. 4, by orgány měly mít možnost navrhnout a provést trvalé a udržitelné řešení pro konkrétní dítě. Obecně lze říci, že existují tři možná trvalá řešení pro děti bez rodičovské péče, u nichž je shledána potřeba ochrany, včetně obětí obchodování s lidmi, v jiném než v jejich vlastním členském státě EU:

- 1) přemístění zpět do členského státu EU, ve kterém se nachází jejich obvyklé bydliště;
- 2) integrace v členském státě EU, v němž je dítě fyzicky přítomno;
- 3) přemístění do třetí země (v rámci EU nebo mimo ni).

Právo EU obsahuje výslovnou povinnost přijmout nezbytná opatření s cílem nalézt trvalé řešení jen ve vztahu k dětským obětem obchodování s lidmi. Ustanovení čl. 16 odst. 2 [směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) zdůrazňuje, že toto trvalé řešení musí být založeno na individuálním posouzení nejlepšího zájmu dítěte.

Výbor pro práva dítěte ve své [General Comment No 14 on best interests \(obecné připomínce č. 14 o nejlepšího zájmu\)](#) (odstavec 97) uvádí, že každé rozhodnutí týkající se dítěte musí být důvodné, odůvodněné a musí být vysvětleno. Rozhodnutí o trvalém řešení by tedy mělo mít formu formálního písemného rozhodnutí, jehož kopie budou poskytnuty dítěti, dočasnému opatrovníkovi, osobám, které mají za dítě rodičovskou zodpovědnost (pokud je to vhodné) a ústředním orgánům (pokud byly do případu zapojeny). Formální rozhodnutí sníží riziko opakovaného vykořisťování nebo obchodování s lidmi a zajistí lepší sledování situace dítěte. Toto rozhodnutí by mělo zahrnovat právní odůvodnění a mechanismy pro přezkum (odstavec 98). Dítě a opatrovník, jakož i další zúčastněné strany, jako jsou například osoby, které mají za dítě rodičovskou zodpovědnost, by měli být oprávněni požádat o přezkum rozhodnutí nebo podat proti tomuto rozhodnutí opravný prostředek. Pokud nebylo možné toto trvalé řešení provést v přiměřené lhůtě, mělo by být rozhodnutí znovu otevřeno a mělo by být určeno nové trvalé řešení pro dané dítě.

Členské státy EU by měly určit, který orgán v daném vnitrostátním měřítku má pravomoc dohodnout se s orgány ochrany dítěte na trvalém řešení. V některých případech by konečné rozhodnutí mohl přijmout příslušný orgán, který má soudní příslušnost podle [nařízení Brusel IIa](#), avšak v závislosti na okolnostech daného případu budou určité situace vyžadovat zapojení soudu. Může být nezbytné provést postoupení soudní příslušnosti podle článku 15 nařízení [Brusel IIa](#) nebo podle článků 8 a 9 [Haagské úmluvy z roku 1996](#), pokud je navrhovaným řešením, na němž se dohodly zúčastněné strany v členských státech EU, přemístění dítěte do třetí země nebo jeho integrace do členského státu EU, v němž je fyzicky přítomno, a nikoli přemístění do země jeho (bývalého) obvyklého bydliště, která je soudně příslušná za obvyklých okolností.

Zde uvádíme některé společné prvky, které je třeba zohlednit při provádění jakéhokoli trvalého řešení:

- **Souhlas dítěte:** každé trvalé řešení by mělo být v ideálním případě prováděno se souhlasem dítěte. Dítě, které s navrhovaným rozhodnutím zásadně nesouhlasí, nebude spolupracovat při jeho úspěšném provádění a může být vystaveno dalším rizikům, případně může z péče orgánů uprchnout. Dítě by tímto procesem měli provázet příslušní odborníci, vysvětlit mu, jaké důvody vedly k přijetí daného rozhodnutí, a zjistit, proč s ním dítě nesouhlasí. Dítě by nemělo být nuceno pobývat v hostitelské zemi ani být nuceně přemístěno do země svého obvyklého bydliště nebo do třetí země. Obecným pravidlem podle [směrnice o svobodě pohybu](#) je, že děti z EU nesmí být vyhoštěny z žádného členského státu EU kromě případů, kdy je vyhoštění v nejlepším zájmu dítěte (čl. 28 odst. 3) nebo je založeno na naléhavých důvodech týkajících se veřejného pořádku.
- **Genderové aspekty:** ve všech krocích podniknutých za účelem provedení trvalých řešení je třeba zohlednit odlišné potřeby chlapců a dívek a typ vykořisťování, jehož obětí se stali. To by mohlo mít vliv například na volbu ubytování, typ podpory a pomoci poskytované při opětovném začleňování nebo na to, zda dítě při cestování doprovází muž nebo žena.
- **Opatření v oblasti péče:** mělo by být vyvinuto maximální úsilí o přemístění dítěte zbaveného rodičovské péče k jeho rodičům s výjimkou případů, kdy je pro zajištění nejlepšího zájmu dítěte nezbytné, aby byli i nadále odděleni. Orgány by měly posoudit způsobilost rodičů, aby bylo zajištěno, že rodiče dítě neohrozí a že se nepodíleli na počátečním obchodování s dítětem nebo jeho zneužívání. Pokud není možné dítě navrátit do rodiny, bude třeba zajistit mu náhradní péči, optimálně v rodinném prostředí, jako je například pěstounská rodina. Dočasné opatření by mohly představovat malé ústavní domovy. Podle čl. 20 odst. 3 [Úmluvy o právech dítěte](#) je při volbě náhradní péče nutno brát ohled na etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ dítěte.
- **Individuální plán:** bez ohledu na to, ve kterém členském státě se bude dítě usazovat, by mu měla být poskytnuta pomoc na základě individuálního posouzení potřeb s podporou integrace. Pro každé dítě by měl být vypracován individuální plán s cílem podpořit jeho sociální začlenění. Dítě může potřebovat podporu v podobě zdravotní péče, pojištění, psychologické podpory, právní pomoci, projektů zaměřených na vytváření příjmů nebo podpory při zpětném začleňování do školního systému (školné, poplatky za dopravu, školní materiály).

- **Cestovní doklady:** děti by měly být vybaveny potřebnými cestovními doklady a měla by jim být vystavena povolení k pobytu, aby mohly v daném členském státě cestovat nebo se v něm usadit.
- **Opatrovnictví:** opatrovník by měl dítě zastupovat i nadále až do doby, dokud dítě není znovu sloučeno s osobami, které za ně mají rodičovskou zodpovědnost, nebo dokud nebude jmenován nový opatrovník. V tomto okamžiku by opatrovník mohl prostřednictvím ústředních orgánů koordinovat dokončení a předání své odpovědnosti.
- **Podpora rodiny:** zvolené trvalé řešení bude záviset na rodinné situaci a na tom, zda je rodina schopna a ochotna o dítě pečovat. Mohou nastat případy, kdy bude rodina tuto situaci zvládat jen tehdy, pokud se jí dostane určité dodatečné podpory, jako je například péče o děti, sociální dávky nebo projekty zaměřené na vytváření rodinných příjmů.
- **Sledování:** orgány sociálních služeb by měly ve spolupráci s jinými subjekty, jako jsou například nevládní organizace, sledovat životní podmínky dítěte po opětovném sjednocení rodiny nebo jeho umístění v náhradní péči. Po dosažení zletilosti může být nezbytné poskytnout dětem opatření sociální ochrany. Individuální plán by měl rovněž obsahovat některé základní informace o tom, jak bude jeho provádění sledováno.

→ Viz také *opatření č. 10: Sledování blaha dítěte s cílem získat více informací o sledování*

Přemístění do členského státu EU, ve kterém se nachází obvyklé bydliště

Přemístění dítěte zpět do členského státu obvyklého bydliště by nemělo být automatickým řešením. Mělo by k němu dojít pouze tehdy, pokud je založeno na posouzení nejlepšího zájmu (článek 3 [Úmluvy o právech dítěte](#)). Má to zásadní význam pro ochranu dětí před budoucím zneužíváním nebo opětovným obchodováním, ale také pro zajištění toho, aby zásahy orgánů byly účinné a udržitelné.

[Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi](#) ve svém článku 16 upřesňuje celou řadu otázek týkajících se navrácení včetně toho, že „dětské oběti nebudou navraceny do státu, pokud se po vyhodnocení rizik a bezpečnosti zdá, že takový návrat by nebyl v nejlepším zájmu dítěte“ (čl. 16 odst. 7). [Směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi](#) se nevztahuje na otázky související s přemístěním do země obvyklého bydliště. Nařízení [Brusel IIa](#) stanoví pouze postupy pro zajištění rychlého návratu v případech únosů dětí (nejčastěji únos dítěte rodičem).

Kromě výše uvedených společných prvků, které jsou důležité pro provádění jakéhokoli trvalého řešení, dále uvádíme i některé specifické prvky, které je třeba zohlednit v případech přemístění dítěte zpět do členského státu obvyklého bydliště.

- **Koordinace:** orgány v obou členských státech EU by měly zajistit, aby byly projednány a schváleny veškeré podrobnosti týkající se přemístění a předání. Mělo by být například jasné, kdo bude dítě doprovázet, kdo bude dítě přebírat na letišti, jaké ubytování bude zajištěno jak pro dítě, tak pro jeho doprovod, a které dokumenty a spisy jsou nezbytné pro formální předání dítěte.
- **Příprava na přemístění:** dítě by mělo být na návrat do země obvyklého bydliště připraveno. To by mělo zahrnovat základní informace o celém postupu a o tom, jak bude vypadat život v této zemi. Orgány musí zajistit dostatek času na přípravu přemístění dítěte bez nepřiměřených prodlev v tomto procesu.

Podle toho, jak dlouhou dobu dítě v zahraničí strávilo, mohou být pro ně nezbytné základní informace o městě, do něhož se vrací, o škole, rodinné situaci atd. Dítěti by měly být poskytnuty kontaktní informace na organizace, které mu mohou v zemi, kam je přemísťováno, poskytnout pomoc. Dítě může navíc potřebovat určitou psychosociální podporu, a to i pokud jde o opětovné začlenění do rodiny. Orgány by měly poskytnout také rodičům nebo jiným rodinným příslušníkům, kteří budou o dítě pečovat, nezbytné informace o dítěti. Orgány by měly rodičům poskytnout rovněž podporu při péči o dítě vzhledem k možným traumatickým zážitkům, kterým bylo dítě vystaveno.

- **Náklady na přemístění:** měly by existovat jasné postupy ohledně toho, jak budou pokryty náklady na dopravu. Cestovní výdaje může financovat rodina sama nebo je spolufinancovat s finanční podporou orgánů veřejné moci nebo konzulárního úřadu. Náklady by mohly zahrnovat například letenky, jízdenky na vlak nebo autobus, stravování v průběhu cesty a případně i ubytování dítěte a jeho doprovodu.
- **Doprovod na cestě:** při přemísťování by měl dítě doprovázet opatrovník nebo sociální pracovník, kterého dítě zná, a to bez ohledu na dopravní prostředek.
- **Bezpečnost během přemísťování:** měla by být zavedena opatření, která by zabránila tomu, aby se dítě během cestování ztratilo, ať už dobrovolně, nebo proto, že k tomu bylo donuceno obchodníky s lidmi. Doprovod je odpovědný za bezpečnost dítěte a neměl by je za žádných okolností opustit, dokud nebude dítě předáno odpovědné osobě v zemi obvyklého bydliště.

- **Příjezd:** dítě by mělo být po příjezdu převzato, v ideálním případě sociálním pracovníkem a rodiči, je-li to v nejlepším zájmu dítěte. Doprovod a dítě by se měli fyzicky setkat s osobami, které dítě přebírají, a doprovod by měl předat odpovědnost za dítě i osobní spisy dítěte.
- **Opatření v oblasti péče:** pokud rodiče a další rodinní příslušníci nejsou schopni o dítě pečovat, nemělo by k přemístění dítěte dojít dříve, než budou přijata bezpečná opatření k zajištění péče a opatrovnictví.
- **Programy pro navrácení:** je třeba vynaložit maximální úsilí k začlenění dítěte do jakýchkoli dostupných programů pro navrácení, například těch, které pořádá Mezinárodní organizace pro migraci nebo jiné organizace. Mezinárodní organizace pro migraci podporuje navrácení dětí a mohla by případně podpořit také jejich rodiny pomocí projektů zaměřených na vytváření příjmů.

Integrace v členském státě EU, v němž je dítě fyzicky přítomno

V některých případech mohou orgány na základě určení nejlepšího zájmu dítěte rozhodnout o jeho integraci v členském státě EU, v němž bylo nalezeno. Při tomto posuzování a rozhodování by měly spolupracovat i orgány v členském státě, ve kterém bylo dítě nalezeno, a ve kterém mělo obvyklé bydliště.

Pokud nikdo z členského státu obvyklého bydliště nepožádá o navrácení dítěte, mohl by členský stát, v němž se dítě nachází, přijmout předběžná opatření na ochranu tohoto dítěte (článek 20 [nařízení Brusel IIa](#)) a tato předběžná opatření prodlužovat do té doby, dokud se současný členský stát nestane novým obvyklým bydlištěm dítěte. Pokud již dříve nebylo zahájeno řízení u žádného soudu v členském státě dřívějšího obvyklého bydliště, byl by na základě článku 8 [nařízení Brusel IIa](#) automaticky příslušný členský stát nového obvyklého bydliště, aniž by musel žádat o postoupení podle článku 15 [nařízení Brusel IIa](#).

→ Více informací o soudní příslušnosti viz rovněž [opatření č. 7](#).

Toto rozhodnutí umístit dítě do členského státu EU, ve kterém je fyzicky přítomno, může být rovněž dočasné, například pokud zatím není možné provést sloučení rodiny v členském státě obvyklého bydliště a dosud nebyl ustanoven náležitý režim péče. Článek 56 [nařízení Brusel IIa](#) poskytuje orgánům státu obvyklého bydliště možnost dítě dočasně umístit v jiném členském státě EU, přičemž vyžaduje předchozí souhlas tohoto státu. Použití článku 56 za účelem získání dočasného umístění v jiném

členském státě EU by mohlo být použito jako test možného trvalého řešení. Pokud se soud, který je příslušný v dané věci, domnívá, že může být vhodnější umístit dítě do jiného členského státu EU, ale není si tím jist, může uplatnit článek 56 ohledně dočasného umístění. Během tohoto dočasného umístění by měl být sledován výsledek a blaho dítěte. Pokud je toto umístění úspěšné a stane se trvalým řešením v nejlepším zájmu dítěte, takže stát, do kterého bylo dítě umístěno, se stane novým státem jeho obvyklého bydliště, mohl by soud postoupit příslušnost příslušnému soudu v členském státě, kam bylo dítě dočasně umístěno.

Soudní příslušnost pro nová rozhodnutí bude automaticky svěřena členskému státu EU, v němž se nachází nové obvyklé bydliště. Pokud členský stát EU, ve kterém bylo dítě přítomno předtím, přijal konkrétní rozhodnutí, zůstávají tato rozhodnutí v platnosti, dokud je jeden ze dvou dotčených členských států nezruší, případně dokud je nezmění stát nového obvyklého bydliště dítěte. Použijí se v uvedeném členském státě EU podle podmínek uvedených v čl. 15 odst. 3 a v článku 17 [Haagské úmluvy](#) z roku 1996.

Všechny obecné prvky pro jakékoli výše uvedené trvalé řešení platí v případě, že dítě pobývá v členském státě EU, ve kterém bylo identifikováno: dítě by s ním mělo souhlasit, měl by být vypracován individuální plán, opatření v oblasti péče by se měla pokud možno vyhýbat institucionální péči a měla by podporovat pěstounské rodiny a rodinné prostředí apod. Adopce není pro dítě, které se stalo obětí obchodování s lidmi, obvykle vhodným řešením. Před zvažováním adopce by měly být nejdříve vyčerpány všechny možnosti opětovného sjednocení s rodiči a s širší rodinou.

V případě, že dítě zůstane v zemi, kde se momentálně nachází, mělo by požívat všech práv zakotvených v [Úmluvě o právech dítěte](#) včetně stejného práva na vzdělání, profesionální přípravu, zaměstnání a na zdravotní péči jako děti, které jsou státními příslušníky dané země. Opatrovník by měl nést za dítě i nadále odpovědnost až do doby, než příslušný soud jmenuje trvalého zákonného opatrovníka dítěte. Orgány by rovněž měly zajistit, že dítě obdrží veškeré dokumenty, které jsou podle vnitrostátního práva nezbytné k jeho legálnímu pobytu v daném členském státě EU.

Rozhodnutí, že by dítě mělo zůstat v členském státě EU, ve kterém je fyzicky přítomno, by nikdy nemělo být vynucováno například kvůli tomu, že orgány chtějí pokračovat ve stíhání daného trestného činu. Pro soudní spolupráci mezi členskými státy EU má EU k dispozici dostatek jiných mechanismů.

→ Viz také [opatření č. 7: Stanovit soudní příslušnost a nadnárodní spolupráci](#).

Přemístění do třetí země

Přemístění do třetí země by mohlo znamenat přemístění do jiného členského státu EU, případně méně často i do země mimo EU. V případech třetích zemí mimo EU se použije [Haagská úmluva](#) z roku 1996, je-li daná třetí země smluvní stranou této úmluvy.

Řešení přemístit dítě do třetí země by mohlo být odůvodněné v případech vysokého bezpečnostního rizika (např. dítě v režimu ochrany svědků) nebo v případě, že je v nejlepším zájmu dítěte, aby došlo ke sloučení s rodinou a dítě má v současné době bydliště v dané třetí zemi. Bydliště rodičů v jiném členském státě EU je jedním z faktorů, které jsou určující pro „zvláštní vztah“, a umožňují tedy postoupení příslušnosti podle článku 15 [nařízení Brusel IIa](#).

Veškerá obecná kritéria týkající se kteréhokoli výše uvedeného trvalého řešení se použijí i v případě, že dítě je přemístěno do jiného členského státu EU nebo třetí země. Je třeba zabývat se i uvedenými konkrétními otázkami, jako je například zajištění cesty, doprovod, bezpečnost během cestování, předání, individuální plán a povolení k pobytu.

Pokud je daná třetí země členským státem EU, může být její ústřední orgán schopen vypátrat rodinu podle [nařízení Brusel IIa](#), je-li o to požádán. Jedná-li se o členský stát, který není členem Evropské unie, avšak je smluvní stranou [Haagské úmluvy](#) z roku 1996, může jeho ústřední orgán rodinu vypátrat na základě této úmluvy. Pomoc může poskytnout rovněž Mezinárodní sociální služba, Mezinárodní výbor Červeného kříže nebo konzulární úřady.

Opatření č. 10: Sledovat blaho dítěte

Sledování je důležitým prvkem, který umožňuje zajistit blaho dítěte, posuzovat přijatá opatření a v případě potřeby je přizpůsobovat nebo měnit. Orgány pro ochranu dětí by měly ve spolupráci s příslušnými subjekty, jako jsou například nevládní organizace nebo donucovací orgány, sledovat situaci dítěte poté, co bude uplatněno jakékoli trvalé řešení. Cílem sledování sloučení rodiny nebo umístění do náhradní péče v členském státě EU, v němž je dítě fyzicky přítomno, v zemi obvyklého bydliště nebo ve třetí zemi by mělo být zajištění úspěšného opětovného začlenění dítěte a prevence jakéhokoli rizika opakované viktimizace.

Vzhledem k nadnárodní povaze těchto případů a k potenciálním problémům v oblasti soudní příslušnosti by se měly orgány ze všech zúčastněných členských států EU dohodnout na tom, kdo bude případ sledovat, jak, kdy a jak dlouho.

Systemy sledování

Při provádění trvalého řešení je třeba vzít v úvahu dva druhy sledování.

- 1) Sledování příslušnými orgány v místě, kde se dítě nachází:** to se bude řídit obdobnými postupy jako sledování případů ochrany dětí ve vnitrostátním kontextu se zohledněním jejich rodinné situace, integrace do školy a komunity, celkového blaha atd. Níže jsou uvedeny příklady některých konkrétních prvků.
- 2) Sledování příslušnými orgány, které provedly přemístění dítěte a požadují informace o jeho situaci:** členský stát EU, který dítě na svém území identifikoval, provedl posouzení nejlepšího zájmu a rozhodl o trvalém řešení společně s dalším příslušným členským státem EU, by měl mít nárok na informace o situaci a integraci dítěte, a to alespoň po určitou dobu. To by danému členskému státu EU rovněž pomohlo, aby posoudil účinnost své reakce a v případě potřeby přizpůsobil svá opatření do budoucna. Některé členské státy EU se dohodly na systému sledování a podávání zpráv a dostávají zprávu například šest měsíců po faktickém přemístění dítěte. Pokud žádná taková dvoustranná dohoda o praktickém postupu neexistuje, určí se v souladu s obecným nařízením o ochraně osobních údajů a s příslušnými vnitrostátními právními předpisy členského státu, ve kterém dítě v současné době žije, které informace mohou být poskytnuty druhému členskému státu a za jakých podmínek.

Sledování a navazující opatření v daném případě budou nezbytné zejména v případě, že členský stát EU, kde se dítě nachází, nemá soudní příslušnost. Tak tomu může být v případě, kdy je přijato opatření dočasného umístění podle článku 56 nařízení [Brusel IIa](#) a dítě je s umístujícím členským státem i nadále tak úzce spojeno, že v něm má dosud své obvyklé bydliště. I když v takovém případě mají i nadále soudní příslušnost orgány členského státu, v němž má dítě své obvyklé bydliště, pro provedení sledování mohou být vhodnější orgány hostitelského státu. Pokud dojde k postoupení soudní příslušnosti na základě článku 15 nařízení [Brusel IIa](#), nemá již soud, který byl příslušný dříve, žádnou pravomoc vyžádat si informace týkající se daného případu a sledovat blaho dítěte.

Mezi prvky, které je třeba zohlednit při sledování situace dítěte, patří například:

- **Zdroje informací:** hlavním zdrojem informací by mělo být dítě. Lze se dotazovat rovněž rodinných příslušníků, opatrovníka nebo poskytovatelů péče. Příslušné orgány by mohly organizovat ohlášené i neohlášené návštěvy v rodině, pěstounské rodině, širší rodině nebo ve vhodných obytných prostorách, kde dítě žije. Mohly by pomocí diskusí vyhodnotit provádění individuálního plánu a poskytovaných služeb.
- **Zúčastnění odborníci:** hlavní odpovědnost by měly nést orgány na ochranu dětí a sociální služby, v ideálním případě sociální pracovníci, kteří se daným případem zabývají. V případě, že vyvstanou problémy v oblasti bezpečnosti, mohla by však nastat nutnost zapojit také orgány činné v trestním řízení. Podle [nařízení Brusel IIa](#) by za předávání informací jinému členskému státu mohly být odpovědné i ústřední orgány, budou-li o to požádány.
- **Mechanismus pro podávání a vyřizování stížností:** dítě a rodiče či opatrovník by měli mít přístup k mechanismu pro podávání a vyřizování stížností v případě, že podpora, kterou dítě dostává, je nedostatečná nebo nevhodná. Mechanismus pro podávání a vyřizování stížností by měl být vstřícný k dětem.
- **Důvěrnost:** sledování by nemělo zasahovat do práva na respektování soukromého a rodinného života dítěte a jeho rodiny. Důvěrnost by měly i nadále zachovávat také všechny zúčastněné strany. Orgány provádějící sledování by si měly být vědomy rizika stigmatizace dětských obětí v komunitě a měly by při návštěvě vystupovat nenápadně (např. vyhnout se tomu, aby za dítětem do školy přijelo policejní auto nebo uniformovaní policisté).
- **Dosažení zletilosti:** když dítě dosáhne věku 18 let, může některých nároků pozbýt. Měla by být přijata opatření s cílem ujistit se, že je dítě nezávislé, že je připraveno na dosažení dospělosti a že je při tomto přechodu podporováno. V závislosti na konkrétním případě by orgány mohly zvážit rozšíření některých ochranných opatření i na děti, u nichž nebylo možné opětovné začlenění do rodiny (například rozšíření podpory sociálních služeb až do věku 21 let, pokud to jejich vnitrostátní právo umožňuje). Až dítě dosáhne dospělosti, bude mít i nadále nárok na řadu ochranných opatření v souladu se [směrnicí o právech obětí](#) a se [směrnicí EU o boji proti obchodování s lidmi](#), případně s vnitrostátními právními předpisy na ochranu obětí.
- **Přízpůsobení individuálního plánu:** základem pro sledování by měl být individuální plán dohodnutý na začátku fáze integrace. Sledování by se mělo zaměřit

na to, zda byla provedena všechna dohodnutá opatření a zda není třeba individuální plán aktualizovat.

- **Přizpůsobení plánu sledování:** na základě výsledků sledování může být nutné prodloužit dobu trvání následných opatření, změnit četnost návštěv nebo upravit zprávu zaslanou ostatním členským státům EU prostřednictvím ústředních orgánů.

Příloha 1: Odkazy na právní předpisy

Nástroje EU	
Listina základních práv EU	Listina základních práv Evropské unie, Úř. věst. C 364, 2000, svazek 43, 18. prosince 2000
Směrnice EU o boji proti obchodování s lidmi (2011/36/EU)	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, Úř. věst. L 101, 2011, s. 1
Směrnice Rady (2004/81/ES)	Směrnice Rady 2004/81/ES ze dne 29. dubna 2004 o povolení k pobytu pro státní příslušníky třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo obdrželi pomoc k nedovolenému přistěhovalectví a kteří spolupracují s příslušnými orgány, Úř. věst. L 261, 6.8.2004, s. 19
Směrnice o právech obětí (2012/29/EU)	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, Úř. věst. L 315, 2012, s. 57
Směrnice o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí (2011/93/EU)	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, Úř. věst. L 335, 2011, s. 1
Nařízení Brusel IIa (nařízení (ES) č. 2201/2003)	Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, které bylo pozměněno nařízením Rady (ES) č. 2116/2004 ze dne 2. prosince 2004 s ohledem na smlouvy se Svatým stolicem, Úř. věst. L 367, 14.12.2004, s. 1
Směrnice o volném pohybu (2004/38/ES)	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Text s významem pro EHP), Úř. věst. L 158, 2004, s. 77

Děti bez rodičovské péče, které se nacházejí v jiném členském státě EU

Směrnice o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení (2016/800/EU)	Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/800 ze dne 11. května 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení, Úř. věst. L 132, 21.5.2016, s. 1
Schengenský hraniční kodex (nařízení (EU) 2016/399)	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex), Úř. věst. L 77, 23.3.2016, s. 1
Schengenský informační systém (nařízení (EU) 2018/1862)	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1862 ze dne 28. listopadu 2018 o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti policejní spolupráce a justiční spolupráce v trestních věcech, o změně a o zrušení rozhodnutí Rady 2007/533/SVV a o zrušení nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1986/2006 a rozhodnutí Komise 2010/261/EU, Úř. věst. L 312, 7.12.2018, s. 56
Směrnice o navracení (směrnice 2008/115/ES)	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí, Úř. věst. L 348, 24.12.2008, s. 98
Směrnice o sankcích vůči zaměstnavatelům (směrnice 2009/52/ES)	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES ze dne 18. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí, Úř. věst. L 168, 30.6.2009, s. 24
Dublinské nařízení (nařízení (EU) č. 604/2013)	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států, Úř. věst. L 180, 29.6.2013, s. 31
Rozhodnutí Rady 2001/470/ES o Evropské soudní síti	Rozhodnutí Rady 2001/470/ES ze dne 28. května 2001 o vytvoření Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci, Úř. věst. L 174, 27.6.2001, s. 25
Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech	Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 ze dne 28. května 2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech, Úř. věst. L 174, 27.6.2001, s. 1

Dohody uzavřené Evropskou unií	
Úmluva EU o vzájemné pomoci v trestních věcech	Akt Rady ze dne 29. května 2000, kterým se v souladu s článkem 34 Smlouvy o Evropské unii vypracovává Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie, Úř. věst. C 197, 12.7.2000, s. 1
Dohoda o Evropském hospodářském prostoru	Dohoda o Evropském hospodářském prostoru, 2. května 1992, Úř. věst. L 1, 3.1.1994, s. 3
Dohoda mezi Evropským společenstvím a Švýcarskem	Dohoda mezi Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně jedné a Švýcarskou konfederací na straně druhé o volném pohybu osob, Lucemburk, 21. června 1999, Úř. věst. L 114, 30.4.2002, s. 6
Úmluva k provedení Schengenské dohody z roku 1985	Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích, 19. června 1990, Úř. věst. L 239, 22.9.2000, s. 19
Mezinárodní nástroje	
Úmluva OSN o právech dítěte	Úmluva OSN o právech dítěte, Organizace spojených národů, New York, 20. listopadu 1989, Sběrka smluv, svazek č. 1577
Úmluva OSN o právech dítěte, Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie	Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie, 25. května 2000, Sběrka smluv, svazek č. 2171
Evropská úmluva o lidských právech (EÚLP)	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Řím, 1950
Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi	Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, Varšava, 2005
Haagská úmluva z roku 1996	Úmluva ze dne 19. října 1996 o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí
Haagská úmluva o únosech dětí z roku 1980	Úmluva ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
Nezávazné právní zdroje	
Výbor OSN pro práva dítěte, obecná připomínka č. 6	Výbor OSN pro práva dítěte, obecná připomínka č. 6 o zacházení s dětmi bez doprovodu a dětmi odloučenými od rodiny mimo svou zemi původu (General Comment No 6, Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin), 1. září 2005, CRC/GC/2005/6

Výbor OSN pro práva dítěte, obecná připomínka č. 12	Výbor OSN pro práva dítěte, obecná připomínka č. 12 o právu dítěte být vyslyšeno (<i>General Comment No 12, The right of the child to be heard</i>), 1. července 2009, CRC/C/GC/12
Výbor OSN pro práva dítěte, obecná připomínka č. 13	Výbor OSN pro práva dítěte, obecná připomínka č. 13 o právu dítěte na svobodu od všech forem násilí (<i>General Comment No 13, The right of the child to freedom from all forms of violence</i>), 18. dubna 2011, CRC/C/GC/13
Výbor OSN pro práva dítěte, obecná připomínka č. 14	Výbor OSN pro práva dítěte, obecná připomínka č. 14 (2013) o právu dítěte na prvořadě zohlednění jeho zájmů (<i>General Comment No 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration</i>), 29. května 2013, CRC/C/GC/14
Výbor OSN pro práva dítěte, obecná připomínka č. 15	Výbor OSN pro práva dítěte, obecná připomínka č. 15 o právu dítěte na dosažení nejvyšší dosažitelné úrovně zdraví (<i>General Comment No. 15 on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health</i>), 17. dubna 2013, CRC/C/GC/15
Valné shromáždění Organizace spojených národů, směrnice o náhradní péči o děti	Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 64/142, směrnice o náhradní péči o děti, 24. února 2010, A/RES/64/142
Rada Evropy, pokyny o justici vstřícné k dětem	Rada Evropy, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem přijaté Výborem ministrů dne 17. listopadu 2010 na 1098. zasedání zástupců ministrů – verze ze dne 31. května 2011
Rada Evropy, Life projects for unaccompanied migrant minors (Projekty Life pro migrující nezletilé osoby bez doprovodu)	Rada Evropy, Výbor ministrů, doporučení Výboru ministrů CM/Rec(2007) 9 členským státům o projektech Life pro migrující nezletilé osoby bez doprovodu, 12. července 2007

Příloha 2: Vybraná literatura a judikatura

Anti-slavery (2014), *Trafficking for forced criminal activities and begging in Europe (Obchodování s lidmi za účelem nucené trestné činnosti a žebráni v Evropě)*, Anti-Slavery International, <https://www.antislavery.org/european-states-fail-protect-thousands-people-trafficked-forced-crime/>

Beth Hurley, Mandy John-Baptiste a Swati Pande, National Society for the Prevention of Cruelty to Children (Národní společnost na ochranu dětí před násilím, NSPCC) (2015), *Free to move, invisible to care (V pohybu svobodní, pro péči neviditelní)*, Londýn, <https://library.nspcc.org.uk/HeritageScripts/Hapi.dll?search2?CookieCheck=43536.4907562384&searchTermo=C5717>

CBSS (Rada států Baltského moře) (2011), *Model Memorandum of Understanding (MoU) for law enforcement agencies and specialist service providers working with victims of human trafficking for sexual exploitation in the Baltic Sea Region (Vzorové memorandum o porozumění pro orgány činné v trestním řízení a poskytovatele odborných služeb, kteří pracují s oběťmi obchodování s lidmi za účelem pohlavního vykořisťování v regionu Baltského moře)*, Stockholm, Švédsko, pracovní skupina sekretariátu CVSS pro boj proti obchodování s lidmi, <http://www.cbss.org/safe-secure-region/tfthb/>

CBSS (2016), *Guidelines promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases (Obecné zásady podpory lidských práv a nejlepšího zájmu dítěte v nadnárodních případech ochrany dítěte)*, Stockholm, Švédsko, sekretariát Rady států Baltského moře, https://www.cbss.org/wp-content/uploads/2013/01/Guidelines_-_promoting_the_Human_Rights_and_the_Best_Interest_of_the_Child_in_Transnational_Child_Protection_Cases.pdf

CBSS (2019), *Listen Up! Creating conditions for children to speak and be heard, Professional communication with children at risk of exploitation and trafficking – Experience and lessons learned from the Baltic Sea Region (Vytváření podmínek pro to, aby děti hovořily a byly vyslyšeny. Profesionální komunikace s dětmi ohroženými vykořisťováním a obchodováním s lidmi – Zkušenosti a poučení z regionu Baltského moře)*, Stockholm, Švédsko, sekretariát Rady států Baltského moře, <http://www.childrenatrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

Child Rights International Network (CRIN), *Minimum Ages of Criminal Responsibility in Europe (Minimální věk trestní odpovědnosti v Evropě)*, <https://archive.crin.org/en/home/ages/europe>

CONNECT (2014), Identifying good practices in, and improving, the connections between actors involved in reception, protection and integration of unaccompanied children in Europe (Identifikace osvědčených postupů a zlepšování vazeb mezi subjekty zapojenými do přijímání, ochrany a integrace dětí bez doprovodu v Evropě). Více informací viz „Connect Tools“ na webových stránkách projektu Connect <http://www.connectproject.eu/tools.html>

Dětský fond OSN (Unicef) (2004), *Let's Talk: Developing Effective Communication with Child Victims of Abuse and Human Trafficking (Promluvme si: navázání účinné komunikace s dětskými oběťmi násilí a obchodování s lidmi)*, Pristina, Kosovo, Unicef, http://www.childtrafficking.org/cgi-bin/ct/main.sql?ID=1326&file=view_document.sql&TITLE=-1&AUTHOR=-1&THESAURO=-1&ORGANIZATION=-1&TYPE_DOC=-1&TOPIC=-1&GEOG=-1&YEAR=-1&LISTA=No&COUNTRY=-1&FULL_DETAIL=Yes

EASO (Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu) (2018), *EASO Practical Guide on age assessment (Praktická příručka EASO pro určování věku)*, druhé vydání, Valletta, Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu, <https://www.easo.europa.eu/news-events/easo-publishes-practical-guide-age-assessment>

EASO (Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu) (2018), EASO Training Curriculum (Školící osnovy úřadu EASO), <https://www.easo.europa.eu/training>

EIGE (Evropský institut pro rovnost žen a mužů) (2018), *Gender-specific measures in anti-trafficking actions (Opatření zaměřená na rovnost pohlaví v opatřeních proti obchodování s lidmi)*, Vilnius, Evropský institut pro rovnost žen a mužů, <https://eige.europa.eu/publications/gender-specific-measures-anti-trafficking-actions-report>

Eurojust (Evropská jednotka pro soudní spolupráci) (2017), *Praktický průvodce pro společné vyšetřovací týmy*, Generální sekretariát Rady Evropské unie, <http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/JITs/joint-investigation-teams/Pages/jits-framework.aspx>

Europol (Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva) (2014), *Child trafficking for exploitation in forced criminal activities and forced begging (Obchodování s dětmi za účelem vykořisťování při nucené trestné činnosti a nuceném žebrání)*, Haag, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/child-trafficking-for-exploitation-in-forced-criminal-activities-and-forced-begging>

Europol (Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva) (2018), *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the EU (Zločinecké sítě zapojené do obchodování s nezletilými oběťmi v EU a do jejich vykořisťování)*, situační zpráva č. 1001370, Haag, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/criminal-networks-involved-in-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-eu>

Europol (Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva) (2018), *Internet organised crime threat assessment (IOCTA) (Posouzení hrozeb organizované trestné činnosti na internetu (IOCTA))*, Haag, Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2018>

Evropská komise (2012): *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Strategie EU pro vymýcení obchodu s lidmi 2012-2016*, COM(2012) 286 final, Brusel, 19. června 2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52012DCo286>

Evropská komise (2013), *Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings (Pokyny pro identifikaci obětí obchodování s lidmi)*, Lucemburk, Úřad pro publikace, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/guidelines-identification-victims_en

Evropská komise (2013), *Práva EU přiznaná obětem obchodování s lidmi*, Lucemburk, Úřad pro publikace, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/eu-rights-victims-trafficking-now-available-all-european-languages_en

Evropská komise (2015), *Coordination and cooperation in integrated child protection systems, Reflection paper given at the 9th European Forum on the rights of the child (Koordinační a spolupráce v integrovaných systémech ochrany dětí, diskusní dokument přednesený na 9. evropském fóru pro práva dítěte)*, 30. dubna 2015, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/child-protection-systems_en

Evropská komise (2015), *Study on high-risk groups for trafficking in human beings (Studie o vysoce rizikových skupinách z hlediska obchodování s lidmi)*, závěrečná zpráva, Lucemburk, Úřad pro publikace Evropské unie (Úřad pro publikace), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/study-high-risk-groups-trafficking-human-beings_en

Evropská komise (2016), *Praktický průvodce pro uplatňování nařízení Brusel IIa*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed/language-cs>

Evropská komise (2016), *Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě hodnotící v souladu s čl. 23 odst. 1 směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, do jaké míry členské státy přijaly opatření nezbytná k dosažení souladu s touto směrnicí*, COM(2016) 722 final, Brusel, 2. prosince 2016, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/trafficking-in-human-beings/docs/report_on_member_states_compliance_with_directive_2011-36-eu_cs.pdf

Evropská komise (2017), *sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě. Zpráva o opatřeních navazujících na strategii EU pro vymýcení obchodu s lidmi a stanovení dalších konkrétních opatření*, COM(2017) 728 final, Brusel, 4. prosince 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52017DC0728>

Evropská komise (2018), *A Europe that protects: Commission calls for continued action to eradicate trafficking in human beings*, tisková zpráva, Brusel, 4. prosince 2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/europe-protects-commission-calls-continued-action-eradicate-trafficking-human-beings_en

Evropská komise (2018), *Pracovní dokument útvarů Komise doprovázející dokument Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě. Druhá zpráva o pokroku dosaženém v oblasti boje proti obchodování s lidmi (2018) podle článku 20 směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí*, SWD(2018) 473 final, Brusel, 3. prosince 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2018:473:FIN>

Evropská komise (2018), *Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě. Druhá zpráva o pokroku dosaženém v oblasti boje proti obchodování s lidmi (2018) podle článku 20 směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí*, COM(2018) 777 final, Brusel, 3. prosince 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=COM:2018:0777:FIN>

Evropská komise (2018), *Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell (Spolupráce při řešení obchodování s lidmi: klíčové pojmy ve zkratce)*, 4. prosince 2018, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/working-together-to-address-trafficking-in-human-beings-concepts-in-a-nutshell_en

Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) (2017), *Health and social responses to drug problems: A European guide (Zdravotní a sociální reakce na drogovou problematiku: evropský průvodce)*, EMCDDA, <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/health-and-social-responses-to-drug-problems-a-european-guide>

Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) (2012), *Pregnancy, childcare and the family: Key issues for Europe's response to drugs (Těhotenství, péče o děti a rodina: klíčová problematika evropské reakce na drogy)*, EMCDDA, http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues/children_bg

FRA (Agentura Evropské unie pro základní práva) (2014), *Certification and accreditation procedures for professionals (Postupy certifikace a akreditace odborníků)*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/certification>

FRA (Agentura Evropské unie pro základní práva) (2014), *Příručka o evropských právních předpisech v oblasti azylu, hranic a přistěhovalectví*, Lucemburk, Úřad pro publikace, https://fra.europa.eu/sites/default/files/handbook-law-asylum-migration-borders_cs.pdf

FRA (Agentura Evropské unie pro základní práva) (2015), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States (Justice vstřícná k dětem – perspektivy a zkušenosti odborníků s účastí dětí v občanskoprávních a trestních soudních řízeních v deseti členských státech EU)*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens> a <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-children-and-professionals>

FRA (Agentura Evropské unie pro základní práva) (2015), *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union (Poručenské systémy systémy pro děti zbavené rodičovské péče v Evropské unii)*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/guardianship-children-deprived-parental-care>

FRA (Agentura Evropské unie pro základní práva) (2015), *Mapping child protection systems in the EU (Mapování systémů ochrany dětí v EU)*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu>

FRA (Agentura Evropské unie pro základní práva) (2017), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States (Justice vstřícná k dětem – perspektivy a zkušenosti dětí, které jsou účastníky soudních řízení jako oběti, svědci nebo účastníci řízení v devíti členských státech EU)*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-childrens-view>

FRA (Agentura Evropské unie pro základní práva) (2017), *Justice vstřícná k dětem – kontrolní seznam pro odborníky*, Lucemburk, Úřad pro publikace, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly-justice-checklist-for-professionals_cs.pdf

FRA (Agentura Evropské unie pro základní práva) (2018), *Handbook on European data protection law – 2018 edition (Příručka o evropských právních předpisech na ochranu údajů – vydání z roku 2018)*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/handbook-european-data-protection-law>

FRA (Agentura Evropské unie pro základní práva) (2018), *Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide (Příručka prevence nezákonného profilování dnes a v budoucnosti)*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/prevent-unlawful-profiling>

Frontex (Evropská agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států Evropské unie) (2015), *VEGA Příručka: Děti na letištích, Ohrožené děti na cestách – pokyny pro příslušníky pohraniční stráže*, Varšava, Polsko, Frontex, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/VEGA_children/CS.pdf

Haagská konference o mezinárodním právu soukromém (2005), *Guide to good practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III – Preventive measures (Příručka osvědčených postupů podle Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, část III – Preventivní opatření)*, Bristol, Spojené království, Jordan Publishing, <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=3639>

Haagská konference o mezinárodním právu soukromém (2014), *Praktická příručka pro použití Haagské úmluvy ze dne 19. října 1996 o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí*, HCCH Publications, <https://assets.hcch.net/docs/78c110c8-bf71-454f-82cf-59430d629b99.pdf>

Invernizzi Antonella ve spolupráci s ARSIS (2011), *Vulnerability to exploitation and trafficking of Bulgarian children and adolescents in Greece: A case study of street-based survival strategies in Thessaloniki (Zranitelnost bulharských dětí a dospívajících v Řecku vůči vykořisťování a obchodování s lidmi: případová studie strategií přežití na ulici v Soluni)*, MARIO Project, ARSIS Thessaloniki, <https://resourcecentre.savethechildren.net/publishers/mario-project>

IOM (Mezinárodní organizace pro migraci) (2017), *Enhancing the Safety and Sustainability of the Return and Reintegration of Victims of Trafficking (Posilování bezpečnosti a udržitelnosti návratu a opětovného začleňování obětí obchodování s lidmi)*, <https://publications.iom.int/books/enhancing-safety-and-sustainability-return-and-reintegration-victims-trafficking>

IOM (Mezinárodní organizace pro migraci) (2017), „IOM, EU Aid Victims of Human Trafficking through New Online Platform“ (IOM, Pomoc EU obětem obchodování s lidmi prostřednictvím nové on-line platformy), tisková zpráva, 4. prosince 2017, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/transnational-referral-mechanism-model---trm_en

OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě) (2004), *National Referral Mechanisms – Joining efforts to protect the rights of trafficked persons: a practical handbook (Vnitrostátní mechanismy předávání – spojeným úsilím za ochranu práv osob, které se staly obětí obchodování s lidmi: praktická příručka)*, OBSE, <https://www.osce.org/odihr/13967>

OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě) (2013), *Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking (Politická a legislativní doporučení k účinnému provádění ustanovení o nepotrestání obětí obchodování s lidmi)*, Vídeň, Rakousko, kancelář zvláštního zástupce a koordinátora OBSE pro boj proti obchodování s lidmi, <https://www.osce.org/secretariat/101002>

ODIHR (Úřad OBSE pro demokratické instituce a lidská práva) (2014), *Guiding principles on human rights in the return of trafficked persons (Hlavní zásady týkající se lidských práv při navrácení osob, které se staly obětí obchodování s lidmi)*, Varšava, Polsko, ODIHR, <https://www.osce.org/odihr/124268>

Promise 2 (2017–2019), The European Barnahus Movement, více informací viz: <http://www.childrenatrisk.eu/promise/>

Rada Evropy (RE) (2010), *Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem*, Strasbourg Cedex, Council of Europe Publishing, <https://rm.coe.int/16806a452e>

Rada Evropy (RE) (2018), *Handbook for frontline professionals on how to convey child-friendly information to children in migration (Příručka pro odborníky v přímém výkonu služby ohledně toho, jak sdělovat migrujícím dětem informace vstřícné k dětem)*, Strasbourg Cedex, Council of Europe Publishing, <https://rm.coe.int/how-to-convey-child-friendly-information-to-children-in-migration-a-ha/1680902f91>

Rada států Baltského moře (2015), *Transnational child protection: practical guide for caseworkers and case officers (Nadnárodní ochrana dítěte: praktická příručka pro sociální pracovníky a vyšetřující úředníky)*, Stockholm, Švédsko, sekretariát Rady států Baltského moře, <http://www.childrenatrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

Skupina odborníků pro opatření proti obchodování s lidmi (GRETA), *Report on the implementation of the Convention on Action against Trafficking in Human Beings (Zpráva o provádění Úmluvy o opatřeních proti obchodování s lidmi)*, <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/general-reports>

Soudní dvůr Evropské unie (SDEU), C-435/06, C. v Finsko, 27. listopadu 2007

Soudní dvůr Evropské unie (SDEU), C-92/12 PPU, Health Service Executive v. S. C. a A. C., 26 dubna 2012.

Terre des Hommes (2015), *Entrusted children: A study on the legal requirements and procedures concerning the exit and re-entry of Romanian minors in the context of human trafficking: the role of Public Notaries (Svěřené děti: studie právních požadavků a postupů týkajících se odchodu rumunských nezletilých ze země a jejich opětovného vstupu do země v souvislosti s obchodováním s lidmi: úloha veřejných notářů)*, <http://tdh-europe.org/library/entrusted-children/7233>

Unicef (2006), *Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe (Referenční příručka o ochraně práv dětských obětí obchodování s lidmi v Evropě)*, <https://www.refworld.org/docid/49997af7d.html>

Unicef, Vysoký komisař OSN pro uprchlíky (UNHCR) (2014), *Safe and sound: what States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe (Živé a zdravé: co mohou státy udělat pro zajištění dodržování nejlepšího zájmu dětí bez doprovodu a odloučených dětí v Evropě)*, UNHCR, <https://www.refworld.org/docid/5423da264.html>

Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) (2009), *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners (Příručka pro boj proti obchodování s lidmi pro odborníky z praxe v oblasti trestního soudnictví)*, UNODC, <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2009/anti-human-trafficking-manual.html>

Zachraňte děti (2016), *Young invisible enslaved: The child victims at the heart of trafficking and exploitation in Italy (Mladí, neviditelní a zotročení: dětské oběti obchodování s lidmi a vykořisťování v Itálii)*, Zachraňte děti, Itálie, <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/young-invisible-enslaved-child-victims-heart-trafficking-and-exploitation-italy>

Příloha 3: Seznam kontaktních údajů

Organizace/síť	Webové stránky
Kontakty na vnitrostátní úrovni	
Ústřední orgány zřízené podle nařízení Brusel IIa	Portál e-justice
Ústřední orgány zřízené podle Haagských úmluv týkajících se dětí	Haagské kontakty
Národní zpravodajové nebo rovnocenné mechanismy v oblasti obchodování s lidmi	Kontakty na národní zpravodaje
Platforma občanské společnosti pro boj proti obchodování s lidmi	Platforma občanské společnosti
Příslušné agentury EU	
Europol – Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva	Kontakt pro orgány činné v trestním řízení
Eurojust – Evropská jednotka pro soudní spolupráci	Kontakt pro odborníky z praxe
CEPOL – Agentura Evropské unie pro vzdělávání a výcvik v oblasti prosazování práva	CEPOL

Příloha 4: Přehled činností, které by měly provádět odpovědné orgány

Orgán	Možná opatření
Policie	<p>Odhalí dítě, které potřebuje ochranu</p> <p>Zjišťuje totožnost</p> <p>Provádí posouzení rizik</p> <p>Přijímá opatření na ochranu bezpečnosti dítěte</p> <p>Vyšetřuje a zahajuje soudní řízení</p> <p>Předává dítě službám v oblasti ochrany včetně služeb pro oběti obchodování s lidmi</p> <p>Informuje dítě</p> <p>Vyslechne dítě a zohlední jeho názory</p>
Pohraniční stráž	<p>Odhalí dítě, které potřebuje ochranu</p> <p>Předává dítě službám v oblasti ochrany včetně služeb pro oběti obchodování s lidmi</p> <p>Informuje dítě</p> <p>Vyslechne dítě a zohlední jeho názory</p>
Orgány ochrany dítěte / sociální služby	<p>Odhalí dítě, které potřebuje ochranu</p> <p>Založí a vedou individuální spis</p> <p>Poskytují okamžitou pomoc a ochranu</p> <p>Předají dětskou oběť obchodování s lidmi odpovědnému orgánu včetně vnitrostátních mechanismů předávání v případě dětských obětí obchodování s lidmi</p> <p>Jmenují dočasného opatrovníka</p> <p>Posuzují nejlepší zájem dítěte</p> <p>Informují dítě</p> <p>Vyslechnou dítě a zohlední jeho názory</p> <p>Vypátrají rodinu a posoudí rodinnou situaci</p> <p>Sledují blaho dítěte poté, co je uplatněno trvalé řešení</p>
Opatrovník	<p>Je hlavní kontaktní osobou dítěte</p> <p>Sleduje blaho dítěte</p> <p>Zastupuje dítě</p> <p>Chrání nejlepší zájem dítěte</p> <p>Informuje dítě</p> <p>Vyslechne dítě a zohlední jeho názory</p>
Soudní orgány	<p>Jmenují opatrovníka a zajistí, aby dítě mělo zákonného zástupce</p> <p>Provádějí soudní řízení (občanskoprávní, správní, trestní)</p> <p>Stanoví soudní příslušnost</p> <p>Udržují kontakty se soudem v jiném členském státě (ostatních členských státech) EU</p> <p>Vyslechnou dítě a zohlední jeho názory</p>

Příloha 4: Přehled činností, které by měly provádět odpovědné orgány

Orgán	Možná opatření
Ústřední orgány podle nařízení Brusel IIa	Koordinují komunikaci mezi různými členskými státy EU v jednotlivých případech spadajících do oblasti působnosti uvedeného nařízení, jsou-li o to požádány Zprostředkovávají spojení nebo usnadňují kontakty mezi soudy Předávají sociálním službám nebo orgánům ochrany dítěte žádosti o sociální zprávu týkající se celkové situace dítěte Poskytují informace rodičům
Konzulární úřady	Poskytují asistenci dítěti zbavenému osobní svobody Zprostředkovávají spojení mezi členskými státy EU Organizují cesty Informují dítě Vyslechnou dítě a zohlední jeho názory

Obraťte se na EU

Osobně

Po celé Evropské unii se nachází stovky informačních středisek Europe Direct. Adresu nejbližšího střediska naleznete na internetové stránce:

https://europa.eu/european-union/contact_cs

Telefonicky nebo e-mailem

Europe Direct je služba, která odpoví na vaše dotazy o Evropské unii. Můžete se na ni obrátit:

– prostřednictvím bezplatné telefonní linky: 00 800 6 7 8 9 10 11 (někteří operátoři mohou tento hovor účtovat),

– na standardním telefonním čísle: +32 22999696 nebo

– e-mailem prostřednictvím internetové stránky:

https://europa.eu/european-union/contact_cs

Vyhledávání informací o EU

On-line

Informace o Evropské unii ve všech úředních jazycích EU jsou dostupné na internetových stránkách Europa na adrese: https://europa.eu/european-union/index_cs

Publikace EU

Publikace EU, ať už bezplatné, nebo placené, si můžete stáhnout nebo objednat na adrese:

<https://op.europa.eu/cs/publications>. Chcete-li obdržet více než jeden výtisk bezplatných publikací, obraťte se na službu Europe Direct nebo na místní informační střediska (viz https://europa.eu/european-union/contact_cs).

Právo EU a související dokumenty

Právní informace EU včetně všech právních předpisů EU od roku 1952 ve všech úředních jazykových verzích jsou dostupné na stránkách EUR-Lex na adrese: <http://eur-lex.europa.eu>

Veřejně přístupná data od EU

Portál veřejně přístupných dat EU (<http://data.europa.eu/euodp/cs>) umožňuje přístup k datovým souborům z EU. Data lze bezplatně stahovat a opakovaně použít pro komerční i nekomerční účely.

Cílem příručky *Děti bez rodičovské péče, které se nacházejí v jiném členském státě EU než ve svém vlastním*, je zlepšit schopnost všech příslušných subjektů reagovat v zájmu ochrany dětí. Ochrana těchto dívek a chlapců je prvořadou povinností členských států EU, která vyplývá z mezinárodního a evropského právního rámce. Příručka se zaměřuje na dětské oběti obchodování s lidmi a ohrožené děti, a provádí tak opatření uvedená ve *sdělení z roku 2017 o posílení opatření EU v oblasti boje proti obchodování s lidmi*, přičemž zohledňuje identifikované vzorce, mimo jiné s ohledem na genderovou specifičnost této trestné činnosti.

Příručka poskytuje prostřednictvím souboru „deseti opatření“ praktické návrhy, jak děti identifikovat, předávat a podporovat, a podrobně rozvádí, jak uplatňovat zásady, jako je právo dítěte být vyslyšeno, a jak zajistit nejlepší zájem dětí při rozhodování o trvalém řešení. Příručka obsahuje praktické informace s cílem zlepšit vnitrostátní a nadnárodní spolupráci v rámci EU a informace o tom, jakou podporu jsou schopny poskytnout příslušné agentury EU, včetně boje proti beztrestnosti, která posiluje obchodování s dětmi. Tyto pokyny mohou využívat odborníci, jako jsou například orgány činné v trestním řízení a justiční orgány, sociální pracovníci, zdravotníci, úředníci pro ochranu dětí, opatrovníci, soudci, právníci nebo ústřední orgány zřízené podle nařízení Brusel IIa, ale také orgány, které stanovují postupy a protokoly. Prohloubení spolupráce v rámci EU a podpora toho, aby všechny zúčastněné subjekty postupovaly v souladu se základními právy, posílí ochranu všech dětí bez rodičovské péče včetně dětských obětí obchodování s lidmi a přispěje k úsilí v oblasti prevence.